

”TANGOON TARVITAAN KAKSI”

**Moniammatillista yhteistyötä edistävät ja ehkäisevät tekijät
lastensuojelutarpeen selvitystyössä**

ROMPPAINEN, AULI
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

ROMPPAINEN, AULI: Tangoon tarvitaan kaksi. Moniammatillista yhteistyötä edistävät ja ehkäisevät tekijät lastensuojelutarpeen selvitystyössä.

Pro gradu -tutkielma, 110 s., 5 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Raitakari, Suvi

Toukokuu 2015

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, millaista moniammatillista yhteistyötä tehdään lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Lastensuojelutarpeen selvityksellä tarkoitetaan tässä lastensuojelulain (417/2007) 26–27§:n mukaista selvitystyötä. Tutkielmassa tarkastellaan, millaiset tekijät edistävät ja estävät yhteistyötä sekä miten rajatyö on läsnä yhteistyötä edistävässä tai estävässä puheessa.

Tutkimus kytkeytyy tutkimusaineiston osalta ”LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittämisen Väli-Suomessa -hanke (1.4.2013 – 31.10.2015)” -kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeessa on kerätty oman kehittämistyöskentelynsä tueksi paljon dokumentteja, joista tutkimusaineistoksi on valittu LasSe -hankealueen työpajanauhoitteita sekä hankkeessa tehtyjen kyselyjen avointen kysymysten vastauksia. Tutkimusaineistossa lastensuojelun yhteistyötahoina tarkoitetaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja erikoissairaanhoidon sekä aikuissosiaalityön henkilöstöä.

Tutkielman teoreettisessa viitekehityksessä tarkastellaan lastensuojelun yhteistyötä lapsiperheiden palvelujen toimijoiden, lainsäädännön sekä viime vuosina julkaistujen lastensuojelun tilaa käsittelevien selontekojen näkökulmasta. Myös lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää kehittämistyötä sekä moniammatillisuuden ja rajatyön käsitteitä käsitellään teoreettisessa viitekehityksessä. Tutkimusmenetelminä on käytetty edistäviä ja estäviä tekijöitä tarkasteltaessa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä sekä rajatyön analyysissä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Tutkimustuloksena esitetään, että moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvityksessä sekä edistää että estää toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen sekä yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät. Edistävissä tekijöissä toimintaympäristön rakenteet ja organisoituminen (hallinnon rakenteet sekä toiminnan organisoitumisesta sopiminen) sekä yksilötason suhteet (yhteistyön merkityksellisyys, tiedon jakaminen sekä luottamuksellisuus) vahvistavat yhteistyötä. Rajatyöstä neuvotellaan yhteistyötä edistävissä tekijöissä asiantuntijuuden ja profession näkökulmasta vahvistamalla ja oikeuttamalla omaa sekä yhteistyötahon asiantuntijuutta sekä ammatti-identiteettiä, toimimalla joustavasti sekä kunnioituksen ja luottamuksen rakentumisena toista professiota kohtaan.

Estävissä tekijöissä toimintaympäristön rakenteet ja organisoituminen (resurssit, organisoituminen ja rajaaminen) sekä yksilötason suhteet (tiedon jakaminen ja arvostuksen puute) estävät yhteistyötä. Yhteistyössä osapuolet varjelevat oman professionsa ydintehtävää suhteessa yhteistyötahoon. Estävissä tekijöissä rajatyön neuvotteluissa nousee esille myös kilpailu tietona asiakkaan tilanteesta ja hänen tarvitsemastaan tuesta sekä lastensuojelullisen huolen oikeutuksesta ja syvyydestä.

Tutkimustuloksissa korostui lastensuojelutarpeen selvityksestä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvä lastensuojelun yhteistyötahojen esiin nostama tarve reflektiolle sekä prosessin selvitysvaiheen lopussa lastensuojeluasiakkuuden päättämiseen tai jatkumiseen liittyvä epä tietoisuus.

Avainsanat: lapsiperheiden palvelut, lainsäädäntö, lastensuojelutarpeen selvitys, moniammatillisuus, rajatyö

UNIVERSITY OF TAMPERE

The School of Social Sciences and Humanities

ROMPPAINEN, AULI: It Takes Two to Tango. Factors that promote and inhibit inter-professional collaboration when investigating the need for child welfare services

Master's Thesis, 110 pages, 5 appendix pages

Social Work

Supervisor: Raitakari, Suvi

May 2015

This Thesis aims at increasing understanding of inter-professional collaboration, carried out between child welfare services and its principal collaborative partners in the context of investigating child welfare needs, as defined in § 26-27 of the Child Welfare Act (417/2007). The Thesis discusses factors that promote and inhibit collaboration between actors and describes how boundary work is expressed in speech, either promoting or inhibiting collaboration.

The Thesis uses data collected for the project LasSe, Developing the Investigation of Child Welfare Needs in Mid-Finland (Apr 1, 2013-Oct 31, 2015). Of these documents, used as a support in development efforts, workshop recordings and responses to open questions were selected for the Thesis. Collaborative partners are staff in maternity and child health clinics, school health services, early and general education, specialized medical care and adult social work.

The theoretical framework of the Thesis discusses child welfare collaboration in view of legislation and recent child welfare reports and from the perspective of those working in services targeted at families with children. Inter-professionalism, boundary work and the development of investigation work are also dealt with. Promoting and inhibiting factors in collaboration were analysed using inductive content analysis, whereas abductive content analysis was used to analyse boundary work.

It is proposed that when investigating child welfare needs, inter-professional collaboration is both promoted and inhibited by factors connected to structures and organization of the operational environment and by factors connected to individual-level relations. Promoting factors in the structures and organization involve administrative structures and mutual agreement on how to organize the activity, whereas in individual level, collaboration is promoted by meaningful collaboration, sharing of information and confidentiality. In boundary work negotiations, an expertise-profession approach promotes collaboration; strengthening and justifying one's and partners' expertise and professional identity, demonstrating flexibility and constructing respect and trust towards other professions.

Inhibiting factors in structures and organization of the operational environment involve resources, organization and setting up boundaries. In the individual level, poor sharing of information or lack of appreciation are inhibiting, as all parties protect the core mission of their profession. In boundary work negotiations, competition regarding knowledge about the client's situation and need for support, as well issues related to the justification and depth of the concern are also inhibiting factors.

The need for reflection regarding the process from an investigation up until a child welfare notification and uncertainty about when to end or continue client relationships were stressed in the results.

Keywords: services for families with children, legislation, investigation of child welfare needs, inter-professionalism, boundary work

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LAPSIPERHEIDEN PALVELUT YHTEISTYÖN TEKEMISEN KENTTÄNÄ.....	5
2.1	Lapsiperheiden palvelujen toimijat lastensuojelun kumppaneina	5
2.2	Lainsäädäntö sekä kansalliset ohjelmat ohjaamassa ja kehittämässä yhteistyötä.....	9
2.3	Lastensuojelun selvitykset ohjaamassa ja kehittämässä yhteistyötä.....	11
3	LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYS JA ARVIONTI MALLINA, PROSESSINA JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	15
3.1	Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin kehittäminen Suomessa ja kansainvälisesti	15
3.2	Lastensuojelutarpeen selvitystyön prosessi ja sen haastavuus	21
3.3	Aikaisemmat tutkimukset lastensuojelutarpeen arviointi- ja selvitystyöstä Suomessa ja Norjassa	23
3.4	Tutkielman kontekstina kehittämishanke Väli-Suomessa	24
4	MONIAMMATILLISUUS: VASTUU- JA RAJANEUVOTTELUT TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMANA	26
4.1	Yhteistyön tekemisen monet käsitteet	26
4.2	Neuvottelut vastuista, organisaatiotulkinnoista ja rajoista	30
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
5.1	Tutkimuskysymykset ja tavoitteet	33
5.2	Kehittämistyössä tuotetun aineiston rajaaminen ja käsittely	34
5.3	Tutkimuksen metodologia ja sisällönanalyysi lähtökohdat	39
5.4	Sisällönanalyysin soveltaminen ja analyysin tekeminen	41
5.5	Eettiset kysymykset	45
6	EDISTÄVÄT TEKIJÄT JA RAJATYÖ MONIAMMATILLISESSA YHTEISTYÖSSÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSPROSESSISSA	47
6.1	Toimintaympäristön rakenteet ja organisoituminen edistämässä yhteistyötä.....	48
6.2	Yksilötason suhteet edistävinä tekijöinä.....	54
7	ESTÄVÄT TEKIJÄT JA RAJATYÖ MONIAMMATILLISESSA YHTEISTYÖSSÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSPROSESSISSA	66
7.1	Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät yhteistyön esteenä	67
7.2	Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät estämässä yhteistyötä	79

8	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	87
	LÄHTEET	101

KUVIOT

- KUVIO 1.* Lasten suojelun kokonaisuus
- KUVIO 2.* Lastensuojelutarpeen selvitystyön vaiheet ja tapaamiset
- KUVIO 3.* Englannin "The Assessment Framework" -malli
- KUVIO 4.* Ruotsin "BBIC" -mallin jäsenitys
- KUVIO 5.* Lomakekyselyaineiston luonne ja rajaaminen
- KUVIO 6.* Tutkielmassa käytetty työpaja -aineisto
- KUVIO 7.* Yhteenveto lastensuojelutarpeen selvityksen edistävästä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä
- KUVIO 8.* Yhteenveto lastensuojelutarpeen selvityksen estävästä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä

TAULUKOT

- TAULUKKO 1.* Esimerkki "edistävät tekijät" tutkimusaineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä
- TAULUKKO 2.* Esimerkki aineiston abstrahoinnista
- TAULUKKO 3.* Esimerkki aineiston abstrahoinnin jatkamisesta
- TAULUKKO 4.* Esimerkki aineiston abstrahoinnista yläluokasta pääluokkaan
- TAULUKKO 5.* Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä
- TAULUKKO 6.* Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät
- TAULUKKO 7.* Yksilötason suhteisiin liittyvät edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä
- TAULUKKO 8.* Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä
- TAULUKKO 9.* Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät
- TAULUKKO 10.* Yksilötason suhteisiin liittyvät estävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani kytkeytyy erittäin ajankohtaiseen aiheeseen: lastensuojeluun on viime vuosina kohdistunut niin arvostelua kuin arviointiakin. Taitekohtaksi voi sanoa vuonna 2012 tapahtuneen 8-vuotiaan Vilja-Eerikan tapauksen, josta oikeusministeriö on jättänyt oman tutkimusraporttinsa 2013 vuoden lopulla (8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat 2013). Vilja-Eerikan tapauksen tultua ilmi havaittiin eri viranomaisten välillä olevan paljon tiedonkatkoksia. Tämän jälkeen lastensuojelu on ollut vilkkaan yhteiskunnallisen keskustelun ja tutkimuksen kohteena sekä siihen liittyviä selvityksiä, raportteja ja tutkimuksia on valmistunut viimeisten kahden vuoden aikana useita. Sisäasianministeriön työryhmä on saanut perhe- ja lapsisurmien ehkäisyyn ja viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon raporttinsa valmiiksi tammikuussa 2014 (Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto 2014). Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi myös vuoden 2014 aikana lastensuojelun laatusuosituksen. (Lavikainen, Puustinen- Korhonen & Ruuskanen 2014; Pösö 2014, 3-4.)

Vuonna 2008 voimaan astuneen lastensuojelulain (417/2007) yhtenä tavoitteena oli vahvistaa lasten tarvitsemaa varhaista tukea ja madaltaa lastensuojeluilmoituksen kynnystä. Tämä on johtanut vuoden 2008 jälkeen lastensuojeluilmoitusten sekä lastensuojeluasiakkuuksien määrän kasvuun. Vuonna 2011 lastensuojeluilmoituksia tai pyyntöä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi yhdessä vanhemman kanssa tehtiin yli 97 000 ja yli 900 ennakollista ilmoitusta syntymättömästä lapsesta. Lastensuojelulain mukaan lastensuojeluilmoitukset on tutkittava ja selvitettävä lastensuojelun tarve määrääkojen sisällä. Valvontaviranomaiset ovat reagoineet määrääkojen ylityksiin antamalla useille kunnille uhkasakkoja. (Bardy & Heino 2013, 24.) Edellä mainitulla määrääjalla viitataan siihen, että vuoden 2008 lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa viranomaisia arvioimaan seitsemän arkipäivän kuluessa, ryhdytäänkö lastensuojelutarpeen selvitystä asian tultua vireille lastensuojeluilmoituksesta tai pyynnöstä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Jos lastensuojelutarpeen selvitys aloitetaan, sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Uutena haasteena tulee olemaan uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) astuminen voimaan 1.4.2015. Uudessa sosiaalihuoltolaissa on otettu selkeästi kantaa vuoden 2010 jälkeen tehtyihin eri selvityksiin lastensuojelun tilasta.

Yhtenä lastensuojelun kuormittavuuden helpottajana on esitetty moniammatillista verkostomaista työtä, erityisesti asiakkaiden ja perheiden pulmien ollessa monisyisiä. Tarja Heino ottaa kantaa ”Lastensuojelun pirullinen tehtävä” artikkelissa (2014) lastensuojelun ja sen ympäröivän viran-

omaisverkoston haasteisiin. Heinon (2014, 287) mukaan muilla toimijoilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoituksia, jonka avulla he voivat siirtää itseltään vastuuta pois. Lastensuojelussa tätä mahdollisuutta ei ole sen viimesijaisuudesta johtuen. Ammatillisilla ja hallinnollisissa rajoilla käydään tärkeitä neuvotteluja ja määrittelyjä. Olennaista onkin, ketkä tuen tarpeen määrittelyyn osallistuvat. Perheillä on usein kuitenkin pulmia monilla eri alueilla ja eri asiointitarpeita, jotka voivat olla kietoutuneita toisiinsa. Kuitenkin eri sektoreihin jakautuneen järjestelmän haasteena on yrittää ratkoa kutakin pulmaa erikseen. Tällaista moniasiakkuutta on sekä asiakkaan että työntekijän vaikea hallita. Myös viranomaisverkoston toimintaa työntekijän on vaikea hallita, eikä hänellä välttämättä ole sen kokoonpanon osalta kaikilta osin tuntemustakaan. (Heino 2014, 287.)

Aihe ei ole kuitenkaan uusi. Uusikylä (1994, 44–45) mainitsee, että jo 1980- ja 1990-luvulla lähes kaikissa lapsipoliittisissa mietinnöissä ja lainsäädäntöhankkeissa on painotettu viranomaisyhteistyön ja verkostomallisen toimeenpanorakenteen merkitystä, joka korostui erityisesti moniongelmaisten perheiden kohdalla. Vuonna 1989 eduskunnan sosiaalivaliokunnan mietinnössä nostettiin esille esimerkiksi yhteistyön merkitystä koulujen, sosiaalitoimen ja terveydenhuollon sekä lastensuojelun välillä. Uusikylä (emt., 65–67, 80–81) mainitsee oman tutkimuksensa perusteella, että lastensuojelun ja muiden viranomaisten välillä tehtävässä yhteistyössä ongelmiksi nimettiin tutkimuspaikkakunnilla (Kerava, Forssa) tietosuojaongelmat, kulttuuriset ongelmat eli ammattiryhmien ja organisaatioiden väliset erot ajattelu- sekä toimintakäytännöissä sekä tietämyksestä tai resursseista johtuvat ongelmat. Uusikylä mainitseekin viranomaiskoordinaation laaja-alaisen onnistumisen edellytykseksi, että eri sektorien työntekijät tuntevat toistensa työskentelytavat ja työtehtävät.

Kytken tämän pro gradu -tutkielman edellä mainittuihin haasteisiin ja tavoitteeni on saada ymmärrystä siitä, *millaista moniammatillista yhteistyötä tehdään lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen kanssa lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä*. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat:

- 1) *Millaiset tekijät edistävät toimijoiden välistä yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa ja miten rajatyö on läsnä yhteistyötä edistävässä puheessa?*
- 2) *Millaiset tekijät estävät toimijoiden välistä yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa ja miten rajatyö on läsnä yhteistyötä estävässä puheessa?*

Pro gradu -tutkielmani kontekstina on ”*LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittäminen Väli-Suomessa -hanke (1.4.2013–31.10.2015)*”, joka on osa kansallista KASTE -ohjelman LapsiKaste -osaohjelmaa. Edellä mainittu hanke keskittyy kehittämään lastensuojelutarpeen selvitystä erilaisin

toimenpitein, jossa yhtenä tavoitteena on huomioida kehittämistoimissa myös lastensuojelun yhteistyötahojen moniammatillinen verkosto muun muassa äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatus, koulutoimi ja lasten- ja nuorisopsykiatria. Kehittämishankkeen toiminta-alueella Väli-Suomessa on kerätty eri tavoin aineistoa ja dokumentteja, joista olen valinnut tutkimukseeni työpajoissa nauhoitettuja aineistoja sekä sähköisten kyselyiden avovastauksia. Selvitän käyttämäni aineistoa ja sen rajauksia tarkemmin luvussa 5. Tutkimuksen analyysimenetelmänä olen käyttänyt sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaava sisällönanalyysiä.

Käyttämäni keskeiset käsitteet ovat *lastensuojelutarpeen selvitys*, *moniammatillisuus* sekä *rajatyö*. Käyttämäni käsite lastensuojelutarpeen selvityksestä perustuu nimenomaan käsitteen käyttöön laissa (417/2007), mutta myös siihen, että tarkastelun fokuksessa on sen prosessinomaisuus, ei niinkään yksittäiset sisällölliset tekijät. Erityisesti moniammatillisuus -käsitteen tulkinta on väljä, joten palaan käsitteen tarkempaan määrittelyyn luvussa 4.1. Rajatyön näkökulmaa käytän toteuttaessani teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä tutkielman empiirisissä luvuissa 6-8.

Pro gradu -tutkielman kirjoittajana ovat toimineet useat eri vaikutteet ja aiheena moniammatillinen yhteistyö oli luonteva valinta omaa taustaani ajatellen. Olen lähes koko työikäni toiminut erilaisissa moniammatillisissa konteksteissa. Ensimmäisinä työvuosina olin nuorisonohjaajan tehden moniammatillista yhteistyötä eri tahojen (mm. koulu, sosiaalitoimi, vapaa-aika, seurakunta, järjestöt) kanssa. Sittemmin olin kehittämistyössä järjestössä, kunnassa ja hankkeissa, joissa olin mukana kehittämässä erilaisia lasten ja nuorten ehkäiseviä palveluita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Viimeisen vuoden olen ollut lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Kehittämistyössä muun muassa lasten ja nuorten strateginen ohjelmatyö vaati eri toimijoiden kokoamista saman pöydän ääreen keskustelemaan ja tekemään valintoja lasten ja nuorten kärkitavoitteiksi seuraaviksi vuosiksi. Hanketyössä taas eri tahoihin suuntautuva yhteistyö sekä eri työryhmien kokoaminen, koordinointi ja hankkeiden tavoitteiden mukainen työskentely tapahtui hankkeen monialaisissa työryhmissä eri konteksteissa. Myös sosiaalityöntekijänä olen ollut lapsen arjessa vastuussa siitä, keitä yhteistyötahoja on mukana esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa ja millaista kokonaisuutena lapsen ja perheen tilanteesta saadaan yhteisesti muodostettua. Siten lastensuojelun konteksti ja monialaisuuteen liittyvä kehittämistyö ovat tuttuja. Kuitenkin seurattuani suomalaisen Vilja-Eerikan tapahtumien kulkua sekä hänen elämässä mukana olleiden lapsiperhepalveluiden eri työntekijöiden - niin päivähoiton, terveystoimen kuin sosiaalityöntekijöiden - oikeusprosessia, totesin tekeväni juuri sellaista tutkimusta, joka paikantuu ajankohtaiseen aiheeseen lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen yhteistyöstä. (vrt. Hirsjärvi ym.2009, 77–80.)

Pro gradu -tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä luvussa 2 tarkastelen osana lastensuojelun kontekstia lapsiperheiden palveluja, lainsäädäntöä, kansallisia ohjelmia sekä viime vuosina julkaistuja lastensuojelun tilaa koskevia selvityksiä. Luvussa 3 käsittelen lastensuojelutarpeen selvitystä ja arviointia mallina ja prosessina niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Luvun loppuosassa kytken tutkielman osaksi Väli-Suomen LasSe -kehittämishanketta. Viimeisenä teoreettisena tarkastelupintana luvussa 4 käsittelen moniammatillisen yhteistyön käsitettä sekä rajatyö-käsitettä.

Luvussa 5 avaan tutkimuksen tavoitetta ja -kysymyksiä, perustelen tutkimuksen rajaamiseen ja tutkimusaineistoon liittyvät valinnat. Tämän lisäksi esittelen tutkimuksen metodologiaan ja käyttämäni sisällönanalyysiin liittyvän soveltamisen tutkimuksessani pohtien myös tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Ensimmäisessä tulosluvussa 6 esitän tutkimuksen tuloksena moniammatillisen yhteistyön edistäviä tekijöitä lastensuojelutarpeen selvityksen prosessissa. Toisessa tulosluvussa 7 käyn läpi estäviä tekijöitä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Tutkimuksen johtopäätökset esitän luvussa 8.

2 LAPSIPERHEIDEN PALVELUT YHTEISTYÖN TEKEMISEN KENTTÄNÄ

Ensisijainen vastuu lapsesta on hänen vanhemmillaan ja huoltajillaan. Vanhemmuuteen liittyy paljon vaatimuksia, ja yhteiskunta asettaa sille erilaisia odotuksia. Yhteiskunnan eri toimijat myös tukevat tarvittaessa vanhempia kasvatustehtävässään esimerkiksi neuvolapalveluissa, päivähoitossa ja koulussa. Yksi tällainen vanhempien kasvatustuuta tukeva palvelu on kunnallinen lastensuojelu.

Vuonna 2008 voimaan astunut lastensuojelulaki (417/2007) edellyttää 25 §:n mukaan lasten, nuorten ja perheiden kanssa olevia eri toimijoita ilmoittamaan tarvittaessa lastensuojelutarpeesta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Velvoite ilmoitusvelvollisuudesta on, jos toimijat ovat saaneet työtehtävässään tietää lapsesta, jonka olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen vaarantaa hänen kehitystään tai jolla on selkeästi hoidon ja huolenpidon tarvetta. Ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevia toimijoita ovat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, lasten päivähoiton, opetuksen, nuorisotoimen, poliisitoimen, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat työntekijät voivat tehdä myös pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioinnista voidaan tehdä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Lastensuojelulakiin lisättiin vuonna 2010 lisäksi säännös ennakkollisesta lastensuojeluilmoituksesta. Se on tehtävä ennen lapsen syntymää tilanteessa, jossa ilmoitusvelvollisen tiedossa on, että lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia välittömästi synnytyksen jälkeen (417/2007 ja 2010, 25 § & 25 § a; Taskinen 2010, 56.) Laki käyttää käsitettä lapsi alle 18-vuotiasta lapsista ja nuorista.

Tämän luvun tarkoituksena on avata sitä kontekstia, mihin lastensuojelu sijoittuu palvelujärjestelmässä. Koska ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen osalta koskee useita eri toimijoita, aloitan tämän luvun ja tutkielman tarkastelemalla lapsiperheiden palvelujärjestelmän toimijoita lastensuojelun kumppaneina. Tämän jälkeen käsittelen yhteistyötä velvoittavia perusteluita lainsäädännön näkökulmasta. Lopuksi tarkastelen viime vuosina tehtyjä laajempia selvityksiä sekä raportteja lastensuojelun ja eri toimijoiden välisen yhteistyön näkökulmasta.

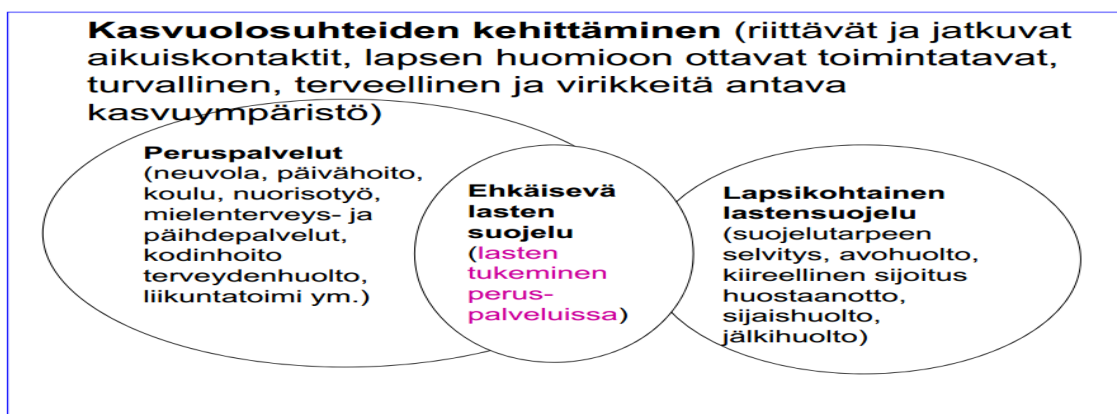
2.1 Lapsiperheiden palvelujen toimijat lastensuojelun kumppaneina

Lasten ja perheiden palveluja tuottavat useat eri toimijat; julkinen (valtio, kunnat, kuntayhtymät) ja kolmas sektori mukaan lukien seurakunnat sekä yksityiset palveluntuottajat. Lasten palvelujärjestelmä näyttäytyy palvelunkäyttäjälleen usein monimutkaisena ja sirpaleisena. (Toimiva lastensuoje-

lu 2013, 11, 18; Perälä, Halme, Hammer & Nykänen 2011, 17.) Myös kuntien sisäisessä organisaatiossa perheiden ja lasten hyvinvointia tuottavia sekä terveyden edistämiseen liittyviä tahoja on useita ja ne toimivat eri hallinnonalojen alla (Halme, Perälä & Laaksonen 2010, 17–18; Perälä, Halme & Nykänen 2012, 17; Rousu 2007, 38).

Lastensuojelulain (417/2007) 3 a § sekä 7-10 §:t velvoittavat kuntaa järjestämään ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi myös silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lain mukaan lapsia ja perheitä tuetaan ja heille annetaan erityistä tukea esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Alla olevassa kuvassa 1 on hahmotettu lasten suojelun kokonaisuutta, jotka muodostuvat peruspalveluista, ehkäisevästä lasten suojelusta sekä lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta (Taskinen 2012, 9).

Lasten suojelun kokonaisuus

KUVIO 1. Lasten suojelun kokonaisuus (lainattu teoksesta Taskinen 2012, 9)

Palvelujärjestelmän kehittäminen perus- ja erityispalveluissa sekä yli sektorirajojen tehtävänä yhteistyönä on toimivan lasten suojelun edellytys. Sen lisäksi monissa selvityksissä tuodaan esille, että palvelujen sisältöjä on kehitettävä lapsen ja nuoren kasvatuksen tukemiseksi ja kehityksen turvaamiseksi. Perheiden tulee saada tukea mahdollisimman varhain lapsille luonteissa kasvuympäristöissä kuten neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. (Rousu 2007, 57; Taskinen 2010, 20–22, 32–33, 39–48.)

Newsomen (2000) mukaan vanhempien stressi ja tuen tarve on suurin elämän käännekohtissa (ks. Halme ym. 2010, 26). Näin ollen siirtymävaiheissa eli lapsen syntymän, päivähoiton ja koulun aloituksessa korostuvat palvelujen toimivat ja yhdenmukaiset yhteistyökäytännöt. Niillä on yhteyttä lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin, lapsen koulumenestykseen sekä lapsen oman käyttäytymi-

sen hallintaan. Yhteistyön vaikutus vanhempien tyytyväisyyteen ja osallisuuteen sekä luokan ilma-
piiriin, kodin ja koulun yhteistyöhön sekä opetuksen suunnitteluun ja sisältöön on merkittävä.
(Halme ym. 2010, 25–26.)

Kuitenkin on todettu, että tarvitaan palveluja, jotka varhaisessa vaiheessa tunnistavat huolenaiheet
ja pyrkivät ehkäisemään huolten syvenemisen vaikeiksi ja monimuotoisiksi ongelmiksi. Siksi esi-
merkiksi sosiaali- ja terveysalan kansallisessa kehittämissuunnitelmassa, Kaste-ohjelmassa, painotetaan
palvelujen kehittämistä eheäksi kokonaisuudeksi yli sektori- ja aluerajojen. (STM 2008:6.) Hyvin-
vointia edistävien palvelujen toimivuuden edellytyksenä onkin palveluntuottajien välillä oleva laa-
ja-alainen ja moniammatillinen yhteistyö. Se taas edellyttää hyvää suunnittelua, organisoitumista ja
johtamista, jotta lasten, nuorten ja perheiden tuen saanti ei viivästyisi, tiedonkulku ei mutkistuisi
palveluntarjoajien ja palveluiden välillä olisi toimivampia yhteistyökäytäntöjä. (Halme ym. 2010,
25–26.)

Äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten
ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annettu asetus (A 338/2011) velvoittaa toimijoita
moniammatilliseen yhteistyöhön. Yhteistyötä velvoitetaan tehtäväksi muun muassa
terveystarkastusten yhteydessä, mutta myös toteuttamalla perhevalmennusta moniammatillisesti
ensimmäistä lastaan odottavalle. Neuvolalta odotetaan myös ongelmien varhaista tunnistamista,
tuen oika-aikaista järjestämistä, perhetyöntekijän työpanosta sekä moniammatillisesta hoitopolusta
sopimista, koska lasten taustalta on psykososiaalisia oireita, kaltoinkohtelua, turvattomuutta,
ylipainoa, oppimisvaikeuksia sekä vanhmpien taustalta mielenterveys- ja päihdeongelmia. (Halme
ym. 2010, 21.) Neuvolan moniammatillista yhteistyötä ei suunnitella etukäteen eikä sovita
käytännöistä vaan se tapahtuu pääosin tapaus- ja tilannekohtaisesti. Aktiivisinta yhteistyötä neuvola
tekee kouluterveydenhuollon, puheterapeutin ja psykologin kanssa. Vähäisempää ja
epäsäännöllisempää yhteistyö on ollut päivähoiton ja sosiaalitoimen kanssa. (Hakulinen-Viitanen,
Pelkonen & Haapakorva 2005.)

Neurolatyötä on kehitetty 2000-luvulla moniammatilliseen suuntaan eri hankkeiden avulla. Osana
sosiaalialan kansallista kehittämissuunnitelmaa eli PERHE –hankeessa kehitettiin vuosina 2005–2007
perhekeskustoimintaa, jossa palvelurakenne muodostui äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuk-
sen, koulutoimen sekä varhaisen tuen ja perhetyön palveluista yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
(Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 23–24; 29.) Perhekeskuksen kehittäminen eteni sosiaali- ja
terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa (Kaste-hankkeet) vuosina 2008–2011 ja se

kirjattiin sekä opetus- ja kulttuuriministeriön lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmaan että sosiaali- ja terveysministeriön Terveiden edistämisen politiikkaohjelmaan. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 19, 21.) Kaste-hankkeissa perhekeskuskehittämisen toimintakonsepti laajeni käsittämään monella tavalla asettautuvia palvelujen yhteenliittymiä, joissa huomioitiin erityisesti verkostoituneet monialaiset perhepalvelut (Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen 2013). Edellä mainituissa hankkeissa kehitettiin myös hyvinvointi-neuvola mallia, jossa kiinteää moniammatillista yhteistyötä tehdään ennaltaehkäisevästä sekä varhaisen auttamisen näkökulmasta. Moniammatillisen tiimin ytimen voivat muodostaa esimerkiksi kaksi terveydenhoitaja, lastenneuvolan lääkäri sekä neuvolapsykologi, sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä ja perheneuvolasta työntekijä. Tarvittaessa otetaan mukaan myös muita työntekijöitä. (Viitala ym. 2008, 55–56.)

Päivähoidossa toteutetaan moniammatillista yhteistyötä lasta hoitavien tai tutkivien tahojen kanssa. Näitä ovat muun muassa lastenneuvolan, erityispäivähoidon, kouluterveydenhuollon, oppilashuollon, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, perhepalvelujen ja lastensuojelun työntekijät. Avointa varhaiskasvatusta toteutetaan kuntien sekä kolmannen sektorin järjestämänä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Halme ym. 2010, 20; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Kouluterveydenhuollossa tehdään yhteistyötä vanhempien, opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa yli sektori- ja ammattirajojen. Koulun oppilashuoltoon kuuluvat myös koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut. (Halme ym. 2010, 21.) Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, joka astui voimaan 1.8.2014 velvoittaa tekemään monialaista yhteistyötä monialaisessa opiskeluhuollon ohjausryhmässä, oppilaitoskohtaisessa monialaisessa opiskeluhuoltoryhmässä sekä monialaisessa asiantuntijaryhmässä (1287/2013; 14 §).

Erityistason palveluissa monialaista ja moniammatillista yhteistyötä toteutetaan osana arjen työkäytäntöjä esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolan yksiköissä, lasten ja perheiden lääkinnällisessä kuntoutuksessa sekä lasten ja nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon puolella (Halme ym. 2010, 22–23). Vuonna 2010 julkaistun tutkimuksen mukaan seurakunnista 70 prosenttia teki yhteistyötä esimerkiksi neuvoloiden kanssa. Tämän lisäksi seurakunnilla oli aktiivista yhteistyötä myös varhaiskasvatuksen kanssa. (Halme ym. 2010, 24.)

Yhteenvedona voi todeta, että lapsiperheille suunnatut peruspalvelut ovat vahvassa roolissa lasten ja perheiden arjessa. Äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, opetustoimi ja kasvatusneuvola ovat osa ennalta ehkäisevää lasten suojelua. Yhteistyötahot paikantuvat suhteessa lastensuojeluun lasten

edun toteuttajana ja suojelijana lasten ja perheiden arjessa. Ne toimivat myös huolen ilmaisijana lastensuojeluilmoitusten kautta sekä lasten ja perheiden avohuollon tukitoimien tarjoajana lapsille ja perheille, ja siten heillä on suuri rooli lastensuojelun yhteistyökumppanina.

Seuraavassa luvussa käsittelen sitä, miten lainsäädännöllä ohjataan lapsiperheiden kanssa työskenteleviä toimijoita yhteistyöhön. Tätä pyrkimystä tukevat myös muutamat kansalliset ohjelmat, joiden kehittämistyössä enenvässä määrin korostuu lastensuojelun yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.

2.2 Lainsäädäntö sekä kansalliset ohjelmat ohjaamassa ja kehittämässä yhteistyötä

Lastensuojelun taustalla on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, jonka Suomi on ratifioinut. Lain tasolle se on tullut vuonna 1991, joten sillä on viranomaisia velvoittava vaikutus. Sopimuksen mukaan lapsille pyritään turvaamaan lasten oikeudet edistämällä lasten hyvinvointia, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Taskinen 2010, 5, 19.) Lastensuojelutyötä ohjaa myös suuri joukko muita lakeja, kuten perustuslaki (731/1998), sosiaalihuoltolaki (710/1982), terveydenhuoltolaki (1326/2010), laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011), perhehoitajalaki (312/1992), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ja annetun lain muuttamisesta (1100/2014), laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) sekä laki toimeentulotuesta (1412/1997). Useissa laeissa on velvoitteita lastensuojelun monialaiselle tai moniammatilliselle yhteistoiminnalle, joista seuraavaksi esittelen keskeisimpiä lakeja.

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja toteutettaessa on lähtökohtaisesti aina huomioitava lapsen etu. Sen lisäksi lastensuojelulaissa on useita velvoitteita viranomaisyhteistyölle. Kunnan on seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä palvelujen kehittämistä, varmistettava koulunkäynnin liittyvästä tuesta koulupsykologien ja koulukuraattorien avulla, otettava lapsi huomioon aikuisille suunnatuissa palveluissa sekä sen tulee laatia suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi. Kunnan tai kuntien yhdessä on varmistettava sosiaalityöntekijälle tuki asettamalla sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asiantuntijoista koottu asiantuntijaryhmä. Lisäksi lastensuojelutarpeen arvioimiseksi sosiaalityöntekijä voi olla tarvittaessa yhteydessä eri viranomaistahoihin ja asiantuntijoihin. (417/2007, 7–12 § & 14 §.)

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013, 14 §) velvoittaa toimimaan monialaisessa yhteistyössä monialaisen opiskeluhoollon ohjausryhmässä, oppilaistokohtaisen opiskeluhooltoryhmässä ja monialaisen asiantuntijaryhmässä. Monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä on koulutuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaava elin. Monialaisessa opiskeluhooltoryhmä taas keskittyy suunnitteluun, kehittämiseen, toteuttamiseen sekä arvioinnista oppilaitoskohtaisesti. Monialaisen asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen opiskelijan ympärille tarvittaessa.

Viranomaisyhteistyössä on suuri rooli asiakastietojen luovuttamiseen liittyvillä käytänteillä. Tietojen luovuttamiseen ja salassapitoon liittyvissä asioissa on huomioitava laki viranomaistoiminnan julkisuudesta (L 621/1999), laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki (785/1992), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), henkilötietolaki (523/1999) ja hallintolaki (434/2003) ja rikoslain mukainen salassapitovelvollisuus (L 39/1889 ja luku 40 792/1989).

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), joka astui voimaan 1.4.2015, tähtää lapsiperheiden osalta lastensuojelun asiakasmäärien laskuun. Se oletetaan tapahtuvan siten, että jatkossa lapsen, nuoren tai hänen perheensä on mahdollisuus saada tukea ja palveluita muuta kautta ilman lastensuojelun asiakkuutta, jolloin ehkäisevien palvelujen lisääminen vähentää erikoispalvelujen tarvetta. Korjaavien ja raskaiden toimien tarve vähenee, kun tukea pystytään antamaan ajoissa ja oikea-aikaisesti. (Sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja 2014.) Uusi sosiaalihuoltolaki velvoittaa yhteistyöhön ja toimintaan moniammatillisesti sekä monialaisesti. Sosiaalihuollon toteuttamista yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa korostetaan laissa niin, että palveluista muodostuu asiakkaan edun mukainen kokonaisuus. Se velvoittaa muita toimijoita muun muassa ottamaan yhteyttä sosiaalihuoltoon, jos havaitaan henkilön tarvitsevan sosiaalihuollon palveluja sekä osallistumaan palvelutarpeen arviointiin ja suunnitelman tekemiseen yhdessä sosiaalitoimen kanssa (1301/2014, 41 §). Lapsen etua korostetaan myös kaikissa sosiaalihuollon toimissa. Sosiaalihuoltolaissa on velvoite jokaiselle sosiaalihuollon asiakkaalle, myös lapselle, nimettävästä omatyöntekijästä (42 §), jolla on oltava tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillinen koulutus. Kyseistä työntekijää velvoitetaan olemaan yhteistyössä myös eri viranomaisten kanssa tarpeen mukaan. Uuden sosiaalihuoltolain lastensuojelua koskevassa osuudessa (1302/2014) velvoitetaan huomioimaan muut lapsen kasvatuksesta olevat viranomaiset asiakassuunnitelman teossa.

Halmeen, Vuorisalmen ja Perälän (2014, 23) mukaan lainsäädännön lisäksi viime vuosina lasten ja perheen palvelujen yhteensovittamista ovat pyrkineet tukemaan *kansalliset ohjelmat, oppaat ja suosituks*. Sellaisia ovat sosiaali- ja terveystalitiikan strategia (STM 2011:1), Terveys 2015 - kansanterveysohjelma (STM 2001:8), sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (STM 2008:6; STM 2012:1), lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015 (OKM 2012:6), koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2011–2016 (OKM 2012:1), naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015 (STM 2010:5), kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015 (STM 2010:7) sekä kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisy ohjelma 2009–2014 (Markkula & Öörni 2009).

Tässä luvussa tein lyhyen katsauksen siihen, miten eri lainsäädännön sekä kansallisten ohjelmien ohjauksella pyritään saattamaan eri palvelujärjestelmän toimijoita tekemään yhteistyötä sekä strategisella että toiminnan tasolla. Lainsäädännön ja kansallisten ohjelmien tavoitteena on antaa apua mahdollisimman varhain lasten ja perheen arkisissa auttamisympäristöissä ilman lastensuojelun asiakkuutta. Viime vuosina useita lakeja on uudistettu, joista viimeisin on huhtikuun 2015 alussa voimaan astunut sosiaalihuoltolaki, joka yrittää vastata yhteistyön lisäämisen haasteisiin tuottamalla siitä velvoitteen. Seuraavassa luvussa tarkastelen viime vuosina julkaistuja selvityksiä ja ohjelmia, joissa pyritään luomaan selkeyttä lastensuojelun nykytilasta. Keskityn selvityksistä nostamaan esille erityisesti yhteistyötä kuvaavia osioita.

2.3 Lastensuojelun selvitykset ohjaamassa ja kehittämässä yhteistyötä

Kun uutta sosiaalihuoltolakia on valmisteltu, siinä on huomioitu erityisesti viime vuosina julkaistujen lastensuojelun tilaa ja yhteistyön tärkeyttä kuvaavia selvityksiä ja raportteja. Esittelen julkaistut selvitykset lyhyesti aikajärjestyksessä.

Tuloksellisuustarkastuskertomus lastensuojelusta. Valtiovarainministeriön tekemässä tuloksellisuustarkastuskertomuksessa (2012) selvitettiin lastensuojelulain avo-, sijais- ja jälkihuollon tavoitteiden toteutumista palvelujärjestelmän toimivuuden, erityisesti lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. Tarkastusvirasto otti kantaa erityisesti lastensuojelun ja psykiatrian yhteistyön sujuvuuteen. Tarkastusviraston haastatteluissa tuli ilmi, että lastensuojelussa paikataan psykiatrisen hoidon vaihtoehtojen ja resurssien puutteita sekä lapsen tarpeet määritellään erikoissairaanhoidossa, josta vaaditaan huostaanottoja. Tämä on johtanut siihen, että lapsia sijoitetaan lastensuojelulaitoksiin väärin perustein ja että viranomaisten välillä on pallottelua. Tarkastusviraston havaintojen mukaan myös

lastensuojelun ja koulun tulisi tiivistää yhteistyötä lasten ja nuorten kouluvaikeuksien, häiriökäyttäytymisen, mielenterveysongelmien ja tunne-elämään liittyvien pulmakysymysten osalta, jotta niihin voitaisiin vaikuttaa varhaisemmin ja intensiivisemmin. Tarkastusvirasto otti kantaa myös aikuispsykiatrian ja lastensuojelun yhteistyön vähäisyyteen. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2012, 2, 42, 24–25, 63–66, 203–204.)

Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Sisäministeriön ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvitys perhesurmista ilmestyi 2012. Julkaisussa selvitettiin perhesurmien, vastasyntyneiden lasten surmien sekä muiden oman lapsen tekemien surmien taustoja sekä viranomaisyhteistyön toimivuutta. Selvityksessä todettiin kaikissa ryhmissä olleen jonkin verran kontakteja viranomaisiin, esimerkiksi sosiaalitoimeen tai muihin auttaviiin tahoihin, kuitenkin eniten henkilöillä, jotka kategorisoituivat ”muiden oman lapsen tekemiin surmiin.” Tilanteen vakavuutta ei kuitenkaan viranomaisissa tiedetty. Useassa tapauksessa oli tehty lastensuojeluilmoitus, joka ei johtanut toimenpiteisiin tai tarjottua apua ei otettu vastaan. (Piispa, Taskinen & Ewalds 2012, 13–15.) Selvityksessä ehdotetaan muun muassa, että viranomaisia veloitettaisiin yhteistyöhön lainsäädännön avulla sekä kehitettäisiin toimintamalleja moniammatilliseen työskentelyyn ja viranomaisyhteistyön koordinoimiseen. (emt., 17–20, 29.)

8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat (2013). Valtioneuvoston asettama tutkijaryhmä analysoi Vilja-Eerikan kuolemaa tapahtumaketjun, ulkopuolisten, sukulaisten ja perheen näkökulmasta. Se huomio analyysissään myös palvelujärjestelmän toimijat sekä valtakunnalliset ohjeet, käytännöt ja lainsäädännön käyttäen Accimap -riskienhallintamenetelmää. Oikeusministeriön julkaisu ilmestyi vuoden 2013 lopulla. Tutkijaryhmä esitti Erikan tapauksesta 13 toteamusta ja johtopäätöstä sekä viisi eri suositusta. (8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat 2013, 65,70–71, 74–76.) Käsittelen tutkijaryhmän esiin nostamia moniviranomaisyhteistyön ongelmakohtia luvussa 4.2.

Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Puustinen-Korhonen (2013) selvitti lastensuojelun tilaa ja palvelujen järjestämistä kuntien johtavilta viranhaltijoilta Kuntaliitossa tehdyssä kyselyssä. Kyselyssä kunnat esittivät ehdotuksia lastensuojelun kehittämiseksi. Viranomaisyhteistyöhön ja tietojen vaihtoon liittyvissä kehittämissuosituksissa esitettiin muun muassa moniviranomaisyhteistyön selkeyttämistä lainsäädännöllä sekä lastensuojelun ilmoitusvelvollisuudesta tietoisuuden vahvistamista erikoissairaanhoidossa ja peruspalveluissa. (Puustinen-Korhonen 2013, 9, 91–94.)

Olisiko jo tekojen aika? Lastensuojelun keskusliitto ja Talentia toteuttivat kyselyn lastensuojelun ammattilaisille (Sinko & Muuronen 2013). Kyselyssä nostettiin lastensuojelun palvelujärjestelmän puutteiksi muun muassa luottamuspula lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian välillä sekä vaikeuksia toimia yhteisten tavoitteiden hyväksi. Ehdotuksena oli, että olisi tärkeää käydä keskustelua lastensuojelun asiakkuuden rajoista sekä nostaa kynnystä lastensuojeluun huomioiden lastensuojelun viimesijaisuus palveluna. Tähän liittyy myös lastensuojelutarpeen selvittämisen prosessin selkeyttäminen sekä muiden toimijoiden suurempi vastuu lapsista, nuorista ja perheistä palvelujärjestelmässä. (emt., 37–38.)

Toimiva lastensuojelu. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama selvityshenkilöiden työryhmä selvitti lastensuojelun yleistä tilaa Suomessa, jonka tuloksena *Toimiva lastensuojelu - selvitysryhmän loppuraportti* ilmestyi vuonna 2013. Siinä todettiin viranomaisten välisessä tietojen vaihdossa olevan sellaisia pulmia, jotka hankaloittavat perheiden avun saamista. Toimenpide-ehdotuksena mainitaan yhteistyön ja tietojen vaihtoon liittyvän lain yhtenäistäminen, yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen. Tämän lisäksi raportissa todetaan, että ”pois lähettämisen kulttuuri” -toimintatapa on läsnä eri viranomaisten välillä. Tällä tarkoitetaan muiden toimijoiden käyttävän lastensuojeluilmoituksia väylänä siirtää vastuuta itseltä lastensuojelulle. Lastensuojeluilmoitusten tekemisessä havaittiin muutenkin puutteita: ilmoituksia tehtiin joko viiveellä (esimerkiksi väkivalta ja hyväksikäyttöepäilyissä) tai toisaalta liian matalalla kynnyksellä. Työryhmän ehdottaa, että lastensuojelutarpeen selvityksissä voitaisiin tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä esimerkiksi psykologin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa. (Toimiva lastensuojelu 2013, 34–35, 69.)

Toimiva lastensuojelu toteuttamissuunnitelma vuosille 2014–2017, joka perustuu Toimiva lastensuojelu -selvitystyöryhmän esityksiin ja saatuun lausuntopalautteeseen. Toteuttamissuunnitelmassa huomioidaan jo käynnistetyt toimenpiteet ja tapahtuneet muutokset. Toimiva lastensuojelu -selvitystyöryhmän pohjalta on käynnistetty jo useita ehdotuksia. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (jatkossa THL) tehtävänä on tuottaa sähköinen opas lastensuojelun ilmoitusvelvollisten ja lastensuojelun välillä liittyen tietojen vaihtoon, salassapitoon sekä yhteistyöhön. THL:n tulee myös vahvistaa lastensuojelututkimuksen koordinaatiota ja lastensuojeluilmoituksia koskevan tutkimuksen tekemistä. Lastensuojeluilmoituksia koskevassa tutkimuksessa selvitetään niitä tekijöitä, jotka johtavat lastensuojelun asiakkuuteen ilmoituksen tekovaiheessa, ilmoituksen käsittelyssä ja sekä lastensuojelutarpeen selvityksessä. Tutkimuksessa kartoitetaan myös lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviä uhkatilanteita. Lisäksi vuosille 2015–2019 ehdotetaan kehitettäväksi lastensuojelun asiakasprosessia, niin että lastensuojeluilmoitukseen, käsittelyyn ja lastensuojelutarpeen arvioin-

tiin ja asiakkuuden päättymiseen laaditaan yhtenäiset toimintamallit. (Lavikainen & Juurikko 2014, 8–11, 28–30.)

Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Sisäasiainministeriö asetti keväällä 2013 selvitystyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia selvitys viranomaisten välisestä tiedonvaihdosta ja sitä säätelevästä lainsäädännöstä koskien perhe- ja lapsisurmien ehkäisyä. Selvityksen tuli käsitellä myös moniviranomaisyhteistyöhön liittyviä pulmia. Työryhmä esitti muun muassa poliisien tiedonsaannin säännösten selkeyttämistä. Lisäksi työryhmä nosti esiin oma-aloitteisen ilmoittamisen mahdollisuutta poliisille perustellusta epäilystä tai vakavasta asiakkaan tai tämän läheisten turvallisuudesta. Työryhmä esitti myös liittyen perheväkivaltaan oma-aloitteista ilmoittamisen mahdollisuutta sosiaaliviranomaisille tuen tarpeen arvioimiseksi ja järjestämiseksi. Työryhmä esitti lisäksi lastensuojelulain puitteissa velvoitteesta ilmoittaa lapsen henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta poliisille. (Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto 2014, 2, 52–53.)

Lastensuojelun laatusuositukset valmistuivat 2014 alkukevästä. Laatusuosituksissa eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä korostetaan sekä sitä että eri organisaatioiden ja palvelujen rakenteiden tulisi tukea yhteistyötä asiantuntijoiden kesken lasten ja nuorten asioissa. Lapselle ja nuorelle tulisi suunnata tukea ja apua ensisijaisesti heidän omissa kasvuympäristöissä sekä heille suunnatuissa palveluissa ilman lastensuojeluasiakkuutta. Laatusuosituksissa huomioidaan muiden ammattilaisten osaamisen hyödyntäminen tarvittaessa lastensuojelun sosiaalityöntekijän tukena. Yhteistyön tekemistä viranomaisten kesken ehdotetaan esimerkiksi niin, että lastensuojelusta annetaan lastensuojeluilmoituksen tehneelle viranomaiselle tieto lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta ja asiaa hoitavasta työntekijästä. Lastensuojeluilmoituksen tehnyt ammattilainen tai muut viranomaiset voivat olla mukana lastensuojeluasian selvittelyssä tai tuen tarjoamisessa. Kuitenkin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä koordinoi lastensuojeluasian yhteistyötä niin, että viranomaiset ja yhteistyötahot tietävät yhteistyön tarkoituksen ja tavoitteet lapsen tilanteessa. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 3, 23–25, 27.)

Tässä luvussa esitellyt selvitykset painottavat yhteistyön tiivistämisen merkittävyyttä, erityisesti tiedon vaihdon ja siirron, mutta myös eri toimijoiden keskeisen luottamuksen vahvistamisen näkökulmasta. Selvityksissä painotetaan lasten ja perheiden tukemista ennalta ehkäisevissä palveluissa. Erityisenä huomiona mainittakoon, että niissä tehdään voimakasta rajaamista lastensuojelun asiakkuutta viimesijaisena palveluna.

3 LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYS JA ARVIONTI MALLINA, PROSESSINA JA TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Tämä tutkielma kytkeytyy vuoden 2008 voimaan astuneen lastensuojelulain (417/2007) 27 §:n mukaiseen lastensuojelutarpeen selvitykseen ja siinä tehtävään yhteistyöhön eri toimijoiden kesken. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessiin sisältyy arviointia lapsen tarpeista ja vanhempien kyvyistä ja mahdollisuuksista vastata niihin, jolloin yleisesti käytetään myös käsitettä lastensuojelutarpeen arviointi. Tässä tutkielmassa käytän käsitettä ”lastensuojelutarpeen selvitys” viitaten lainmukaiseen ja LasSe -hankkeessa käytettyyn käsitteeseen. Käytän myös tässä luvussa ”lastensuojelutarpeen arviointi” -käsitettä silloin, jos sitä käytetään hyödyntämässäni teoriakirjallisuudessa.

Käyn tässä luvussa ensiksi läpi lastensuojelutarpeen selvittämiseen liittyvää kehittämistyötä ja siitä luotuja malleja niin Suomessa, Englannissa kuin Ruotsissakin. Tämän jälkeen selvennän lastensuojelutarpeen selvityksen prosessia sekä aikaisempia tutkimuksia. Samassa yhteydessä kuvaan tutkimuskontekstiani eli hanketta, jossa lastensuojelutarpeen selvityksen yksittäisiä käytäntöjä on pyritty selkeyttämään.

3.1 Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin kehittäminen Suomessa ja kansainvälisesti

Tarkastelen tässä alaluvussa ensiksi lastensuojelutarpeen selvitystyöhön ja alkuarviointiin liittyvää kehittämistyötä ja mallintamista, joka sijoittuu 2000 -luvun alkupuolelle. Sen jälkeen käyn läpi Englannissa ja Ruotsissa kehitettyjä malleja.

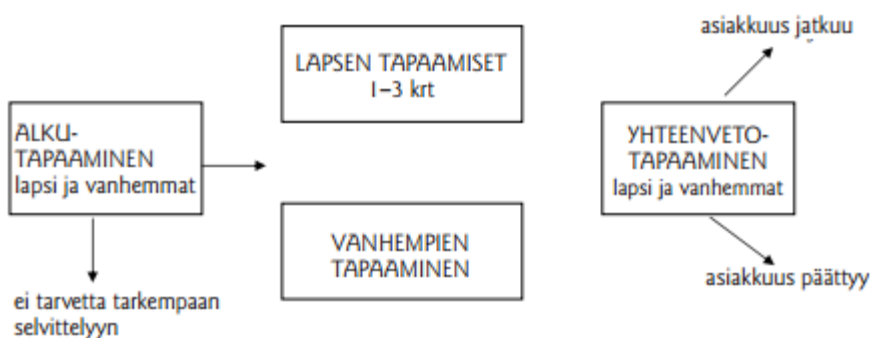
Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin kehittäminen ja mallintaminen Suomessa

Lastensuojelun prosesseja, erityisesti alkuarviointia selkeytettiin ja kehitettiin vuosina 2004–2007 lastensuojelun kehittämisohjelmassa, joka oli osa kansallista sosiaalialan kehittämisohjelmaa. (Kallinen-Kräkin 2008, 59–62). Aikaisemmin lastensuojeluprosessin alkuvaiheessa tunnusomaista oli niin sanottu ”tunnusteleva” työorientaatio, jossa sosiaalityöntekijä tunnustelee toiminnan mahdollisuuksia lapsen etua toteuttavien eri tahojen kanssa. Tunnustelevassa työorientaatiossa sosiaalityöntekijä pohjaa määritykset ja päätöksensä intuitiivisen tulkintaan, huomioiden tilanteiden kontekstisuuden. Päätöstä eivät ohjaa niinkään tiedot, tunteet eikä moraali. Tunnustelevassa työorientaatiossa arviointiin liittyvää ymmärrystä konstruoidaan tiedostaen tilanteiden määrittelyssä olevan useita eri mahdollisuuksia. (Heino 1997, 8.) Oranen (2006, 13–14) toteaa tällöin olevan riski viipyilevään ja seurailevaan sekä aikuisiin ja vanhempiin keskittyvään sekä heidän kanssaan yhteisymmärrystä ha-

kevaan työskentelykulttuuriin. Aikuisten rooli lasten elämän portinvartijoina on suuri ja voi tulla esteeksi avun saamisen. Haavoittuvimmillaan se estää lapsen laiminlyönnin ja kaltoinkohtelun näkemisen lastensuojelussa. Näin ollen lastensuojelun kehittämishankkeessa korostettiin eri näkökulmin lapsen aseman ja lapsen kanssa työskentelyn asettamista etusijalle (Oranen 2006).

Suomessa on käytössä pääsääntöisesti kaksi eri mallia, joita käytetään lastensuojelutarpeen selvityksessä ja arviota tehtäessä. Nämä mallit ovat *Kohtaavaa lastensuojelua* kehittämishankkeessa kehitetty *tilannearviomalli* sekä *Pesäpuun lapsen elämäntilanteen kartoitusmalli*. (Oranen 2006).

Kohtaavaa lastensuojelua -kehittämishankkeessa kehitettiin lastensuojelun alkuarviointia vuosina 2001–2005 Helsingin kaupungissa, joka nimettiin tilannearviointimalliksi. Tilannearviomallissa kuvataan alkuarviointia nelivaiheisena prosessina. Se sisältää lastensuojeluasian vireilletulon, aloitusvaiheen, tapaamis- ja selvittelyvaiheen sekä kirjallisen yhteenvedon ja jatkon suunnittelu. (Ervast & Tulensalo 2006, 17). Alla oleva kuvio selkeyttää prosessin kulkua:

KUVIO 2. Lastensuojelutarpeen selvitystyön vaiheet ja tapaamiset (lainattu teoksesta Ervast & Tulensalo 2006, 17)

Tapaamisessa käsitellään omat teemat sekä lasten että vanhempien kanssa, joita tavataan erikseen. Tilanteen kartoittamisessa käytetään erilaisia konkreettisia työvälineitä. Sosiaalityöntekijän rooli korostuu prosessissa, jossa hän rakentaa omaa suhdettaan ja ymmärrystään asiakkaaseen lapsikeskeisessä tilannearvioinnissa. Tällöin korostuvat lapsen ja vanhemman omat kokemukset ja tulkinnat elämästä. Arviointi tehdään työparin eli toisen sosiaalityöntekijän kanssa. Tilannearviointimallissa korostetaan, että jos lastensuojeluasian on laittanut vireille yhteistyökumppani, tämä voisi olla ensimmäisessä tapaamisessa mukana. Mallin kehittäjät korostavat myös, että jos vanhemmat estävät lapsen tapaamisen, lasta tai nuorta voi tavata tästä huolimatta päivähoitossa tai koulussa. Usein sosiaalityöntekijä saa lastensuojeluasian vireilletulon yhteydessä paljon tietoa yhteistyökumppanilta, mutta tarvittaessa sosiaalityöntekijän on mahdollista olla yhteydessä tarvittaviin tahoihin tapaamis- ja selvittelyvaiheessa, jolloin saadaan lisätietoa lapsesta ja tämän elinoloista. Mallin kehittäjät kui-

tenkin toteavat, että yhteys yhteistyökumppaneihin on paikallaan vasta tilanearvioin ja yhteenvedon jälkeen, jolloin työntekijä on voinut muodostaa itsenäisen käsityksen lapsen arjesta ja elämäntilanteesta. Tuolloin sosiaalityöntekijä pystyy paremmin fokuoimaan tarvittavan informaation sisällön arvioita tehdessään. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 13–19; Ervast & Tulensalo 2006, 49; Oranen 2006, 16–19.)

Lapsen elämäntilanteen kartoitusmallia kehitettiin Kuopiossa ja Hämeenlinnassa vuosina 2000–2003 Pesäpuun ry:n kehittämishankkeena. Tässä mallissa lastensuojelun alkuprosessin rakenne on kuusivaiheinen, joka koostuu valmistelevästä ja yhteisestä tapaamisesta, erillisistä lapsen ja vanhempien tapaamisista sekä yhteisestä arviointitapaamisesta sekä kirjallisesta yhteenvedosta työskentelyn ja arviointitapaamisen pohjalta. Mallissa on keskeinen lapsilähtöisyyden näkökulma, arviointi yhteisenä prosessina niin työntekijöiden, lasten kuin vanhempienkin kesken sekä kartoituksen toimimisen myös interventiona. Työparina voi olla joko toinen sosiaalityöntekijä, lastensuojelussa toimiva toinen työntekijä tai yhteistyökumppani. Ideana on tavata vanhempia ja lasta sekä yhdessä että erikseen. (Möller 2004; Oranen 2006, 22–26.) Haasteena mallin käyttöönotossa on ollut muun muassa se, että sosiaalityöntekijät eivät ole käyttäneet kartoitustyöskentelyssä apunaan yhteistyöverkostojen resursseja (Möller 2005, 63).

Edellä mainitun tilanearviomallin sekä lapsen elämäntilanteen kartoitusmallin kehittämistoiminnan lisäksi vuosina 2003–2005 Helsingin sosiaalivirastossa oli *Kaupunkisosaalityön osaamisen ja moniammatillisten työmuotojen -kehittämishanke*, jossa paneuduttiin myös lastensuojelun alkuarvion kehittämiseen Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa. Tässä hankkeessa kehitettiin eräänlainen rautalankamalli Kohtaavaa lastensuojelua -hankkeen tilanearviointimallista, jota levitettiin eteenpäin. (Ervast & Tulensalo 2006, 38; Oranen 2006, 19–20; Nousiainen 2005, 11.) Nousiainen (2005, 11, 16) toteaa, että kaupunkisosaalityön -hankkeen alkuvaiheen tilanearviointimallista pyrittiin luomaan yksinkertainen ja nopeasti omaksuttava. Sen tehtävänä oli myös tuoda läpinäkyvyyttä sosiaalityöntekijän työskentelyyn sekä asiakkaille että yhteistyökumppaneille.

Pohjois-Karjalassa toteutettiin vuosina 2004–2005 myös *Vammaisten lasten lastensuojelun kehittämishanke* ”Valma” -hanke. Hankkeen tavoitteena oli kehittää moniammatillisia toimintamalleja lastensuojelussa sekä vammaispalveluissa että kehitysvammahuollossa toimivien työntekijöiden lastensuojeluasioiden toteuttamiseksi. Hankkeen aikana kehitettiin arviointivälineistö, jonka merkitys on erottaa lastensuojelun tarve vammaan liittyvistä ongelmista. Keskeistä prosessissa on yhdistää sosiaalityöntekijöiden ammatillinen tieto ja kehitysvamma puolella olevien ammattilaisten kokemus

arjesta. Prosessin arvioinnin kohteena ovat ensiarvioinnin tuki lastensuojeluun, lastensuojelullisen huolen arviointi lapsen vanhemman ja perheen elämäntilanteen näkökulmasta. (Konttinen 2005; Oranen 2006, 26–27.)

Yhteenvedon totean, että Suomessa 2000-luvun alussa kehitetyt lastensuojelun alkuarviointimallit ovat olleet raivaamassa tietä uuden lastensuojelulain mukaiselle maksimissaan kolmen kuukauden mittaiselle lastensuojelutarpeen selvitysprosessille. Aikaisemman aikuisten kanssa toteutettavan työskentelyn tilalle on pyritty tuomaan käytäntöä, jossa toteutuisi lapsen ääni ja osallisuus selvitysprosessissa. Kehitettyjen mallien avulla lastensuojelutarpeen selvitysvaiheesta on pyritty tekemään lastensuojelun alkuprosessista läpinäkyvä ja strukturoitu, joka kuitenkin saattaa näyttäytyä sekä perheelle, yhteistyökumppanille että myös sosiaalityöntekijälle raskaana prosessina. Seuraavaksi tarkastelen lastensuojelutarpeen selvitys- ja arviointiprosessin kehittämistyötä Englannissa ja Ruotsissa.

Lastensuojelutarpeen selvitys- ja arviointiprosessi Englannissa ja Ruotsissa

Englannissa lastensuojelun alkuarvioinnin kehittämisen taustalla ovat useat lasten hyväksikäyttöön ja vakavaan laiminlyöntiin liittyvät rikokset. Sosiaalityöntekijöiden työskentelyorientaatiossa korostuu pitävän näytön etsiminen. (Hearn, Pösö, Korpinen, Smith & Whyte 2004, 33.) Kriittinen käännekohta kehittämistyössä on vuonna Victoria Limbien kuolema vakavan pahoinpitelyn uhrina vuonna 2000, jonka jälkeen otettiin käyttöön nykyinen arviointimalli "Assessment Framework". CAF (*Common Assessment Framework*) -mallia käyttävät lasten kanssa työskentelevät tahot. Mallin tavoitteena on jäsentää toimijoiden toimintaa (esimerkiksi päivähoito tai koulu), kun huoli lapsesta herää. Mallin tarkoituksena on edistää varhaisia, ennaltaehkäiseviä interventioita ja koordinoitua arviointia eri lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten toimesta. Toinen "*Assessment Framework for Children in Need and Their Families*" -malli liittyy tuen tarpeessa olevien lasten tilanteisiin. Mallissa arvioidaan lapsen kehityksellisiä tarpeita, vanhempien voimavaroja sekä perheen ja lapsen elinympäristöön liittyviä tekijöitä. (Samsonsen & Willumsen 2014, 5-6.)

KUVIO 3. Englannin “The Assessment Framework” -malli (Department of Health 2000a: 17 lainattu teoksesta Samsonsen & Willumsen 2014, 6).

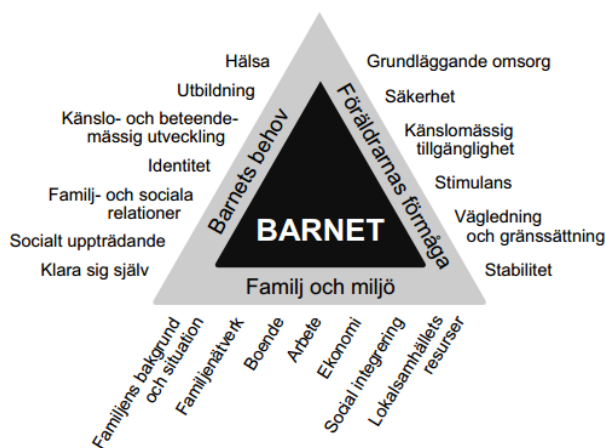
Englannissa käytettävät CAF ja Assessment Framework for Children in Need and Their Families -mallit perustuvat samaan perusjäsenyykseen. Mallien oletuksena on, että eri paikoissa tehtyjä arviointoja käytetään hyödyiksi, jotta saadaan kokonaiskuva (ks. yllä oleva kuvio) lapsen tilanteesta. Malleja on kuitenkin kritisoitu, koska ne vievät paljon aikaa tietokoneen ääressä ja saattaa aiheuttaa pompottelua eri viranomaistahojen välillä. Vaikka sosiaalityöntekijät pitävät hyödyllisenä arvioinnissa käytettävää mittaristoa, arviointitiedon ohjeistukset ovat heidän mukaan monimutkaisia ja lomakkeistojen tieto tietokonejärjestelmiseen on pilkkovaa ja jäykkää. (Raynes 2006, ref. Oranen 2006, 30; Samsonsen & Willumsen 2014, 28.)

Viranomaisella on asian vireilletulosta tai läheteestä yksi päivä aikaa ratkaista, onko lastensuojeluasia sellainen, että se vaatii toimenpiteitä. Sosiaaliviranomaisen on informoitava päätöksestä ja ratkaisusta läheteen tekijää, esimerkiksi koulua tai päivähoitoa sekä tarvittaessa lasta huoltajineen. Jos päädytään siihen, että tilannetta on selvitettävä ennen kuin voidaan ottaa kantaa, tehdään alustava arviointi seitsemän työpäivän aikana. Alustavassa arvioinnissa kerätään tietoa yhteistyötahoilta sekä haastatellaan lasta ja perheenjäseniä sekä tarvittaessa konsultoidaan esimiestä tai työnohjaajaa. Myös alustavasta arvioinnista ja sen tuloksista tiedotetaan yhteistyökumppaneita. Perheelle tehdään lausunto ja tarvittaessa tukimuodoista suunnitelma. Kattava arviointi on taas perusteellisempi selvitys, jossa tietoa kerätään kaikista mahdollisista ympäristöistä, joissa lapsi ja perhe elävät sekä tehdään selvityksiä ja tutkimuksia. Yhteistyökumppaneiden rooli on tässä vaiheessa melko suuri. Kattava arvio tulee tehdä 35 työpäivän sisällä. Kattavasta arviosta tehdään kirjallinen yhteenveto ja palaute annetaan lapselle ja vanhemmille. Myös yhteistyötahoja tiedotetaan siitä, miten ja miksi lap-

sen tilanteessa toimitaan. Tämä tehdään siitä syystä, että muut viranomaiset ovat tietoisia sosiaalityöntekijän ratkaisusta, jotta voivat huomioida ja suunnitella omaa työskentelyään. (Department of Health 2000, 31–32.)

Ruotsissa käytössä oleva alkuarviointimalli *BBIC* (*Barnets behov i centrum*) mukailee englannin mallia niin, että sen tarkastelun keskiössä on lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja edistäminen kolmen eri näkökulman kautta. Nämä kolme näkökulmaa ovat kummankin maan (Englanti, Ruotsi) malleissa lapsen kehitykselliset tarpeet (terveys, oppiminen, psykososiaalinen kehitys, identiteetti, perheet ja sosiaaliset suhteet, sosiaalinen käyttäytyminen, selviytyminen), vanhemmuuden voimavarat (perushoiva, turvallisuus, emotionaalinen lämpö, virikkeet oppimisen tukena, ohjaus, rajojen asettaminen, pysyvyys) sekä perhe ja ympäristö (perheen tausta, perheen verkosto, asuminen, työtilanne, toimeentulo, sosiaalinen integraatio, paikalliset lähiympäristön resurssit). (Social barnavård i förändring 2008, 9, 17–18). Alla olevasta kuviosta voi havaita BBIC -mallissa edellä mainitut arvioitavat ulottuvuudet.

KUVIO 4. Ruotsin ”BBIC” -mallin jäsenyys (lainattu teoksesta Social barnavård i förändring 2008, 9, 17–18).

Matscheck ja Eklundh (Onko BBIC- arviointimallista ollut hyötyä Ruotsissa? 2014) selvittivät tutkimuksessaan, onko BBIC -malli muuttanut arviointityötä lastensuojelussa ja onko arvioinnin laatu parantunut. Malli on laajasti käytössä Ruotsissa ja tutkimuksen mukaan suunnitelmallisuus ja arviointisuunnitelman tekeminen yhdessä perheen kanssa vahvistui mallin käyttöönoton myötä. Yhteistyökumppaneilta saatu tieto lisääntyi, varsinkin koulun ja esikoulun konsultointi on vahvistunut merkittävästi. Kootun tiedon analyysin on todettu myös syventyneen.

Edellä esitellyissä malleissa on monia yhtäläisyyksiä, kuten se, että työskentelyprosesseista on pyritty tekemään strukturoituja, jäsentyneitä ja läpinäkyviä. Kaikissa malleissa korostetaan monipuolisten työvälineiden ja menetelmien käyttöä. Mallit pyrkivät huomiomaan lapsen aseman tekemistä näkyväksi työskentelyprosessissa sekä vahvistamaan osallisuutta. Jokaiseen malliin liittyy myös kirjallinen yhteenveto, joka tarkoittaa myös dokumentoinnin korostumista. Ruotsissa selvitysvaiheen aikaraja on neljä kuukautta, kun taas Englannissa kattavassa selvityksessä 35 päivää. Erona suomalaiseen selvitysprosessiin on se, että meillä strukturoituja arviointilomakkeita ei juurikaan selvitystyössä käytetä. Lisäksi suomalaisessa lastensuojelutarpeen selvitystyöskentelyssä käytetään enemmän toiminnallisia työmuotoja, muun muassa erilaisia täytettäviä lomakkeita sekä erilaisia kortteja, joilla saadaan keskustelun avauksia. Seuraavassa luvussa tarkastelen suomalaista, lastensuojelulain (417/2007) mukaista lastensuojelutarpeen selvitysprosessia ja siihen liittyviä haasteita.

3.2 Lastensuojelutarpeen selvitystyön prosessi ja sen haastavuus

Lastensuojelutarpeen selvityksen vaiheet etenevät seuraavasti: 1) välitön tilanearviointi heti lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisen jälkeen, 2) lastensuojelutarpeenselvityksen teosta päättäminen, 3) lastensuojelun asiakkuuden alkaminen, 4) lapsen tapaaminen, neuvottelut ja muu yhteistyö, 5) selvityksen sisällön raportointi ja 6) asiakkuuden päättymisen tai jatkumisen. Välittömässä tilanearviossa arvioidaan, onko lapsella kiireellisen sijoituksen tarvetta. Jos välittömiin toimenpiteisiin ei ole tarve ryhtyä, sosiaalityöntekijä arvioi seitsemän arkipäivän kuluessa, ryhdytäänkö tekemään lastensuojelutarpeen selvitystä. Pääsääntöä on, että lastensuojelutarpeen selvitys käynnistetään. Sosiaalityöntekijän, joka vastaa lasten asioista, on tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys lapsen tilanteesta ilman aiheutonta viivytystä eli kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. (Taskinen 2010, 58–59.) Lastensuojelulain soveltamisohjeissa (Taskinen 2010, 59) on huomioitu lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen yhdessä toisen työntekijän kanssa parityönä, kun taas itse laissa (417/2007) 27 §:sä ei tähän viitata.

Lastensuojelulain 31 §:n (417/2007) mukaan lastensuojelutarpeen selvittämisen yhteydessä tulee järjestää neuvotteluja, joihin voivat osallistua lapsi vanhempineen tai huoltajineen sekä muut hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat ja lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt sekä lapselle tai perheelle läheiset muut henkilöt ja viranomais- ja yhteistyötahot. Tämän arvion tekee lastensuojelun työntekijä. Eli lastensuojelutarpeen selvitys tehdään aina yhdessä lapsen ja hänen huollossaan vastaavien aikuisten kanssa. Sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus olla yhteydessä yhteistyöhöihin sekä tarvittaviin asiantuntijoihin. Selvityksessä tulee painottaa erityisesti arkielämän olosuh-

teiden, riskien ja voimavarojen sekä selviytymistä tukevien tekijöiden tarkastelua. Sosiaalityöntekijä voi selvittää edellä mainittuja asioita erilaisin menetelmin, lomakkein, havainnoimalla ja tarvittaessa yhteistyökumppaneitten kautta. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin tavoitteena on selvittää, tarvitseeko lapsi tai vanhemmat lastensuojelun tarjoamaa apua tuen vai kontrollin keinoin. (L417/2007; Taskinen 2010, 56–58, 60,62; Oranen 2006, 7, 16–26.) Arvioinnin pohjaksi sosiaalityöntekijät pyytävät lausuntoja yhteistyötahoilta.

Lasta tulee myös tavata henkilökohtaisesti lastensuojelutarpeen selvityksen yhteydessä, koska laki velvoittaa lapselle oikeuden tuoda esiin omat toiveensa ja näkemyksensä. Pienen lapsen kohdalla havainnoidaan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä poikkeuksellisissa tilanteissa tai jos se vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. (Taskinen 2010, 59.) Muukkosen (2013, 169–171) mukaan lapset voivat olla osallisena lastensuojelutarpeen selvityksessä monilla eri tavoilla. Lapsen on tärkeää tietää, miksi hän on lastensuojelussa asiakkaana. Muukkonen (emt., 169) toteaaakin, että osallisuus on tärkeä lastensuojelutarpeen prosessin osa sekä lapselle että vanhemmalle tiedontuotannon näkökulmasta kahdesta eri syystä. Ensinnäkin lapsella on oikeus tulla kuulluksi (kohtaamisen tason osallisuusvaikutus) ja toiseksi hänen kertomansa tiedon on voitava vaikuttaa prosessiin sekä tehtäviin ratkaisuihin ja päätöksiin (prosessitason osallisuusvaikutus). Lapsilla on myös sellaista kokemusta ja tietoa elämästään, joka ei tulisi muuten lastensuojelun tietoon, ellei sitä kysyttäisi häneltä suoraan.

Lastensuojelutarpeen selvitys toimii arvioinnin välineenä siinä, miten lapsen etu toteutuu ja millaisia lastensuojelun toimenpiteitä voidaan tarvita. Lastensuojelutarpeen selvityksestä tehdään kirjallinen yhteenveto, johon on koottu selvityksen lähtökohdat, asianomaisten näkemykset tilanteesta sekä sosiaalityöntekijän näkemys lapsen ja perheen vahvuuksista ja muutostarpeista sekä lastensuojelun tarpeesta. Kun lastensuojelutarpeen selvitys on valmistunut, käydään yhteinen keskustelu lapsen ja tämän vanhempien ja lastensuojelun kesken. Jos lastensuojelun toimenpiteisiin ei ryhdytä, lapsen asiakkuus päättyy lastensuojelussa ja asiakirjat arkistoidaan. Huoltajalle ja lapselle on ilmoitettava kirjallisesti lastensuojeluasiakkuuden päättymisestä tai jatkumisesta. (Taskinen 2010, 62–63; Muukkonen 2013, 171.)

Vaikka laki antaa struktuurin, kunnat toteuttavat lastensuojelutarpeen selvitysprosesseja eri tavoin (Kosola 2015). Väli-Suomen alueella toteutetun kyselyn mukaan 29 prosenttia vastaajista käytti selvitystyössä Pesäpuu ry:n lapsen elämäntilanteen kartoitusmallia. Vastaajista 24 prosentilla ei ollut tiettyä toimintamallia, mutta työskentelyyn sisältyi jotain yhteisesti sovittuja käytäntöjä tai me-

netelmiä. Vastuusosiaalityöntekijän työparina selvitystyössä oli pääosin sosiaaliohjaaja tai lastensuojelun perhetyöntekijä. Vain 12 prosentissa selvityksiä työparina oli joku muu ammattihenkilö. (Kosola 2015, 33–34.)

Tämän pro gradu -tutkielman empiirisen osan kehikkona toimii lastensuojelutarpeen selvitysprosessi, jossa keskeistä on moniammatillinen yhteistyö. Tulososassa korostuu myös lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvä pohdinta ennen varsinaista lastensuojeluasian vireille tuloa, joka siten poikkeaa tämän luvun selvitysprosessin vaiheista, jossa sitä ei ole huomioitu. Tunnusteleva, konstruktionistinen työorientaatio on edelleen läsnä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa, ja tätä tutkielma osaltaan tuo näkyviin. Eri sektoreiden työntekijöillä on omanlaiset kontaktit samoihin asiakaisiin ja heillä on toisistaan eroavat perustehtävät. Siten heillä voi olla myös eri näkökulma ja tunnetta perheen tilanteeseen. Perheiden tilannetta ja ongelmia määritellään ja arvioidaan aina monesta eri näkökulmasta. Huoli on aina subjektiivinen kokemus, joten täysin yhteisesti jaettuun ongelmien määrittelyyn on mahdotonta päästä. (Oranen 2006, 8; Seikkula & Arnkil 2009.) Seuraavaksi käsittelem lyhyesti aikaisempia lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä tutkimuksia.

3.3 Aikaisemmat tutkimukset lastensuojelutarpeen arviointi- ja selvitystyöstä Suomessa ja Norjassa

Selvitin Melinda -hakukoneen avulla lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä aikaisempia pro gradu -töitä ja väitöskirjoja. Lastensuojelutarpeen selvitykseen ja sekä lastensuojelutarpeen arviointiin liittyviä pro gradu -opinnäytteitä on valmistunut yhteensä 15 kappaletta maaliskuuhun 2015 mennessä. Muutamissa pro gradu -opinnäytteissä on tutkittu lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää osallisuutta asiakkuuden (Raunio 2013), nuorten (Mikkonen 2013) ja lasten kokemusten (Viholainen 2010; Charpentier 2011; Filppula 2010) näkökulmasta. Tämän lisäksi aihetta on tutkittu niin sosiaalityöntekijöiden (Ahonen 2011; Nordström 2013) kuin vanhempien (Kajanne 2014) kokemusten näkökulmasta. Muita näkökulmia ovat olleet huoltajan oikeusasema (Tyvitalo 2010), sosiaalityön käytäntötutkimus (Timonen 2010), elämäntilanteen tilannearviointi (Viitanen 2009), perheiden arjen tulkinnat ja muutostarpeet (Tolvanen 2013), maahanmuuttajat (Poikala 2014), huolenpidon pirstaloituminen (Järvelä 2014). Keväällä 2015 on lisäksi julkaistu Heli Kosolan LasSe -hankkeelle tehty pro gradu -opinnäyte, jossa hän tutki Väli-Suomen alueen lastensuojelutarpeen selvityksen toimintakäytäntöjä.

Lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä väitöskirjoja ei ole julkaistu Suomessa. Tällä hetkellä (kevät 2015) Jyväskylän yliopiston tohtorikoulutettava Johanna Hietamäen tavoitteena on luoda in-

terventioteoria, joka pitää sisällään lastensuojelutarpeen selvityksen interventioon liittyviä keskeisiä oletuksia. (Hietamäki 2015.)

Norjalaiset tutkijat Vibeke Samsonsen ja Elisabeth Willumsen (2014) vertailevat lastensuojelutarpeen alkuarviointimalleja Englannissa ja Norjassa. Englannin malli on tutkijoiden mukaan rakenteellinen arviointimalli, johon annetaan ohjeistusta paljon ja keskiössä on riskien arviointi (ks. myös luku 3.1). Norjassa taas lastensuojelun alkuarviointia ei ole ohjeistettu juuri ollenkaan ja kunnat toteuttavat arvioinnin omalla tavallaan. Arviointiprosessiin kuuluu huomattava määrä yhteistä reflektiota kollegojen kanssa. Norjalainen arviointiprosessi kestää maksimissaan kolme kuukautta. Tutkijat päätyvät siihen, että arvioinnissa tulisi olla sekä selkeä rakenne että tilaisuus reflektoida asiakastilanteita ja käyttää professionaalista harkintaa. (Samsonsen & Willumsen 2014.) Seuraavassa alaluvussa kuvaan kehittämishanketta, johon tutkielman empiirinen aineisto kytkeytyy.

3.4 Tutkielman kontekstina kehittämishanke Väli-Suomessa

Tutkimukseni valmis aineisto sijoittuu ”*LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittäminen Väli-Suomessa -hanke 1.4.2013–31.10.2015*”-kehittämishankkeeseen, josta jatkossa käytän nimitystä LasSe -hanke. LasSe -hanke on osa valtakunnallista Kaste-ohjelman (2012–2015) toimeenpanosuunnitelman ”Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja uudistetaan” -osaohjelmaa. Vastuunjaot menevät hankkeen näkökulmasta niin, että Lasten Kaste -osaohjelman strateginen vastuu on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöllä ja operatiivinen vastuu Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksella. (Tarkennettu toimintasuunnitelma ajalle 1.8.2013–31.10.2015, 2014, 6.) Lasten Kaste -osaohjelmassa on valittu kolme strategista kehittämisen kärkeä vuosille 2013–2015, joiden tehtävänä on ohjata lasten, nuorten ja perheiden palvelujen uudistamista. Kehittämisen kärkiä ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuollon kokonaisuus sekä lastensuojelu. Lastensuojelun kehittämisen painotuksena on lastensuojelutarpeen monialaisen selvittämisen menetelmät ja toimintamallit sekä perhehoidon ja sen tarvitseman tuen vahvistaminen alueellisesti ja yhtenäistäminen valtakunnallisesti. (Kehittämisen kärjet - Lapset, nuoret ja perheet - THL.)

LasSe -hanke toimii viiden maakunnan (Kanta-Häme, Päijät-Häme, Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa) alueella, joissa kuntia yhteensä vuoden 2014 alussa oli 59. Hankealueen yhteenlaskettu väestöpohja on noin miljoona asukasta ja alueen kunnat ovat organisoituneet eri tavoin yhteistoiminta-alueisiin ja/tai kuntayhtymiin. Hankehenkilöstöön kuuluu projektinjohtaja ja kolme projektikoordinaattoria, jotka liikkuvat koko Väli-Suomen alueella. Projektikoordinaattorit ovat pitäneet hankkeen aikana yhteistyötahojen (äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus, koulujen opetus- ja

oppilashuolto, sosiaalityö, lastensuojelu, erikoissairaanhoido) kanssa maakunnallisia työpajoja, jossa on kehitetty lastensuojelutarpeen moniammatillista yhteistyötä. Projektikoordinaattorit ovat myös järjestäneet lastensuojelulakiin liittyviä koulutuksia lastensuojelun keskeisille yhteistyötahoille Väli-Suomen alueella. (Tarkennettu toimintasuunnitelma ajalle 1.8.2013–31.10.2015, 2014, 4, 9.)

LasSe -hankkeen rajattuna kehittämiskohtana on lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen kehittäminen. Tavoitteina ovat asiakkaan kuulemisen ja kohtaamisen, sisäisten menettelytapojen sekä ammatillisen verkoston toimintatapojen ja roolien kehittäminen lastensuojelutarpeen selvitystyössä. Hanke toteuttaa kehittämistyötä muun muassa oman selvitys- ja kartoitustyöskentelyn jälkeisillä koulutuksilla, jotka ovat suuntautuneet sekä ehkäisevää lastensuojelua toteuttaville toimijoille että lastensuojelun sosiaalityöntekijöille sekä pitämällä työpajoja hankealueen maakunnissa. (Tarkennettu toimintasuunnitelma ajalle 1.8.2013–31.10.2015, 2014, 3, 16, 21–22.) Pääasiallisen yhteistyöverkoston muodostavat äitiys- ja lastenneuvolat, varhaiskasvatus ja opetustoimi.

Pro gradu -tutkielmani rajautuu LasSe -hankkeen kehittämisosioon, jossa kehitetään ammattilaisen verkoston toimintatapoja sekä roolia lastensuojelutarpeen selvityksessä. Olen saanut käyttööni juuri tähän kehittämisosioon tarkoitettua aineistoa, joka on kerätty hankkeen toimesta kevään 2014 ja kevään 2015 aikana. Käytän tutkimusaineistona Väli-Suomen alueen työpajoissa nauhoitettuja lastensuojelun ja yhteistyökumppaneiden ryhmätöiden yhteenvetokeskusteluja sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työpajakeskusteluja. Lisäksi olen sisällyttänyt tutkimusaineistooni LasSe -hankkeessa tehdyistä kyselyistä muutamien avointen kysymysten vastauksia, joiden kautta saan vahvemmin näkyville lastensuojelun yhteistyötahojen näkökulma. Hain osahankkeen ohjausryhmältä tutkimusluvan aineiston käyttöön lokakuulla 2014.

Olen hankkeessa ollut ulkopuolisen tutkijan roolissa. Pro gradu -tutkielma ei ole tilaustutkimus, vaan LasSe -hanke on antanut minulle täyden vapauden rajata aihetta, ja olen voinut valita aiheen oman mielenkiintoni mukaan. Tavoitteeni on kuitenkin tehdä tutkimusta, josta voisi olla hyötyä LasSe -hankkeen kehittämistyön loppuvaiheessa tai mahdollisen lastensuojelutarpeen jatkokehittämisen näkökulmasta. Hanke päättyy 30.10.2015.

4 MONIAMMATILLISUUS: VASTUU- JA RAJANEUVOTTELUT TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMANA

Kuten edellisissä luvuissa olen kuvannut, lapsiperhepalvelujen yhteistoimintaa ja organisoitumista on ohjattu kansallisesti lainsäädännön, asetusten ja suositusten avulla. Ensinnäkin palvelujen yhteensovittamista tehdään lasten- ja perheiden palveluissa alueellisella ja paikallisella tasolla organisaatioita ja hallinnonaloja yhdistämällä. Toiseksi yhteensovittamista toteutetaan asiakastyön tasolla kahden tai useamman ammattilaisen yhteistyöllä. Yhteistyö ei mahdollistu yksin hallinnonaloja yhdistämällä, sillä organisaatioihin jää väistämättä rajapintoja ja ”kynnyksiä”. Aina tarvitaan myös asiakastasolla ammattilaisilta aktiivisia toimenpiteitä. Käyttämäni aineisto on hankkeesta, jossa moniammatillisuuden eri määritelmiä on käytetty väljästi. Tarkastelen ensiksi lyhyesti yhteistyön tekemisen eri käsitteitä, painottaen moniammatillisuus -käsitteen määrittelyä. Sen jälkeen luvussa saa äänen 8-vuotiaan Vilja-Erikan tarina esimerkkinä viranomaisten tekemän yhteistyön karikoista. Luvun viimeisessä osassa selkeytän rajatyön käsitettä, jonka tarjoamasta näkökulmasta syvennän analyysiluvuissa olevaa tulkintaani moniammatillisuudesta.

4.1 Yhteistyön tekemisen monet käsitteet

Viime vuosina on tehty useita väitöskirjoja ja tutkimuksia moniammatillisuudesta. Kaarina Isoheranen (2012, 11) kirjoittaa, että Elorannan ja Kuuselan (2011) tutkimuksen mukaan yksin hoitotieteen alalta on valmistunut vuosien 2000–2010 aikana 14 väitöskirjaa, kolme lisensiaattityötä ja 46 pro gradu -tutkielmaa moniammatillisesta yhteistyöstä. Viimeisenä viitenä vuotena on julkaistu moniammatillisuuteen liittyviä väitöskirjoja myös sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden alalta, joista esitelen muutaman uusimman.

Uusin väitöskirjoista on Riitta-Liisa Kinnin (2014) sosiaalityön väitöskirja gerontologisesta sosiaalityöstä, jossa hän tutki, miten sairaaloiden moniammatilliset geriatriset tiimit luokittelevat ihmisiä. Katariina Pärnä (2012) tutki sosiologian väitöskirjassaan lapsiperheiden varhaista tukemista moniammatillisena prosessina lastensuojelun kehittämishankkeessa. Tutkimuksen mukaan lapsiperheasiakkaat hyötyvät moniammatillisesta yhteistyöstä, mutta yhteistyön edellytyksenä on toiseen osapuoleen luottaminen ja yhteiseen päämäärään sitoutuminen. Pärnä (2012) kuvaa moniammatillista yhteistyötä prosessina, joka edellyttää hyvää suunnittelua ja johtamista. Kaarina Isoherranen julkaisi sosiaalipsykologian väitöskirjansa myös vuonna 2012. Se kohdistui sairaalan osastojen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen. Satu Vainisen (2011) sosiaalityön väitöskirja käsittelee sosiaali-

työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsityksiä sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta.

Yhteistyön kenttä on täynnä eri *moni -yhteistyön* käsitteitä. Painotan lukuni moniammatillisuus - käsitteen kuvaamiseen, jota käytän tämän tutkielman analyysiosassa.

Tieteiden näkökulmasta yhteistyötä voidaan tarkastella kolmesta eri ulottuvuudesta. Monitieteisestä yhteistyöstä puhuttaessa tarkoitetaan monitieteistä (multi), tieteiden välistä (interdisciplinary) ja poikkitieteellistä (trans- tai crossdisciplinary) yhteistyötä. Monitieteisessä yhteistyössä keskeistä on, että asiantuntijoiden työskentely tapahtuu rinnakkaisena. Tieteiden välisessä yhteistyössä taas ominaista on se, että yli sektorirajojen tapahtuu sovittuja tapaamisia ja tietojenvaihtoa. Poikkitieteellinen yhteistyö tarkoittaa taas sitä, että sovitusti rikotaan asiantuntijoiden roolirajoja. Yhteistyö lisääntyy edetessä monitieteisyydestä poikkitieteelliseen. (Kontio 2013, 17.)

Tieteen- ja hallinnonalojen yhteistyön näkökulmasta monialainen yhteistyö -käsitteen kautta määritetty usein toiminta, joka yhdistää hallinnon- ja tieteenalat (Isoherranen 2012). Laissa (693/2010) nuorisolain 72/2006 muuttamisesta on määritelty 2 §:sä 5a, että ”monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan paikallistasolla toteutettavaa eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä”. Käsitettä käytetään jo vakiintuneena uudessa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), jossa 41 § velvoitetaan monialaiseen yhteistyöhön muun muassa seuraavasti: ”Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden...” Monialainen -käsite on yleistynyt käyttökielessä ja useat politiikkaohjelmat ja suunnitelmat, kuten luvussa 2.3 on luettavissa, ohjaavat juuri monialaiseen yhteistyöhön.

Puhtaasti *hallinnon* näkökulmasta poikkihallinnollisella yhteistyöllä Määttä (2007, 15) tarkoittaa eri organisaatioiden rajojen ylitystä, joita eri hallinnonalojen ammattilaisista (sosiaali-, koulu-, nuorisoi-, terveystoimi sekä seurakunta) koostuvat ryhmät ovat toteuttaneet yhteisissä foorumeissaan. Nykänen (2010, 21–22, 58–59) taas käyttää monihallinnollisuus -käsitettä poikkihallinnollisuus -käsitteen sijaan kielitoimiston suosituksesta. Tällä hän tarkoittaa ohjauspalvelujärjestelyjen hallinnonalojen (sivistys-, sosiaali- ja terveys- sekä työ- ja elinkeinopalvelut) välistä yhteistyötä, mukaan lukien tarvittaessa yksityiset palveluntuottajat tai vapaaehtoisjärjestöt. Monihallinnolliseen työhön osallistuu useamman kuin yhden hallinnon edustajia huomioiden asiakkaan tarpeet. Jokaisella hallinnonalalla on taustalla erilainen tiede-, käsite- ja säädöstausta sekä toimintakulttuuri. Nykänen (2010, 59) toteaa, että monihallinnollisuus -käsite kattaa julkisen sektorin yhteistyön.

Moniammatillinen yhteistyö (multiprofessional = moniammatillinen, multidisciplinary = monialainen) -käsitteenä on käytetty kuvaamaan monenlaisia yhteistyötapoja pitäen sisällään monenlaisia ja -tasoisia ilmiöitä ja näkökulmia (Isoherranen 2005, 13; 2007, 33). Pärnän (2012, 50) mukaan moniammatillinen yhteistyö sisältää kahden eri termin: moniammatillisuuden (interprofessional = toimialakohtainen) ja yhteistyön (collaboration = yhteistyö) määritelmät ja sisällöt. *Moniammatillisuus* sisältää asiantuntija-ammatin tai ammatillisuuden käsitteen sekä toisen olemassaolon, välittävän ja toisen huomioonottavan näkökulman. *Yhteistyö* käsittää taas joko yhteistoiminnallisuuden tai yhteistyön laadullisena tekijänä tai yhteistyön tekemisen paikkaan, tiimiin tai oppimisyhteytenä. Yleisesti moniammatillisuus tarkoittaa Pärnän (2012, 48–50) mukaan eri ammattiryhmien tietojen ja taitojen yhteensovittamista yhteisessä toiminnassa, jolloin päätöksistä neuvotellaan ja sitoudutaan tavoitteelliseen yhteistoimintaan. Näin ollen käsitteellä kuvataan tapaa tehdä työtä tai sillä tarkoitetaan työn tekemisen kehikkoa.

Payne (2000, 9; Leathard 2003, 5, 335) mukaan moniammatillinen yhteistyö -käsite pitää sisällään organisaatioiden sisäisen tai organisaatioiden välisen yhteistyön. Yhteistyössä voi olla joko vakiintuneita tai yksittäisiä toimintatapoja, jolloin useat ammattiryhmät mukauttavat roolejaan ja huomioivat muita vuorovaikutuksessa olevia ammattiryhmien edustajia. Ollessaan yhteistyössä ammattiryhmien tiedot, taidot ja toimijavastuu yhdistyy. Määtä (2007, 15–16) mukaan moniammatillisella yhteistyöllä viitataan eri ammattikuntien yhdessä tekemään työhön sekä tavoitteen, tietojen, taitojen, tehtävien, kokemusten ja toimivallan jakamiseen.

D'Amour, Ferrada-Videla, San Martin Rodriguez ja Beaulieu (2005) kuvaavat moniammatillisen yhteistyön prosessia systeeminä, jolla viitataan joko yhteistyöhön sisältönä tai työryhmän struktuurina. Heidän mallissaan yhteistyössä (collaboration) on neljä eri ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on jakaminen (sharing), joka tarkoittaa joko konkreettista tai abstraktia (tieto, päätöksenteko, vastuu). Toinen ulottuvuus on kumppanuus (partnership), joka taas pitää sisällään rakentavan yhteistyön sekä avoimen ja rehellisen vuorovaikutuksen huomioiden yhteiset tavoitteet sekä tulosodotukset. Kolmantena ulottuvuutena on keskinäinen riippuvuus (interdependence), joka syntyy asiakkaiden tarpeiden tunnistamisesta. Yhteistyö vaatii paremminkin molemminpuolista ja vastavuoroista riippuvuutta kuin autonomiaa. Neljäntenä ulottuvuutena valta (power) on työryhmän jäsenten suhteissa, mutta se perustuu vahvemmin työntekijän tietoon ja osaamiseen kuin ammattiin tai asemaan. Yhteistyö on dynaamista, kehittyvää, vuorovaikutteista, muuntuvaa sekä vaihteittain etenevää prosessinomaista. (D'Amour ym. 2005, 118–119; Isoherranen 2012, 23–24; Pärnä 2012, 58–61.)

Samaan tapaan Isoherranen (2012, 115–148) on koonnut moniammatillisen yhteistyöhön liittyviä ulottuvuuksia. Yksi ulottuvuus on sovitut ja joustavat roolit, jolla tarkoitetaan eri asiantuntijoiden ja kontekstin osaamisen tunnistamista. Tällä tarkoitetaan myös työryhmän roolin ja aseman joustavaa määrittymistä, joka sovitaan työntekijän taitojen, motivaation taustayhteisön vaatimusten pohjalta. Toinen ulottuvuus on vastuuajattelun kehittyminen, jolloin huomioidaan jaettu näkemys yhteisestä vastuusta, päätöksen teosta ja toteutuksesta. Velvollisuutena on kertoa oma näkemys asiasta sekä yhteisvastuu kokonaisuudesta onnistumisen ja toteuttamisen osalta. Kolmantena ulottuvuutena on yhteisen tiedon luominen, jolloin ilmapiiri on salliva, tilaa antava ja ei-hierarkkinen. Tällöin arvioidaan niin kokoontumisia kuin tiedon kokoamista edelleen kehittämällä tiedonmuodostuksen tarpeita sekä kehitetään dialogisia taitoja sekä huomioidaan asiakkaan ja läheisten ääni. Neljäs ulottuvuus on organisaatio rakenteena ja rajana, jolloin tiimien toiminta on joustavaa ja asiakaslähtöistä. Viides ulottuvuus on moniammatillisen yhteistyön oppiminen, jolloin tiimi saa yhteistä koulutusta, tukea ja ohjausta kehitysprosesseihin sekä moniammatilliseen yhteistyöhön ja sen edellytyksiin. (vrt. Karila & Nummenmaa 2001, 3; Rekola 2007, 44.)

Järvisen ja Taajamon (2008, 14) mukaan moniammatillisessa yhteistyössä tavoitteena on asiakkaan tilanteen selkiytyminen, muutoksen tukeminen, jaettu tulkinta toiminnan tavoitteista ja työnjaon sekä vastuiden selkiyttäminen sekä päällekkäisyyksien karsiminen. Asiakkaan näkökulmasta on tärkeää, että hän tietää, ketkä hänen asiansa kanssa työskentelevät ja millaista tukea heiltä voi odottaa. Tuolloin asiakas hahmottaa myös oman ja asioidensa hoitoon liittyvän vastuunsa selkeämmin.

Työntekijän näkökulmasta vastuun ja ammatillisuuden rajat selkeytyvät ja tarkentuvat moniammatillisessa yhteistyössä. Tätä edesauttaa se, että työntekijä tietää, millaista apua on saatavilla, mistä muualta asiakas voi saada apua ja mihin asiakasta voi ohjata tarvittaessa. Oman työn ulottuvuudet myös laajenevat ja mahdollisuudet tekemiselle monipuolistuvat. (Järvinen & Taajamo 2008, 14.)

Edellä sanotun perusteella olennaista on, että moniammatillisuutta voidaan tutkia sekä organisaation sisäisenä että ulkoisena toimintana. Sisäisenä toimintana se tarkoittaa eri ammattiryhmien jaettua ja yhteistä toimintaa jonkun tavoitteen toteuttamiseksi organisaatiossa. Ulkoinen moniammatillisuus suppeassa merkityksessä on saman organisaatioiden asiantuntijoiden työskentelyä toisen organisaatioissa työskentelevien kanssa, esimerkiksi yksittäisen asiakastapauksen takia. Laajemmassa merkityksessä moniammatillisuus ulkoisena toimintana antaa mahdollisuuksia hallinnollisten rajojen ylittämisestä. (Nummenmaa 2004.) Tässä tutkimuksessa moniammatillisuu-

della viitataan ulkoiseen toimintaan eli hallinnonalojen väliseen, monihallinnolliseen ja eri organisaatioiden väliseen moniammatilliseen yhteistyöhön.

4.2 Neuvottelut vastuista, organisaatiotulkinnosta ja rajoista

Aikaisemmassa 2.3 luvussa viittasin 8-vuotiaan Vilja-Eerikan kuolemaan, jossa selvitystyöryhmä havaitsi useita eri ongelmakohtia viranomaisten välisessä yhteistyössä. Oikeusministeriön julkaisema raportti Vilja-Eerikan kuoleman tapahtumaketjusta ilmestyi vuoden 2013 lopulla. Vilja-Eerikasta tehtiin useita lastensuojeluilmoituksia sekä viranomaisten (koulu, tapaamispaikka) ja yksityisten henkilöiden (nimetön, äiti, naapurit) taholta liittyen hänen psyykkiseen tilaansa ja fyysisen väkivallan merkkeihin. Eri tahoilta ei otettu myöskään yhteyttä poliisiin väkivaltaepäilyitä havaitessa, vaikka niihin liittyvät signaalit olivat vahvat. Tämän lisäksi lapsen kuuleminen jäi toissijaiseksi. (8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat 2013, 68–71.)

Tutkijaryhmä totesi, että palvelujärjestelmän rakenteelliset ongelmat vaikuttivat siihen, että eri toimijoiden välille ei muodostunut eheää kuvaa tilanteesta, eikä myöskään keskusteluyhteyttä. Tämä vaikutti osaltaan se, että eri hallinnonalat ovat sektoroituneita ja erillään toisistaan. Vilja-Eerikan tapauksessa toimijat tekivät tästä syystä (johto)päätöksiä virheellisen sirpaletiedon varassa. Tämä puolestaan johti virheellisiin tilannearvioihin ja toimintatapoihin. Tutkijaryhmä arvioi, että sosiaalitoimen henkilöstöresurssit ja toimintatavat sosiaalityössä eivät mahdollista nykyistä lastensuojeluilmoitusmäärän perinpohjaista käsittelyä ja yhteistyötä palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa. (emt., 67–71.)

Palvelujärjestelmää on kritisoitu viime aikoina usealta taholta. On todettu, että sektoroitunut palvelujärjestelmä kapeine tehtäväalueineen ja budjetteineen johtaa siihen, että jokainen sektori rajaa huomion omaan tehtäväänsä ja tulokseen: priorisoi toimintaa ja vartioi kapean tehtäväalueensa rajoja. Toiminnan tavoite on estää se, ettei resursseja mene muiden sektoreiden tehtävien hoitamiseen. Esimerkiksi kun palvelujärjestelmän organisaatiossa havaitaan lapsen tai perheen tuen tarve, niin sen sijaan, että lasta ja perhettä tuettaisiin kyseisessä palvelussa, niin heidät ohjataan lastensuojelun asiakkuuteen. Lähettävä organisaatio ei ehkä miellä huolta herättävien lapsiperheiden tukemista ydintehtäväkseen tai osaamisalueekseen, ja lähettämällä asiakkaita eteenpäin ja 'pois valitsemalla' siltä säästyy resursseja. Näin toimittaessa lastensuojeluun siirtyy iso osa lasten ja perheiden tukemisen kustannuksista ja vastuusta. (Toimiva lastensuojelu 2013, 14; ks. myös Rousu 2007, 60.)

Esteinä lapsiperhepalvelujen eri toimijoiden väliselle yhteistyölle on tutkimuksissa mainittu muun muassa tiedon kulun ongelmat, vaitiolovelvollisuusperiaate sekä tiedon ja asiakassuhteiden luottamuksellisuus, jotka estävät niin sanottua jaettua asiakkuutta eri palveluiden kesken (Rose, Mallison & Walton-Moss 2004 sekä Rudge & Morse 2004; Jakobsen & Severinsson 2006, ref. Halme 2010, 27). Yhteistyötä vaikeuttaa myös ammattilaisten epäluottamus ja epätietoisuus toistensa toimintaa kohtaan (Johnson, Zorn, Kai Young Tam, Lamontage & Johnson 2003; Darlington, Feeney & Rixon 2005, ref. Halme 2010, 27-30). Palvelujen suunnittelun haasteena onkin huomioida monialaista toimintaa tukevat rakenteet ja sovitut toimintakäytännöt. Yhteinen näkemys yhteistyön tekemisen tavoista yli rajapintojen, vastuujaosta ja työkäytännöistä edesauttavat palvelujen yhteensovittamista ja yhteistyötä. (Perälä ym. 2011, 19–22).

Sekä edellisen luvun (4.1) moniammatillisuuden eri määritelmiin että palveluiden yhteensovittamiseen (vrt. Perälä ym. 2011; Halme ym. 2010) kytkeytyy *rajatyön (boundary work)* ja rajojen ylittämisen ulottuvuus. Kiuru ja Metteri (2014, 166) käyttävät tästä ilmiökentästä käsitettä ”tehtäväalue instituutioiden rajalla”. Engeström (2004) käyttää käsitettä *rajavyöhyke*, jolla hän tarkoittaa toimintajärjestelmien välistä aluetta. Tällä alueella tarvitaan vuorovaikutusta, neuvotteluja ja vaihtoja yhteisen toiminnan kohteen määrittelemäksi, tiedonmuodostamiseksi ja ymmärryksen lisäämiseksi.

Seikkula (1991) käyttää palvelujärjestelmässä kahden eri yksikön välille muodostuvista ilmiöistä ja vuorovaikutuksesta nimitystä *rajasysteemi*. Seikkula ja Arnkil (2009, 31) katsovat rajasynteesin olevan vastavuoroisesti kehittyvä (ko-evolutio, yhteiskehitys) toimintajärjestelmä. Näin ollen vain rajasynteesissä olevat voivat määrittää sitä, eikä muut voi sitä kontrolloida. Koska näkökulmia löytyy useilta tahoilta, se tekee mahdolliseksi löytää asiakkaan kriisitilanteissa uudet näkökohdat. Raja mahdollistaa siten odottamattomat voimavarat. Rajasynteesissä voidaan parhaimmillaan edistää paranemista ja oppimista toisilta (Seikkula 1991).

Rajasynteesiä muodostuu muun muassa auttamisjärjestelmän toimijoiden ja perheiden kohtaamisten välimaastoon. Palvelujärjestelmän organisaatiokulttuurit ovat usein jäykkiä byrokraltaan, niissä on vaihtelevia organisaatiouudistuksia ja henkilöstön vaihtuvuutta, asiakastapausten määrä on suuri sekä kiirettä paljon. Lisäksi monesti painotetaan yksin pärjäämistä. Tällä kaikella on vaikutusta organisaatioiden vuorovaikutuskäytäntöihin. Vuorovaikutus voi näyttäytyä siten pulmallisena kumpaankin suuntaa eli perheestä rajasynteesiin päin sekä auttamisjärjestelmästä rajasynteesiin. Vuorovaikutuskäytännöt muodostuvat, kun asiakkaiden arki ja sektoroitunut palvelujärjestelmä

kohtaavat. Olennainen kysymys vuorovaikutuksessa on, miten ylittää kuilu näiden rajajärjestelmien välillä. (Seikkula & Arnkil 2009, 31–32.)

Abbott (1988, 1-2) tarkastelee rajatyötä (*boundary work*) *professioiden näkökulmasta*, jossa eri professioilla on etuoikeuksia tiettyihin ongelmiin ja työtehtäviin sekä työtehtävien ratkaisussa vaadittavaan asiantuntijuuteen. Edellä mainittu etuoikeus on syntynyt eri professioiden historiallisen kehittymisen tuloksena ja eri professioiden väliset tehtävät muuttuvat edelleen esimerkiksi teknologisen kehityksen ja poliittisten päätösten myötä ryhmitellen tehtäviä uudelleen. Tehtävien suorittamisen yhteydessä esiin nousee eri professioiden välistä kilpailua siitä, kenellä on oikea tieto ja valta päättää ja toimia asiakkaan asiassa. (Abbott 1988, 35–36.)

Eri professioilla on historiallisen kehittymisen seurauksena myös tullut käyttöön ammattilaiseen tehtävien hoitamiseen liittyvää abstraktia tietoa, jota kontrolloidaan eri tavoin neuvottelutilanteissa esimerkiksi vaikenemalla. Profiessiot ovat rajattuja ammattilaisia ryhmiä, jotka käyvät edelleen jatkuvaa neuvottelua keskinäisistä suhteista. Erilaisilla strategioilla ja rajatyöllä pyritään oikeuttamaan oma professio ja sen autonomia suhteessa toisiin professioihin. (Abbott 1988, 1-2, 8-9.) Profiessioiden välistä kilpailua luo Abbottin (1988, 36–39) mukaan esimerkiksi se, millaisia valtuuksia professioilla on luokitella ongelma, päätellä ongelman syy ja hoitaa sitä. Omaa professiota haastavaksi tai uhkaavaksi koetussa yhteistyössä rajaa varjellaan ja pysytään etäällä muiden kanssa tehtävästä työprosessista. Pärnän (emt., 38, 41) mukaan yhteistyössä tarvitaan siten luottamusta ja yhteistyökumppanuutta.

Moniammatillisessa yhteistyössä ovat eri instituutioiden rajapinnat sekä rajatyöskentely koko ajan läsnä. Instituutioiden rajalle muodostuu tehtäväalueita, joilla määritellään yhdessä tehtävää työtä. Moniammatillisessa yhteistyössä käydään neuvottelua ja kilpailua työn tekemisen valtuutuksista ja oikeutuksista. Tällöin pohditaan ammattilaisen oikeutta ja velvollisuutta tietää, toimia, ottaa vastuuta ja päättää asiakkaan asiassa. Tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu tässä luvussa kuvatulla tavalla lastensuojelussa tehtävästä yhteistyöstä ja lastensuojelun tilasta käytävästä yhteiskunnallisesta keskustelusta. Rajatyön näkökulma mahdollistaa lastensuojelutarpeen selvityksen prosessiin liittyvän moniammatillisuuden analysoimisen rajatusta näkökulmasta.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käyn läpi toteuttamaani tutkimusprosessia. Tarkastelen ensimmäiseksi sitä, millaisilla tutkimuskysymyksillä tavoittelen ymmärrystä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen sijoittuvasta moniammatillisesta yhteistyöstä. Tämän jälkeen kuvaan ja perustelen käyttämäni tutkimusaineistoa, joka muodostui monien valintojen ja rajauksien jälkeen. Tutkimuksen aineistomenetelmää sekä aineiston käsittelyä sekä aineistolähtöisellä että teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä käyn läpi ennen viimeistä lukua, jossa pohdin tutkimuksen eettistä näkökulmaa.

5.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Jo rakentaessa teoriaa kuuntelin aineistoäänitteitä työpajoista ja luin lomakekyselyiden avovastauksia. Kirjoittaessani teoriaosuutta totesin koko lastensuojelun alueelle sijoittuvan tutkimuksen olevan liian laaja. Päätin rajautua lastensuojelutarpeen selvityksen prosessiin. Tämä rajaus auttoi myös tutkimuskysymysten lopullisessa muotoilussa, joita olen muokannut kirjoitusprosessin aikana useita kertoja. Sekä teorian että tutkimuskysymysten rajauksella pyrin saamaan tutkimuksesta koherentin kokonaisuuden. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, 12) toteavat, että tutkimusongelmien vaihtuminen on mahdollista, koska ne usein kristallisoituvat vasta tutkimusprosessin aikana.

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on luoda ymmärrystä siitä, *millaista moniammatillista yhteistyötä tehdään lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen näkökulmasta lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa*. Tavoitteena on siten tukea hankkeessa tehtyä kehittämistyötä sekä selkeyttää lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää moniammatillisen yhteistyön käsitteistöä ja sisältöä. Tarkastelen lastensuojelutarpeen selvityksen koko selvitysprosessia lastensuojeluilmoitukseen liittyvästä pohdinnasta ja ilmoituksen tekemisestä aina tehtävään kirjalliseen yhteenvetoon saakka. Käyttämänsä aineistossa yhteistyötahojen (äitiys- lastenneuvola, päivähoito, koulu ym.) pohdinta ilmoituksen tekemisestä nousee paikoin esille. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuvat:

- 1) *Millaiset tekijät edistävät toimijoiden välistä yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa ja miten rajatyö on läsnä yhteistyötä edistävässä puheessa?*
- 2) *Millaiset tekijät estävät toimijoiden välistä yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa ja miten rajatyö on läsnä yhteistyötä estävässä puheessa?*

Puhe ja keskustelu tarkoittavat tässä tutkielmassa työpajoissa ammattilaisten käymiä keskusteluja, mutta myös webropol -kyselyn avoimia vastauksia. Tutkimuskysymyksen mukaisesti keskityn et-

simään aineistosta tekijöitä, jotka lastensuojelutarpeen selvitysprosessin aikana joko helpottavat tai vaikeuttavat eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Toinen näkökulma tutkielmassa perustuu oletukseen, että moniammatillista yhteistyötä tehdessään toimijat neuvottelevat rajoista. Tavoitteenani on hahmottaa, mistä neuvotteluja käydään, kun ammattilaiset tekevät rajatyötä osana moniammatillisuutta.

5.2 Kehittämistyössä tuotetun aineiston rajaaminen ja käsittely

Kehittämishankkeissa muodostuu yleensä paljon dokumentteja (muistiot, kyselyt, raportit jne.) eri käyttötarkoitusta (kehittäminen, selvitykset, kartoitukset, arviointi, palautteet, raportointi, maksatus jne.) varten. Tutkielma perustuu LasSe -hankkeessa omaan kehittämistyötä varten kerättyyn aineistoon: kyselyihin ja työpajoissa käytyihin keskusteluihin. *Kohderyhmänä tässä tutkimuksessa ovat lastensuojelun työntekijät sekä lastensuojelun keskeiset yhteistyötahot muun muassa työntekijät äitiys- ja lastenneuvolasta, varhaiskasvatuksesta, koulutoimesta ja lapsi- ja nuorisopsykiatrialta.*

LasSe -hankkeessa on kerätty monenlaista materiaalia kehittämistyön tueksi. Myös Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 186) toteavat, että tutkija voi käyttää tutkimuksessaan myös muiden keräämää aineistoa (sekundäärisaineistoa), mutta aineisto vaatii yleensä muokkausta niin että se vastaa tiettyyn tutkimusasetelmaan. Ensisijaista on ymmärtää se konteksti, mistä aineisto on syntynyt ja miten se sopii tehtävään tutkimukseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 67). Jouduin tekemään paljon karsintaa ja rajaamista, koska kokonaisaineisto hankkeessa on laaja.

Kävin alkusyksystä 2014 keskusteluja LasSe -hankkeen projektipäällikön ja projektikoordinaattoreiden kanssa hankkeessa kerätystä aineistosta. Kehittämishankkeessa oli Väli-Suomen alueella sillä hetkellä vahvaa kehittämistyötä perustuen lastensuojelun ja eri toimijoiden yhteisiin työpajoihin. LasSe -hanke oli myös järjestänyt lastensuojelulakiin liittyvää koulutusta lastensuojelun yhteistyötahoille ja siitä oli kerätty koulutuspalaute. Hankkeen toiminta-alueella oli käynnissä myös selvitys lastensuojelun yhteistyökumppaneille lastensuojelutarpeen selvityksen kokonaisuudesta ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Hain LasSe -kehittämishankkeelta tutkimusluvan edellä mainitun aineiston käyttöön syys-lokakuun vaihteessa 2014. (Liite 1.)

Tutustuin kyselyaineistoon Webropol -alustalla lukien niitä läpi useamman kerran. Sain projektikoordinaattorin kautta 12 työpajasta nauhoituksia, jotka sisälsivät yhteiskeskusteluja ryhmätöiden purkutilanteista. Tämän jälkeen tein päätöksen, että käytän tutkimusaineistona sekä nauhoitettuja työpajakeskusteluja että webropol -kyselyiden avoimien kysymysten vastauksia.

Eskola ja Suoranta (2008, 64) ovat painottaneet aineiston mahdollisimman tarkkaa rajaamista. Lähtökohta on, että aineisto tulee tuntea perusteellisesti, jotta tulkinta ei pohjaudu aineiston satunnaisuuksiin. Laadullisessa tutkimuksessa oleellista aineiston rajaamisessa on sen teoreettinen riittävyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkittava asia on esimerkki yleisestä ja silloin jäsentynyt teoreettinen viitekehys ohjaa aineiston keruuta. LasSe -hankkeelta saatu kokonaisaineiston asiasisältö kytkeytyy osittain yleiseen lastensuojeluun, esimerkiksi avohuoltoon sekä osittain lastensuojelutarpeen selvitykseen sekä siihen liittyvään kehittämistyöhön. Päätin rajata ja fokusoida tutkimuskysymyksiä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa tapahtuvaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Tämän jälkeen valitsin kehittämishankkeen kokonaisaineistosta vain sellaisia aineistoja, missä käsitellään lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa.

Pro gradu -tutkielmassa käytetty lopullinen ja rajattu tutkimusaineisto on siis kaksiosainen. Käytän tässä tutkielmassani LasSe -hankkeessa omaan kehittämistyöhön sähköisesti kerättyjä webropol - pohjaisten kyselyaineistojen avointen kysymysten vastauksia sekä hankkeen työpajoissa nauhoitettuja ryhmätöiden yhteenvetokeskusteluja. Koska tutkielmassa on käytetty erilaisia tutkimusaineistoja (lomakekyselyt ja työpajanauhoitteet) ja kohdejoukkona ovat useat eri informantit (lapsiperhepalveluissa olevia eri ammattiryhmien edustajia), kyseessä on aineistotriangulaatio (Eskola & Suoranta 2008, 68–69; Denz 1978, ref. Tuomi & Sarajärvi 2009, 143–146). Perustelen eri aineistojen käyttöä sillä, että esimerkiksi työpajoissa on ollut läsnä suuri osallistujajoukko, jolloin yksittäisen toimijan on vaikea saada ääntään kuuluville, kun taas kyselyaineisto perustuu yksittäisten toimijoiden omiin vastauksiin. Eskola ja Suoranta (2008, 68) toteavatkin, että triangulaation käytön perusteena on se, että aina yksittäinen aineisto ei anna riittävän kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. Sovellan myös Denzin (1978, ref. Tuomi & Sarajärvi 2009, 145–146) mainitsemaa metodista triangulaatiota (between –method/across-method). Hän tarkoittaa tällä samasta ilmiöstä eri aineistokeruumetodein tuotettavaa tietoa. Kehittämishankkeessa samaa ilmiötä eli lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä kysymyksiä kartoitettiin sekä lomakekyselynä sähköisesti että keskustellen ryhmätyönä työpajoissa. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, 16) toteavat, että tiedon keruussa useamman kuin yhden menetelmän käyttö voi paljastaa ristiriitaisuuksia, joita muuten ei huomaisi. Siten useilla eri menetelmillä voidaan vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta. Seuraavassa esittelen lomakekyselyitä ja työpajanauhoitteita tarkemmin.

Lomakekyselyiden avovastaukset

Lomakekyselyiden tutkimusaineistoksi olen valinnut LasSe -hankkeen kahdesta eri sähköisestä webropol -lomakekyselystä yhteensä 14 kysymyksen (Liite 3) avoimia vastauksia. Ensimmäinen kysely oli LasSe -kehittämishankkeessa lastensuojelulaki -koulutustilaisuuksien jälkeen tehty palautekysely. Lastensuojelulaki -koulutustilaisuuksia yhteistyötahoille järjestettiin hankealueella yhteensä viisi. Koulutukseen osallistujat olivat lapsiperhepalvelujen eri toimijoita sosiaali- terveys- ja sivistystoimesta sekä järjestöistä ja seurakunnista sekä oppilaitoksista eli muun muassa sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, koulujen ja varhaiskasvatuksen työntekijöitä, poliiseja, sairaanhoitajia, terveydenhoitajia sekä seurakuntien, järjestöjen työntekijöitä ja opiskelijoita. Alla olevassa kuviossa on kuvattu tutkielmassa käyttämäni lomakeaineisto.

LOMAKEKYSELYT, sähköinen webropol

Tutkimuskysymys 2

1) Palaute "Lastensuojelulaki yhteistyötahojen näkökulmasta" -koulutuksesta

- koulutus palaute
- vastaajina: lapsiperhepalvelujen eri toimijoita sosiaali- terveys- ja sivistystoimesta sekä järjestöistä ja seurakunnista sekä oppilaitoksista LasSe -hankealueella. Palautekyselyyn vastasi yhteensä 428 vastaajaa, joista kaikki eivät vastanneet avoimiin kysymyksiin.
- Aineistoon otettu 9 kysymyksen avovastauksista kielteiset eli yhteistyötä estävät tekijät

2) Yhteistyötahoille suunnattu kysely

- kartoitus lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen yhteistyöstä
- vastaajina: kahden LasSe hankkeen alueen lapsiperhepalveluissa työskenteleviä, muun muassa varhaiskasvatuksen, äitiys- ja lastenneuvolan, koulun opetushenkilöstöä, erikoissairaanhoidon sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon henkilöstöä. Kyselyihin vastasi yhteensä 404 vastaajaa, joista kaikki eivät vastanneet avoimiin kysymyksiin.
- Aineistoon otettu 5 kysymyksen avovastauksista kielteiset eli yhteistyötä estävät tekijät

Yhteensä 58 sivua. Tutkielmaan valitut kysymykset (liite 3)

KUVIO 5. Lomakekyselyaineiston luonne ja rajaaminen

Toinen LasSe -kehittämishankkeessa suoritettu kysely suunnattiin lastensuojelun yhteistyötahoille, jossa kartoitettiin lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen yhteistyötä myös lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa. Pääosa kyselyyn vastanneista oli varhaiskasvatuksen, äitiys- ja lastenneuvolan, koulun opetustyön sekä erikoissairaanhoidon työntekijöitä. Kyselyyn vastasi myös koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon työntekijöitä sekä aikuissosiaalityöntekijöitä. Edellä mainituista kahdesta kyselystä avointen kysymysten vastauksia kertyi yhteensä 58 sivua.

Käytän tutkielmassa lomakekyselyiden avointen kysymysten vastauksia vain toisen tutkimuskysymyksen kohdalla ja työpajanauhoitteiden lisänä. Perustelunani on, että hain lomakekyselyn avointen

vastausten kautta vain yhteistyötä kuvaavia kielteisiä ilmaisuja. Hypoteesina on, että kasvokkain tapahtuvassa työpajakeskusteluissa negatiivinen puhe jäisi vähäiseksi. Tällä lomakeaineistolla saan siten rikastettua ja monipuolistettua kokonaisaineistoani yhteistyötä estävien tekijöiden osalta.

Työpajoista tuotetut nauhoitteet

Toiseksi aineistoksi valitsin LasSe -hankealueen lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen sekä lastensuojelun työntekijöiden kahdesta työpajasta nauhoitettuja ryhmätöiden yhteenvetokeskusteluja. *Nauhoitteita on yhteensä 12 eri työpajasta, joista litteroituja sivuja tuli yhteensä 63,5. Käytin työpajanauhoitteita kummankin tutkimuskysymyksen kohdalla ja se on tutkielman pääaineisto.*

Työpajojen tavoitteena oli edistää hankkeen kehittämistyötä koskien lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen kanssa tehtävää moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvityksessä. Tähän liittyen työpajoissa sovittiin alustavasti erilaisista yhteistyökäytännöistä ja tehtiin päätöksiä kehittämistoimenpiteistä. Ryhmätyössä keskusteltiin seuraavista teemoista:

- Yhteistyö tilanteissa, joissa ei ole yhteistä asiakasta (olemassa olevat hyvät käytännöt, yhteisten tapaamisten järjestämiseen liittyvää keskustelua)
- Yhteistyö tilanteissa, joissa yhteinen asiakas lastensuojelun kanssa (yhteistyökäytänteiden kehittäminen)
- Ohjeistuksen ja mallit liittyen lastensuojelutarpeen selvitykseen.

Lastensuojelun toisen alueen työpajassa pohdittiin monialaista yhteistyötä tulevaisuuspajassa, jolloin sen ajateltiin olevan 10 vuoden kuluttua lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyen saumatonta ja toimivaa. Työpajaan osallistuvat pohtivat: ”Mitä on tapahtunut, että tähän on päästy, millaisia ongelma- ja haastekohtia on ollut ja mitä on tehty, jotta tilanne on parantunut?” Osallistujat toivat esille sitä, millaista ilahduttavaa kehitystä on tapahtunut lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyen eri toimijoiden kesken eli mikä toimii ja mikä ei toimi. Työpajassa pohdittiin, mitä toimimattomille asioille tulisi tehdä. Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on kuvattu, miten tutkielmassa käytetty työpaja-aineisto syntynyt.

TYÖPAJAT, ryhmätöiden yhteenvetokeskustelut

Tutkimuskysymys 1 ja 2

Neuvolan ja lastensuojelun työpajat (3 kpl):

- osallistujat: 22 äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajaa, lastensuojelu mukaan lukien osallistujia yhteensä 45 henkilöä.
- litteroitua tekstiä 9 sivua.

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työpajat (3 kpl):

- osallistujat: 93 varhaiskasvatuksen työntekijää (esimiehiä, suunnittelijoita, johtajia, kiertäviä erityislastentarhan opettajia, lastentarhan opettajia, päivähoitohjaajia, lastenhoitajia, ryhmäperhepäivähoitajia sekä perhepäivähoitajia), lastensuojelu mukaan lukien osallistujia oli yhteensä 107 henkilöä.
- litteroitua tekstiä 13,5 sivua.

Opetustoimen/sivistystoimen, kouluterveydenhuollon ja lastensuojelun työpajat (3 kpl):

- osallistujat: 99 opetustoimen henkilöstöä (mm. sivistystoimen esimiehiä, rehtoreita, koulun johtajia, luokanopettajia, erityisopettajia, opinto-ohjaajia, kouluterveydenhoitajia, koulukuraattoreita), lastensuojelu mukaan lukien osallistujia yhteensä 119 henkilöä.
- litteroitua tekstiä 12 sivua.

Erikoissairaanhoidon, lastensuojelun ja peruspalvelujen työpaja (1 kpl):

- osallistujat: lasten- ja nuorisopsykiatrian osalta esimiehiä, osastonhoitajia, sairaanhoitajia, sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja. Perustasolta mm. sosiaalityöntekijöitä, psykologi, sosiaali- ja perheohjaajia sekä perhetyöntekijöitä, yhteensä 43 henkilöä.
- litteroitua tekstiä 6 sivua.

Lastensuojelun oman henkilöstön työpajat (2 kpl):

- osallistujat: 19 lastensuojelun henkilöstöä (sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat, perheohjaajat ja perhetyöntekijät).
- litteroitua tekstiä 23 sivua.

Yhteensä 63,5 sivua (litteroitua tekstiä)

KUVIO 6. Tutkielmassa käytetty työpaja-aineisto

Työpajoihin on osallistunut laaja joukko lapsiperhepalveluissa olevia työntekijöitä, yhteensä 333 henkilöä mukaan lukien kunkin alueen lastensuojelun työntekijät. Tässä määrässä ei ole mukana työpajan vetäjää.

Hirsjärvi ym. (2009, 222) toteavat, että laadullista aineistoa voidaan kirjoittaa myös valikoiden. Tällöin litterointi voidaan tehdä teema-alueiden mukaan. Kuuntelin työpajoissa nauhoitetut äänitteet muutaman kerran ennen litteroimista. Kuunnellessani äänitteitä tein samanaikaisesti muistiinpanoja. Tämän jälkeen litteroin nauhoituksista yhteistyöhön ja lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvää keskustelua tarkasti sanasta sanaan tarkistaen ja kuunnellen nauhoitusta useampaan kertaan, jotta litteroitu kirjoitus tulisi kirjoitettua oikein. Joissakin nauhoituksissa tulin kirjoittaneeksi koko keskustelun, vaikka se liittyi esimerkiksi työpajan organisoitumiseen. Nauhoituksissa oli paikka paikoin runsaasti toistosanoja (”että että”, ”ja ja”) tai täytesanoja (esimerkiksi ”tota noin”, ”niin ku”). Lukiessani litteroinnin jälkeen tekstejä, jätin lukemisen sujuvuudeksi kyseiset toisto- tai täytesanat pois. Analyysin kannalta näillä sanoilla ei ole merkitystä.

Tutkimusta rakentaessa on tehtävä metodologisia valintoja, joita olen tutkimuskysymysten ja aineiston osalta perustellut edellä. Tutkielmassa on 'äänessä' lapsiperheiden kanssa työtä tekeviä toimijoita Väli-Suomen alueelta niin perustason kuin erityistason palveluista. Rajatessa LasSe -hankkeessa olevaa laajaa tutkimusaineistoa olen pohtinut sitä, tuleeko tutkimuksesta kattava, vaikka jätän osan hankkeen aineistosta pois. Analyysiä tehdessäni olen havainnut kuitenkin sen, että ratkaisuni hyödyntää eri aineistokeruumenetelmin kerättyä aineistoa oli järkevä. Tämä mahdollisti riittävän kattavan aineiston tutkimuskysymyksiini vastaamisen näkökulmasta. Toisaalta aineiston rajaaminen auttoi aineiston analyysin läpiviemistä. Seuraavassa alaluvussa käsittelen käyttämäni analyysitapaa eli sisällönanalyysiä tutkimuksen metodologisena valintana.

5.3 Tutkimuksen metodologia ja sisällönanalyysi lähtökohdat

Varton (2005, 15–19) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on, että tutkija ja tutkittava ovat kietoutuneet samantapaiseen merkitysten kokonaisuuteen. Tutkijan maailmansuhde on osallistuva: hän kysyy ja ihmettelee. Analyysin tarkoitus laadullisessa tutkimuksessa on selkeyttää aineistoa sekä tiivistää sitä. Kuitenkin tämä tulee tapahtua niin, että ei kadoteta aineiston sisältämää informaatiota vaan luodaan selkeä kokonaisuus muutoin hajanaisesta aineistosta. (Eskola & Suoranta 2008, 137.) Tutkimuksen alussa pohdin sitä, mikä olisi parhaiten soveltuva aineiston analyysitapa. Mietin retoriikan analyysin käyttämistä, mutta totesin sen soveltumattomuuden työpaja-aineistoon, jossa keskustelu on yhteenvedonomaista, keskittyen ryhmätöiden tuotoksiin. Tämän jälkeen totesin sisällönanalyysin toimivan parhaiten aineistoni kohdalla. Aikaisemmassa työssäni tekemiäni raporttien ja selontekojen yhteydessä teemoittelu oli tullut tutuksi, ja saatoin hyödyntää tätä osaamistani tehdessäni sisällön analyysiä. Uskon oman työelämäkokemustani eli toimimisen erilaisissa moniammatillisissa konteksteissa myös auttaneen aineiston merkitysten ymmärtämisessä, ja siten sen analysoimisessa.

Sisällönanalyysi on aineiston erittelyä, jolloin etsitään eroja ja yhtäläisyyksiä ja tiivistetään aineistoa. Sen avulla tutkitaan systemaattisesti ja objektiivisesti tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja ja dokumentteja, esimerkiksi kirjeitä, artikkeleita, päiväkirjoja, haastatteluita ja keskusteluja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–94, 103.) Tutkittavasta ilmiöstä pyritään sisällönanalyysin avulla tekemään tiivistetty selkeä kuvaus ja kytkemään tulokset laajempaan kontekstiin ja muihin aiheita koskeviin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 97). Sisällönanalyysi on Tuomi ja Sarajärven (2009, 104, 110) mukaan tekstianalyysiä, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Analyysiyksikkönä voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonai-

suus sisältäen useita lauseita riippuen aineiston laadusta tai tutkimustehtävästä. (vrt. Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.) Käytän analyysiyksikkönä sekä yksittäisiä sanoja, sanayhdistelmiä että ajatuskokonaisuuksia. Sisällönanalyysi toteutetaan joko *aineistolähtöisesti*, *teoriaohjaavasti* tai *teorialähtöisesti* (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–118). Analysoin aineiston ”edistäviä” ja ”estäviä” tekijöitä aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jota jatkan teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin tehdessäni tulkintoja rajatyön luonteesta. Tutkimuksessani teoriaohjaavuuden näkökulmasta rajatyö on keskeisin käsite.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto redusoidaan eli pelkistetään tutkimustehtävään nojaten litteroimalla tai koodaamalla. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään, jolloin aineistoa huolellisesti läpikäymällä etsitään siitä samankaltaisuuksia ja/tai eroavuuksia. Samankaltaisuuksista muodostetaan ryhmiä ja luokkia, jotka nimetään sitä kuvaavalla sanalla. Seuraavaksi aineisto abstrahoidaan, jolloin tutkimuksen kannalta erotetaan aineistosta olennainen tieto muodostaen niistä teoreettisia käsitteitä edelleen jatkamalla niin kauan kun se aineiston näkökulmasta on mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijan tehtävänä on yleiskäsitteiden avulla muodostaa tutkimuskohteesta kuvausta sekä verrata teoriaa ja johtopäätöksiä alkuperäisaineistoon muodostaessaan uutta teoriaa. Tuloksena on empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä tai teemat, jotka kuvaavat aineistoa. Tuloksissa esitetään myös luokittelujen pohjalta muodostuneet käsitteet tai kategoriat ja johtopäätöksessä tutkija pyrkii ymmärtämään esiin tulleiden asioiden merkitykset tutkittaville. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkimusaineiston analyysiprosessi etenee aineistolähtöisen analyysin tapaan poimien aineistosta pelkistettyjä ilmaisuja ja muodostaen niistä ala-, ylä- ja pääluokkia. Tämän jälkeen abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin eli teoreettiset käsitteet tuodaan analyysiin ilmiöstä jo tiedettyinä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Analyysiluvuissa (luvut 6 ja 7) sovellan aineistolähtöistä sisällönanalyysiä jäsentäessäni ”edistäviä” ja ”estäviä” tekijöitä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojeluselvytysprosessissa. Rajatyön läsnäoloa tarkastelen aineistoa läpileikkaavana ilmiönä ja hyödyntäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Seuraavassa alaluvussa tarkennankin sitä, miten olen käytännössä luokitellut ja käsitteellistänyt aineistoa sisällönanalyysiä käyttämällä.

5.4 Sisällönanalyysin soveltaminen ja analyysin tekeminen

Kuten aikaisemmassa luvussa (5.2) olen todennut, olen kuunnellut työpajanauhoituksia useamman kerran läpi tehden samanaikaisesti muistiinpanoja. Tutustuin myös lomakekyselyjen sisältöihin, jonka rinnalla kuljetin teoriaosuuden kirjoittamista. Eskola ja Suoranta (2008, 80–81) toteavat, että teorian ja tutkimusongelma sekä analyysin välillä on tärkeä olla yhteys. Täten pyrkimyksenäni on luoda aineiston analyysistä tutkielman kannalta tasapainoinen ja teoreettisesti perusteltu kokonaisuus. Analyysiprosessi lähti liikkeelle aineiston avoimena lukemisena, jonka funktiona oli paitsi rakentaa kokonaiskuva tutkimusaineistosta myös löytää alustava perusta aineiston luokittelulle ja jäsentämiselle (vrt. Dey 1993).

Vaihe I: aineiston esikäsittely

Tallensin valitsemani lomakeaineistot Webropol -sovelluksesta Word-tiedostoksi muodostaen niistä koodit 1-6 sekä litteroidut työpajanauhoitukset koodaten ne 7-18 Word-tiedostoksi. Rajasin vielä tässä vaiheessa aineistoa mustaten Word -tekstinkäsittelyohjelmalla niistä tutkimuskysymysten näkökulmasta epäoleelliset seikat. Tein kummallekin tutkimuskysymykselle omat kansiot, jotka nimesin ”Edistävät tekijät” ja ”Estävät tekijät”. Tämän jälkeen käsittely- ja etenemistapa oli kummankin tutkimuskysymyksen / kansiossa olevien Word-tiedostojen kohdalla seuraava:

- lukiessani Word-tiedostoja poistin kunkin tutkimuskysymyksen kannalta epäoleelliset asiasisällöt. Näitä olivat esimerkiksi työpajakeskustelut lastensuojelun avoimuudesta tai huostaanotoista sekä työpajan organisoitumiseen liittyvät keskustelut. Kyselyaineistoissa vastaavat, epäoleelliset asiasisällöt olivat esimerkiksi vastaajien taustatietoja. Koodasin numeroin nämä Word-tiedostot esimerkiksi ”1 pelkistetty, xx kysely _” tai ”6 pelkistetty, xx litteroitu xx”
- koodasin numeroin vielä jokaisen Word-tiedostossa olevan puheenvuoron ajatellen sen helpottavan klusterointia ja tulosten aukikirjoittamista
- kokosin kansioissa olevat eri Word -tiedostojen pelkistetyt aineistot yhdeksi kokonaisuudeksi (Word-tiedostoksi). Tässä tiedostossa aineisto muodostui niin, että säilytin alkuperäisen lähteen otsikkotasolla lisäten sen eteen numeron, esimerkiksi 7/työpaja x.x.päivämäärä x paikka. Tämän arvelin helpottavan myös klusterointia.

Työskentely eteni niin, että käsittelin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kokonaisuudessaan ennen kuin siirryin toiseen tutkimuskysymykseen. Seuraavassa kuvaan ensimmäisen tutkimuskysymyksen

analyysiluokittelua, joka on yhdenmukainen toisen tutkimuskysymyksen käsittelyn ja analyysin kanssa.

Vaihe 2: luokkien muodostaminen

Siirryin vielä kerran tarkentamaan ja redusoimaan eli pelkistämään aineistoa niin, että siirsin erilliseen Word-tiedostoon vain aineiston kannalta relevantteja pelkistettyjä ilmaisuja koodaten niistä jokaisen, jotta pääsin perille, mistä alkuperäispuheenvuorosta oli kyse. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 109.) Seuraavaksi lähdin klusteroimaan aineistoa siirtämällä saman-/ erisisältöiset pelkistetyt ilmaisut toistensa alle, yhdistäen ja nimeten ne sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Tästä muodostui jokaiselle ryhmitellylle kokonaisuudelle oma alaluokka. Tässä yhteydessä pohdin ilmaisujen semanttisia merkityksiä sekä ajatuskokonaisuuksien painotuksia ymmärtäen tutkijan luokittelultaan liittyvää problematiikkaa. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla sain klusteroitua aineistoa yhteensä 8 sivua. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.) Alussa haasteeksi muodostui se, että alaluokkien sisällöt kietoutuivat osin yhteen, sisäkkäin ja lomittain. Olin myös tyytymätön tekemääni, mielestäni liian tarkkaan luokitteluun. En kokenut pääseväni luokittelusysteemissä enää eteenpäin.

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 143) ovat lainanneet Deytä (1993) ja kertovat aktiivisesta aineiston lukemisesta. Tällä he tarkoittavat sitä, että aineistolta voi yksinkertaisimmallaan kysyä esimerkiksi kysymyksiä: ”kuka, mikä, missä, milloin ja miksi?” Aineistoa lukiessa on tärkeää havaita siinä ilmeneviä teemoja, esimerkiksi määrittelyjä, prosesseja, toimintoja, tapahtumia, strategioita ja ihmisten välisiä suhteita. Tässä vaiheessa ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla päätin lukea aineistoa vielä uudemman kerran ja etsiä koko aineistosta laajempia teemoja, joita voisin verrata klusteroidun aineiston alaluokkiin. Muokkasin ja tarkensin vielä joitakin alaluokkia kuvaavia nimiä ja yhdistin niitä, jolloin lopulliseksi alaluokkien määräksi ensimmäisellä luokittelukierroksella oli edelleen suuri määrä eli 37 alaluokkaa, jotka nimesin ”Alaluokka (1)”. Alla olevasta taulukosta voi havaita käyttämäni klusterointitapa ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla eli moniammatillisen yhteistyön edistävästä tekijöistä lastensuojelutarpeen selvityksessä.

TAULUKKO 1. Esimerkki ”edistävät tekijät” tutkimusaineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka (1)
<ul style="list-style-type: none"> - kokoustekniikka (puheenjohtajuus, esityslista) (17/108) - miten kokous etenee; muistiot, esityslistat, puheen johtaminen (13/15) - lapussa informaatio, että on ls, ilm. (15/27) - kuitataan sähköpostiin, että on saanut ilmoituksen (10/20)	Toimintakäytänteistä sopiminen

Seuraavassa vaiheessa eli abstrahoinnissa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotetaan, ja tämän pohjalta sitten muodostetaan teoreettisia käsitteitä edeten aina johtopäätöksiin saakka. Abstrahointia voidaan jatkaa yhdistelemällä luokiteltuja käsitteitä niin kauan kuin se on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Tulostin 37 alaluokkanimikettä sisältävän paperin, josta leikkasin alaluokat erilleen. Tämän jälkeen ryhmittelin näistä 37:sta eri alaluokasta uusia luokkia eli samansisältöiset omaan ryhmään/luokkaan, ja nämä nimesin uudestaan. Näin sain tiivistettyä aineistoa 15:sta uudeksi alaluokaksi, jotka nimesin ”Alaluokka (2)” (Liitteet 4 ja 5). Alla olevasta taulukosta 2 havainnollistan, miten yhdistin edellisessä taulukossa olevan ”toimintakäytännöistä sopiminen” muiden samankaltaisten alaluokkien kanssa ja miten etenin luokittelussa käsitteellistäen aineistoa edelleen.

TAULUKKO 2 Esimerkki aineiston abstrahoinnista

Alaluokka (1)	Alaluokka (2)
Vastuista ja työnjaosta sopiminen Toimintakäytännöistä sopiminen Tiedonkulkuun liittyvät sopimukset	Sopimuksellisuus

Pidin edelleen 15:ta alaluokkaa eli ”Alaluokka (2)” liian suurena määränä, joten jatkoin luokittelua samalla periaatteella kuten aikaisemminkin. Seuraavassa alaluokkien yhdistämisprosessissa päädyin viiteen luokkaan, joista muodostin yläluokkakäsitteitä (Liitteet 4 ja 5). Alla olevassa taulukossa 3 tämä on havainnollistettu.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnin jatkamisesta (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 112)

Alaluokka (2)	Yläluokka
Sopimuksellisuus Menettelytavat Joustavuus	2 Toiminnan organisoitumisesta sopiminen

Edelleen pohdin, että yläluokkia voisi tyypistää kahdeksi tai kolmeksi pääluokaksi, niin että aineistoanalyysi ei tästä kärsisi. Lopulta ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä muodostui kaksi eri pääluokkaa, jotka ovat löydettävissä seuraavalla sivulla olevasta taulukosta 4.

TAULUKKO 4. Esimerkki aineiston abstrahoinnista yläluokasta pääluokkaan

Yläluokka	Pääluokka
Hallinnon rakenteet Toiminnan organisoitumisesta sopiminen	Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät
Yhteistyön merkityksellisyys Tiedon jakaminen Luottamuksellisuus	Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät

Edellä mainittujen esimerkkien avulla pyrin havainnollistamaan, miten olen käsitellyt laajaa aineistoa. Ryhmittelin ja luokittelin sitä aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita seuraten alaluokista yläluokkien kautta pääluokiksi. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla ”moniammatillista yhteistyötä estävissä tekijöissä” pelkistettyjen ilmaisujen klusteroitua aineistoa syntyi 10 sivua, joista muodostin lopulta 29 eri alaluokkaa koodaten ne Alaluokka (1):siksi. Jatkoin luokittelua samalla periaatteella kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla. Seuraavassa vaiheessa muodostin 8 eri Alaluokka (2):sta. Näistä yhdistämällä muodostin seuraavassa vaiheessa 5 yläluokkaa päätyen kahden yhdenmukaiseen ja samannimiseen pääluokkaan kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla. Toisen tutkimuskysymyksen luokitteluprosessi löytyy liitteestä 5. Analyysiprosessi tekee näkyväksi sen, kuinka edistävät ja estävät tekijät ovat toistensa ”vastakohtia”, vaikka ylä- ja alaluokkien sisällöissä on myös eroavaisuuksia. Luokittelun tuottamia sisältöjä kuvaan tarkemmin tuloluuvuissa 6 ja 7.

Vaihe 3: rajatyöluenta

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin jälkeen kirjoitin ensimmäiset versiot tuloluuvuista. Tämän jälkeen erittelin raportoinnissa käyttämiäni pelkistettyjä aineistoilmauksia rajatyön teorian tarjoamasta näkökulmasta. Kysyin alkuperäisilmauksia lukiessani: kuka/ketkä omistavat asiakkuuden ja relevantin tiedon? Miten määrittyvät oikeudet, velvollisuudet, päätöksenteot ja vastuut? Olen kirjoittanut rajatyön kuvauksia tuloslukujen Alaluokka (2) loppuun ja koonnut kyseisen alaluokan alkuperäisilmauksista rajatyön huomiot näin yhteen.

Harkitsin sitä, olisiko tämän tutkimuksen kannalta tarpeellista muodostaa rajatyön ilmauksista omaa sisällönanalyysin luokitusjärjestelmää. Katson kuitenkin, että se olisi tuottanut ison analyysitehtävän (oman tutkielmansa), ja päätymällä edellä kuvattuun luentatapaan sain rajattua tutkielmaani. Käyttämäni pääkäsite on kuitenkin moniammatillisuus ja käsittelem rajatyötä siihen kuuluvana

osailmiönä, enkä päinvastoin. Teoriaohjaavuus nousee esiin kummassakin tulosluvuissa (6 ja 7) alkuuperäisilmausten analyysissä, jossa erittelen sitä, miten rajatyö ja rajanylitykset ovat läsnä aineistossa. Tarkastelen rajatyötä läpileikkaavana ilmiönä kummassakin tulosluvuissa sekä johtopäätösluvussa 8. Näin sain syvennettyä analyysiä tehdystä luokittelujärjestelmästä eteenpäin ja sen sisällä. Tämän pääluvun lopuksi esittelen seuraavassa alaluvussa tutkimusprosessin eri vaiheissa syntyneitä eettisiä pohdintoja ja kysymyksiä. Eettisiä kysymyksiä olen miettinyt erityisesti tutkimuksen rajausten ja valintojen kohdalla.

5.5 Eettiset kysymykset

Eettiset kysymykset ovat koko ajan läsnä tutkimuksen tekemisessä. Hirsjärvi ym. (2009, 23–27) toteaa, että tutkimusprosessin eri vaiheissa tulisi tehdä tietoisia ja eettisesti perusteltuja ratkaisuja. Nämä liittyvät tutkimusaiheen valintaan, tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kohteluun ja tutkimuksen eri vaiheissa huomioitavaan epärehellisyyden välttämiseen. Tutkimusaineiston käsitteilyä olen avannut edellisessä luvussa 5.4. Sillä olen pyrkinyt tekemään aineiston käsittelystä sekä analyysitavasta mahdollisimman läpinäkyvää. Mäkelä (1987, 180, 195) jakaa taas tutkimuseettiset kysymykset kahteen luokkaan: sekä tiedonhankintaan ja tutkittavan suojaan että vastuuseen tutkimustulosten sovelluksista. Mäkelä (emt., 195) toteaa, että jos tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä on vapaamuotoista, tutkijan moraalinen vastuu on suurempi eettisten kysymysten ratkaisemisessa, esimerkiksi niin, mitä hän tutkittavalle aiheuttaa. Myös Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (Tutkittavien informointi 2015) mukaan suostumuksen antaminen tutkimukseen osallistumisesta tulisi saada asianmukaisen informaation perusteella. Se vahvistaa tutkittavan luottamusta siihen, että hänen antamaansa informaatiota käsitellään vastuullisesti koko tutkimuksen elinkaaren ajan ja sillä on arvoa tutkimuksen läpinäkyvyyden sekä jatkokäytön kannalta.

LasSe -hanke on hakenut aineiston keräämistä, analysointia ja säilyttämistä koskevat luvat 59 jäsenkunnaltaan (Liite 2), jossa hanke on myös kertonut yhteistyöstä alueen oppilaitosten ja yliopistojen kanssa. Tutkimusta aloittaessani hain tutkimusluvan tähän tutkimukseen LasSe -hankkeelta syksyllä 2014 (Liite 1). Tutkimusluvassa olen sitoutunut poistamaan kaikki tunnistetiedot analysointivaiheessa sekä olla antamatta aineistoa kolmannelle osapuolelle. Myös aineiston mahdolliset henkilötiedot olen sitoutunut olemaan antamatta kenellekään. Olen sitoutunut myös palauttamaan kaikki aineiston sekä litteroidun tekstin LasSe -hankkeelle takaisin. Itse analyysiä tehdessä olen pyrkinyt huomioimaan kaikissa valitsemisissäni aineistoilmauksissa, että kertojan anonymiteetti säilyisi muuttamalla esimerkiksi nimetyt paikat, paikkakunnat tai työyksiköiden nimet ”x” – muotoon. Olen

käynyt tutkimuseettisiä keskusteluja myös LasSe -hankkeen projektipäällikön ja projektihenkilöstön kanssa sekä puhelimitse että sähköpostitse. Hankkeen työntekijät kertovat, että he ovat jokaisen työpajojen alkaessa kertoneet osallistujille ryhmähaastatteluiden tai niiden yhteenvedon äänittämisestä. Perusteluna he ovat kertoneet niitä tarvittavan sekä muistioiden tueksi sekä tutkimuskäyttöön.

LasSe -hankkeen työpajoissa on paikka paikoin ollut suuri osallistujamäärä. Hankkeen työntekijät ovat koordinoineet työpajatyöskentelyn siten, että ensiksi on tehty ryhmätyö pienimmissä ryhmissä. Tämän jälkeen ryhmän tuottamat ydinasiat on tuotu yhteiseen keskusteluun, joka on nauhoitettu. Eettisestä näkökulmasta tämä on mahdollistanut sen, että äänitteitä kuunneltaessa on vaikeaa hahmottaa yksittäisen työntekijän henkilöllisyyttä tai osallistujan taustaorganisaatio.

Tukena käytössäni on ollut työpajoista tehtyt muistiot, joita olen käyttänyt ainoastaan aineistonrajaamiseen (5.2) liittyvässä luvussa etsien työpajaan osallistuneiden henkilöiden ammattinimikkeitä. Nauhoitteet olen saanut Cd-rom- ja tikku -muodossa LasSe -hankkeen työntekijöiltä. Lomakekyselyt olen voinut tulostaa itse Word -tiedostoksi webropol -alustan kautta. Olen säilyttänyt aineistoja huolellisesti kotonani muovitaskuissa ja laatikossa. Litteroidessani nauhoitteita olen kuunnellut ne omalta tietokoneeltani Media Player -ohjelmalla korvakuulokkeilla. Koko tutkimusraportoinnin yhteydessä olen pyrkinyt kiinnittämään erityishuomiota siihen, että tutkimukseen osallistujien anonymiteetti tulee säilymään.

Seuraavassa kahdessa tulosluvussa 6 ja 7 käsittelen moniammatillisen yhteistyön edistäviä ja estäviä tekijöitä sekä tarkastelen sitä, millaisista asioista neuvotellaan rajatyön tekemisen yhteydessä.

6 EDISTÄVÄT TEKIJÄT JA RAJATYÖ MONIAMMATILLISESSA YHTEISTYÖSSÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSPROSESSISSA

Tässä luvussa raportoin tutkimuksen tuloksia lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa moniammatillisen yhteistyön *edistävien tekijöiden osalta*. Käsittelen myös sitä, miten rajatyö on läsnä osana moniammatillisuutta alkuperäisilmaisuissa. Alkuperäisilmaukset ovat tässä luvussa peräisin lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen työpajoista sekä lastensuojelun omista työpajoista, joissa osallistujat pohtivat, miten kehittää yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen yhteydessä. Olen selvittänyt tarkemmin luvussa 5.2 työpajoissa käydyt teemat ja keskustelunaiheet.

Tuotin aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokitteluvaiheiden kautta kaksi pääluokkaa moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvistä edistävistä tekijöistä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa (ks. Tuomi & Sarajarvi 2009, 109–113). Nämä ovat *toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen* sekä *yksilötason suhteisiin* liittyvät tekijät. Taulukossa 5 on havainnollistettu, mistä yläluokista pääluokat ovat syntyneet.

TAULUKKO 5. Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä

Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Hallinnon rakenteet Toiminnan organisoitumisesta sopiminen	Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät	Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä
Yhteistyön merkityksellisyys Tiedon jakaminen Luottamuksellisuus	Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät	

Kumpikin pääluokka käsittää yläluokkia, jotka ovat muodostuneet kahden eri tason alaluokista eli Alaluokka (2) ja Alaluokka (1). Olen selvittänyt luokittelun logiikkaa luvussa 5.4. Moniammatillista yhteistyötä edistävien tekijöiden luokittelu kokonaisuudessaan alaluokista yläluokkien kautta pääluokkaan löytyy liitteestä 4. Käsittelen seuraavaksi toisen pääluokan eli 'Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät' sekä alkuperäisilmauksista löytyviä rajatyöneuvotteluja. Käytän tutkimusaineiston avointen kysymysten vastaajista ja työpajakeskustelujen työtekijöiden puheenvuoroista ”puhuja” tai ”kertoja” -ilmaisuja.

6.1 Toimintaympäristön rakenteet ja organisoituminen edistämässä yhteistyötä

Muodostin analyysiprosessissa yläluokka -käsitteeksi *hallinnon rakenteet* sekä *toiminnan organisoitumisesta sopimisen*. Alla oleva taulukko havainnollistaa, miten hallinnon rakenteet ja toiminnan organisoituminen muodostuvat kahden eri tason alaluokasta eli Alaluokka (2) ja Alaluokka (1). Tässä luokittelussa olen löytänyt toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyviä tekijöitä Alaluokka (2) tason käsitteitä yhteensä 6.

TAULUKKO 6. Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät

Alaluokka (2) & Alaluokka (1)	Yläluokka
Rakenteet (Alaluokka 1: rakenteiden huomiointi, yhteistyön tavat ja paikat) Resurssit (Alaluokka 1: peruspalveluiden voimavarat, resursointi) Koordinointivastuu (Alaluokka 1: esimies yhteistyön käynnistäjänä)	Hallinnon rakenteet
Sopimuksellisuus (Alaluokka 1: vastuista ja työnjaosta sopiminen, toimintakäytänteistä sopiminen, tiedonkulkuun liittyvät sopimukset) Menettelytavat (Alaluokka 1: suunnitelmien/mallien kehittäminen, konsultoinnin tapoja) Joustavuus (Alaluokka 1: matalakynnyksisyys)	Toiminnan organisoitumisesta sopiminen

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin, millaiset hallinnon rakenteet edistävät yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisista rajatyöneuvotteluista alkuperäisilmaukset kertovat.

Hallinnon rakenteet

Hallinnon rakenteet pitävät sisällään *rakenteisiin, resursseihin ja koordinaatiovastuuseen* kytkeytyviä tekijöitä.

Rakenteet

Rakenteisiin liittyvät tekijät muodostuvat tässä tutkimuksessa rakenteiden huomioinnista sekä *yhteistyön tekemisen tavoista ja paikoista*. Seuraava alkuperäisilmaus on lastensuojelun omasta työpajasta, jossa pohdittiin onnistuneen yhteistyön kokemuksia, joita voitaisiin hyödyntää kehitettäessä lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen välistä yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvässä prosessissa. Esimerkki on keskustelusta, jossa pohditaan yhteistyön tarkoitusta ja sitä, miten yhteisten tapaamisten tulisi rakentua:

Is: *”Jo-o - mut ett joka tapaamisella on joku tarkoitus, et se on sivujuonne se, et opitaan tuntemaan -tavallaan sivujuonne- sitä mä haen, ett tuodaan yhteistyön tekemisen toimintatapaan rakenne.”*

Osallistujat mainitsevat, että yhteistyö on mahdollista, jos moniammatilliseen yhteistyörakenne on olemassa hallinnossa ja yhteiseen toimintaan, esimerkiksi tapaamisiin on luotu myös rakenne. Seuraavassa esimerkissä on kuvaus, miten organisaatiomuutokset muuttavat, pakottavat ja mahdollistavat yhteistyötä:

Is: *”... nyt tuli tämä organisaation muutos, joka lisäsi heidän resurssiaan ...niin se toi sitten juuri tään viikonloppupäivystyksen mikä on varmaan mejän toivomus ja .. ... niin he sitten myös ajoivat alas laitospalvelun, joka taas edellytti terveydenhuollon kanssa yhteistyötä.”*

Rajan ylitykset tapahtuvat tällöin organisaatioiden rakenteellisella ja resursoinnin tasolla. Rajatyötä kuvaa esimerkissä *viikonloppupäivystyksen mikä on varmaan mejän toivomus* -ilmaisussa. Lastensuojelu on tässä esimerkissä esittänyt yhteistyötaholle työn rakenteisiin sekä resurssointiin liittyvän toiveen. Sen mukaisesti yhteistyötaho on muovannut omia rakenteitaan ja resurssiaan. Tämän lisäksi toinen organisaatio ajamalla alas omaa toimintaansa lisää yhteistyötä kolmannen osapuolen kanssa.

Aineistossa korostui yhteistyötahojen toive lastensuojelun työntekijöiden kohtaamisesta ja tavoittamisesta sekä sen eri tavoista ja paikoista. Varsinkin konsultaatiot, neuvottelut ja palaverit tuotiin esille tärkeinä sekä toivottiin myös lastensuojelun jalkautumista kentälle. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät pyrkivät ottamaan ilmoituksen tekijätahon lastensuojeluilmoituksen käsittelyyn eli ensimmäiseen tapaamiseen. Tämä tapaaminen järjestetään esimerkiksi koulussa tai päivähoitossa, jos lastensuojeluilmoitus on tullut näiden palveluiden taholta. Seuraavassa esimerkissä lastensuojelu ehdottaa yhteistyötahon mukana olemista ensimmäisessä tapaamisessa eli rakenteen/käytännön vahvistamista:

Is: *”... mikä on tullu monta kertaa jo aikasemminkin, niin ilmoittajataho mukaan niihin ilmoitusten käsittelyihin - siinä kohtaa myös kun asiakas on mukana ja näin, niin silloin se käydään läpi ne asiat siinä kaikkien läsnä ollessa.”*

Rajatyö ilmenee yllä olevassa alkuperäisilmauksessa mukaan ottamisena eli lastensuojelun työntekijän vakuutteluna, että *ottaa mukaan yhteistyötahon ilmoitusten käsittelyihin, jolloin kaikkien läsnä ollessa käydään läpi ne asiat*. Rajatyöllä vahvistetaan tietojen siirtoa, joka on kummankin profession ydintehtävän suorittamisen kannalta tärkeää. Seuraavassa alkuperäisilmauksessa yhteistyötaho ehdottaa, että olisi mielellään mukana selvitysprosessissa ja yhteistyön paikka voisi olla asiakkaan kotona:

th: *”.. mietittiin yleensäkin sitä työpariutta: niin kun semmosta varsinkin, mistä se ilmoitus tulee, ett se olis kauheen luonnollinen semmonen kotikäynti esimerkiksi missä sitten olis sosiaalityöntekijä ja terveydenhoitaja.”*

Tässä alkuperäisilmauksessa terveydenhoitaja miettii rajatyötä työparityönä asiakkaan kotona: *se olis kauheen luonnollinen semmonen kotikäynti esimerkiksi missä sitten olis sosiaalityöntekijä ja terveydenhoitaja.* Rajan ylitykset ja yhdistymiset tapahtuvat moniammatillisessa työparityössä ja käyttämällä kaksi organisaatiota yhdistävää työmenetelmänä. Samalla ylittyy asiakkaan henkilökohtaisen tilan, kodin raja.

Resurssit

Resurssihin liittyy peruspalvelujen voimavarat sekä siellä työskentelevien ammattilaisten resurssointi. Yhteistyötahoilla on omien palvelujen sisällä olemassa rakenteita, joissa voidaan reflektoida tai konstultoida muita työntekijöitä esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten tekemisestä. Näitä ovat esimerkiksi koulujen oppilashuoltoryhmät tai neuvoloiden moniammatilliset tiimit, mihin lastensuojelukiin voi tarvittaessa osallistua. Seuraavassa alkuperäisilmauksessa toivotaan peruspalvelujen luottavan omiin voimavaroihin:

Is: *”Paluu ehkä vanhaan sinänsä, että tois sellasen, ett jonkun lapsen tai perheen tilanne on näin, niin ei sitä tarvitte kiirehtiä ilmoittamaan, jos on kuitenkin selkeesti, että mähän tapaan tuota perhettä ja lasta säännöllisesti.”*

Rajatyö ilmenee lastensuojelun työntekijöiden luottamuksena yhteistyötahoa kohtaan. Sillä vahvistetaan yhteistyötahon toimialuetta ja vastuuta: että yhteistyötaho jatkaisi työskentelyä perheen kanssa. Samalla alkuperäisilmauksessa nostetaan ’rimaa’ asiakkuuden ja vastuun siirtämisessä lastensuojelulle *ei sitä tarvitte kiirehtiä ilmoittamaan ... mähän tapaan tuota perhettä ja lasta säännöllisesti* –ilmauksilla. ”Mähän” viittaa tässä yhteydessä yhteistyötahoon.

Resurssointi pitää sisällään yhteistyötahojen ja lastensuojelun työntekijöiden puheessa yhteisen ajan etsimistä sekä aikaa ja panostusta yhteiselle tekemiselle, jolloin työntekijät tutustuisivat toisiinsa. Tämä madaltaa kynnystä yhteydenottoon lastensuojelun ja yhteistyötahojen välillä. Resurssointi käsitettiin myös jo olemassa olevien ja valmiiden yhteistyömallien ja prosessien hyödyntämisenä. Resurssointi on myös sitä, että työpajassa mietitään relevantteja yhteistyötahoja, joiden olisi hyvä olla paikalla yhteisessä neuvottelussa:

th & Is: *”Olikin sitten puhetta, että mitä tulee käytännössä tehdä – käytännössä pitää ottaa ne kalenterit ja yrittää etsiä sitä yhteistä kaikille aikaa. Toki tärkeä asia on mitä siinä pitää tehdä, on pitää se kuitenkin järkevissä mittasuhteissa. Et miettiä tarkoin, ett ketä sinne ihan oikeasti, ketä siellä tarvitaan. Ettei tuu semmosia, ett joku tuntuisi olevansa turha tai sitte jälkeen päin huomataan, että olis se ja se ja se.”*

Rajaneuvottelua käydään edellisessä alkuperäisilmauksessa siitä, keiden on oltava (saavat olla) paikalla neuvottelussa eli miettimällä, kenet määrittellään ja valtuutetaan suorittamaan profession määrittämää tehtävää ja olemaan neuvottelussa merkityksellisenä osallistujana.

Koordinaatiovastuu

Aineistossa tulee esille, että yhteistyö edellyttää esimiesvastuuta: esimiehellä tulee olla koordinoivastuu ja promoottorin rooli yhteistyön rakentumisessa eri yhteistyötahojen kesken. Tätä asiaa pohditaan lastensuojelun omassa työpajassa:

Is: ”Jotenkin mä ajattelin, että joku varhaiskasvatuksen tai koulun, niin jotenkin siellä pitäis mennä kanssa koulun johtajien/rehtorien kautta. Heillä on sama virka, mutt et tavallaan toimintayksiköiden esimiesten kautta ..... sillä tavalla tää menee esimiesvetoisesti, että tää yhteistyön rakentaminen vahvistaminen ja ikään kuin tulee yhteistyön maaperä ...”

Rajatyö esiintyy yllä olevassa alkuperäisilmauksessa esimiesten vastuuttamisena, valtaan ja asemaan liittyvänä valtuutuksena yhteistyön rakentamiseen ja edistämiseen. Tämän puhuja tuo esille muun muassa *pitäs mennä johtajien kautta* -ilmaisussa. Seuraavaksi käsittelemme ’Toiminnan organisoinnista sopiminen’ -yläluokkaan liittyviä moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä sekä niiden yhteydessä esiintyviä rajatyöneuvotteluja.

Toiminnan organisoinnista tehtävät sopimiset

Tutkimusaineistosta on havaittavissa, että toiminnan organisoinnista sopimiseen liittyvät tekijät (*sopimukselliset tekijät, menettelytavat ja joustavuus*) ovat erittäin tärkeässä roolissa moniammatillisessa yhteistyössä.

Sopimuksellisuus

Lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvässä moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää sopia *vastuista ja työnjaosta, toimintakäytännöistä ja tiedonkulkuun liittyvistä tekijöistä*. Vastuuseen ja työnjakoon liittyviä sopimuksia tehdään neuvottelujen koordinoinnista ja sisällöstä, työnjaosta sekä tapaamisten tiheydestä. Yhteistyötahojen kanssa sovitaan esimerkiksi siitä, kuinka lastensuojeluilmoitus tehdään ja miten toimitaan silloin kun huoli lapsesta herää. Seuraavassa on kaksi alkuperäisilmausta asioiden sopimisen tärkeydestä eri asiayhteyksissä. Ensimmäinen esimerkki on keskustelusta päivähoiton ja lastensuojelun yhteisessä työpajassa, jossa jäsenetään yhteisiä neuvottelukäytäntöjä ja todetaan lainmukaiset vastuujaoit lastensuojelupalavereiden osalta:

ph1: ”Varmaan vielä se, että tää ensimmäinen tapaaminen. Että se on silloin teidän, että te tavallaan, onko se niin, että te kutsutte sen tai se on teidän vastuulla? Kun puhuttiin siitä veto- tai kuka ohjaa sitä?”

ph 2: ”Mutta mun mielestä tääkin on hyvin tärkeä kysymys just tässä, että meillä tällä puolella on velvollisuus ilmottaa ja olla yhteydessä, kun meillä on hätä lapsesta. Mut sitten että sosiaalityön ja lastensuojelun puolella on pitää kokonaisvaltaisesti ne narut käsissään. Ja tää pitää nyt olla hyvin selvää näin niin kuin työnjaollisesti.”

Is: ”Tässä viitataan tavallaan siihen, kun on meillä päätetty aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Ja jos vaikka päivähoito on tehnyt sen ilmoituksen, niin silloin me kutsutaan siihen tai kutsumme itsemme vaikka päivähoitoon, silloin saat ilmoituksen tekijänä kertoa. Tässä viitataan siihen ykköstapaamiseen, niin se on juuri lastensuojelujohtoista silloin, koska tehdään lastensuojelutarpeen selvitystä.”

Rajatyö näyttäytyy tässä alkuperäisilmauksessa neuvotteluna, jossa keskustellaan siitä, kenellä on vastuu koollekutsumisesta ja koordinaatiovastuusta sekä kunkin osapuolen legitimiudesta toimia lastensuojeluasiassa: *tällä puolella on velvollisuus ilmottaa ja olla yhteydessä; että sosiaalityön ja lastensuojelun puolella on pitää kokonaisvaltaisesti ne narut käsissään. Ja tää pitää nyt olla hyvin selvää näin niin kuin työnjaollisesti.*”. Esimerkissä tulee hyvin esille miten rajojen ja vastuiden selkeyttä pidetään tärkeinä moniammatillisessa yhteistyössä. Toisessa esimerkissä koulutoimen ja lastensuojelun työntekijät ottavat esille työn jakamiseen liittyvät seikat eri ammattien näkökulmasta. Toimivan työnjaon hyödyksi määrittäytyä välttyminen päällekkäisen työn tekemiseltä:

koulu & Is: ”Puhuttiin noista tapaamisista että minkälaisia kokemuksia oli. Tietysti verkostotapaamisilla pystytään myös sitä työtä jakamaan ja pohtimaan niitä, ett jos on useampi taho, joka on perheen tai lapsen tai nuoren ympärillä työskentelee. Se ett mitä koululla tekee opettaja, erityisopettaja tai kuraattori ja mikä esimerkiksi perhetyön rooli on, että välttään myös päällekkäiseltä työskentelyltä.”

Edellisessä alkuperäisilmauksessa keskustellaan rajatyön tekemisen tärkeydestä ammattien työalueen selkiyttämisen ja roolijaon näkökulmasta. Rajatyö toteutuu, kun kukin ammattilainen toimii roolinsa ja ydintehtävänsä mukaan. Kertoja etsii siis hyötyjä selkeiden erojen kautta ”välttään päällekkäiseltä työskentelyltä.”

Toimintakäytäntöihin liittyvät sopimukset kytkeytyvät yhteisiin kokouksiin ja neuvotteluihin sekä kokousteknisiin sopimuksiin. Näitä ovat esimerkiksi se, että kuka tekee esityslistan, kuka toimii neuvottelun puheenjohtajana ja tekekö jokainen toimija itselleen muistion. Toimintakäytännöistä sopiminen edellyttää esimerkiksi myös sen ratkaisemista, miten lastensuojelun työntekijä tiedottaa lastensuojeluilmoituksen saapumisesta, ja ilmoituksen tekijä voi ilmaista halukkuutensa osallistua lastensuojelutarpeen selvitysprosessiin. Seuraavassa alkuperäisilmauksessa toimintakäytäntöihin viittaa se, kun lastensuojelun työntekijä esittää, että heille osoitetussa ilmoituspaperissa lukee ”lastensuojeluilmoitus”. Vain tällä kirjaamistavalla lastensuojelu saa lainmukaisen oikeuden ja velvollisuuden toimia perheen ja lapsen asiassa:

Is: *”...ei sen tarte todellakaan virallinen planketti olla - tärkeintä on se, että siinä on se sana ”lastensuojeluilmoitus”. Koska jos ei siinä sanota sellasta meille hyvin tärkeää oleellista tietoa, niin se on kirje. Ja sitten taas menee vähän jännittäväks, jos meidän pitää arvata, että onko tää joku kirje...”*

Rajatyö esiintyy alkuperäisilmauksessa sen määrittämisenä, millaisen toisessa organisaatiossa tehty lastensuojeluilmoituksen tulee olla informaatioltaan, jotta se voidaan tulkita lastensuojelun organisaatiossa lastensuojeluilmoitukseksi. Lastensuojelu rajaa näin myös omaan professioon kuuluvaa ydintehtävää antamalla ohjeet, että lastensuojeluilmoituksesta voidaan tehdä myös oikea tulkinta *jos ei siinä sanota sellasta meille hyvin tärkeää oleellista tietoa* -ilmaisulla.

Tiedonkulkuun liittyviä sopimuksia lastensuojelun ja yhteistyötahojen välillä tulee tehdä esimerkiksi siitä, kuka konsultoi ja ketä. Työpajassa pohdittiin sitä, että lastensuojeluilmoituksen jälkeen tulee ilmoittajatahoa tiedottaa lastensuojeluilmoituksen saapumisesta lastensuojeluun sekä siitä, kuka asiaa hoitaa ja miten ilmoittajatahoon ollaan yhteydessä. Esille nousi myös se, että lain puitteissa tulisi lastensuojelun ja yhteistyötahojen välillä jakaa tietoa asiakasasiassa. Yhteistyötahot toivovat erityisesti sitä, että lastensuojelu tiedottaa heitä siitä, mitä tapahtuu lastensuojeluilmoituksen jälkeen:

koulu: *”Jos kerran ollaan sen lapsen kanssa edelleen tekemisissä, niin kyllä minun mielestäni sen joka tekee lastensuojeluilmoituksen, niin olis kohtuullista myöskin tietää, että kuinka se asia etenee ja miten sitä lasta sitten hoidetaan.”*

Yllä rajatyö tulee esiin lastensuojelun työntekijään kohdistuvana velvollisuutena tiedottaa lastensuojeluilmoituksen tekijää prosessin kulusta. Tällöin käydään neuvottelua lasta koskevan tiedon ja lastensuojelutarpeen selvitysprosessin omistajuudesta eli siitä kenelle sitä koskeva tieto kuuluu.

Menettelytavat

Menettelytapojen sopimiseen liittyvät sisällöt tarkoittavat tässä tutkimuksessa lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä laajempia käytäntöjä, kuten *suunnitelmien tai mallin kehittämiseen* sekä *konsultaatiotapoihin liittyviä sopimuksellisia* asioita. Seuraavassa alkuperäisilmauksessa pohditaan lastensuojeluilmoituksen teon ja ensimmäisen neuvottelun välisen ajan suunnittelupalaveria ja siihen liittyvää sisältöä:

Is: *”Eli olis vaikka ilmoituksen tekijän tai kaikkien tahojen kans palaveri ennen sitä lastensuojeluilmoituksen käsittelyä, missä käydään sitten läpi, että mitä kukakin voi tehdä ja tarjota. Että poistuis se tai tulis niitä prosesseja kaikkien tietoon ja sitte samalla aikataulutusta vois yhdessä siinä jo laatia sitten ettei oo niitä kalenteriongelmia.”*

Yllä olevassa esimerkissä rajojen ylittämistä tehdään kehittämällä lastensuojeluilmoituksen jälkeistä prosessia ammattilaisten yhteisellä, epävirallisella aloituspalaverilla, jossa he jakaisivat ennakkoon vastuita, tietoa ja roolituksia sekä sopisivat aikataulusta.

Työpajakeskustelujen yhtenä teemana oli *konsultaatio*. Konsultaatiota voi tapahtua lastensuojelun työntekijän jalkautumisena kentälle yhteistyötahojen moniammatillisiin tiimeihin tai konsultointi voi tapahtua myös puhelimitse. Kuten aikaisemmin on todettu, konsultaatio sisältää tiedon kulkuun liittyvää sopimuksellisuutta, mutta myös sopimuksia konsultaation menettelytavoista:

Is: Mutta siinä on just se madaltamisen kynnyks siihen konsultaatiopuhelun tekemiseen. Voi soittaa ja keskustella jostain lapsesta, jonka kohdalla huoli on herännyt sanomatta vielä sen nimeä ja sitten käydä keskustelua ja saada varmistusta.”

Tässä alkuperäisilmauksessa rajan ylitys tehdään konsultaatiopuhelun ja yhteisen neuvonpidon avulla. Rajatyötä tarvitaan ongelmamäärittelyn (huolen) selkiyttämiseen ja sen varmistamiseen kuuluuko lapsen asia lastensuojelun vastuu- ja osaamisalueelle vai ei. Konsultoinnissa vahvistetaan lastensuojelun työntekijän vastuuta ja asemaa 'huolta' koskevan ammatillisen tiedon omistajana ja tulkitsijana.

Joustavuus

Joustavuus ja *matalakynnyksisyys* liittyvät myös konsultointiin. Seuraavassa alkuperäisilmauksessa tulee esiin se, miten yhteistyöpalaverit mahdollistavat tutuksi tulemisen, ja kuinka tämä taas helpottaa yhteydenottamista lastensuojelun työntekijään:

th: ”Noitten yhteistyöpalavereitten myötä on ihmiset tullut tutuksi ja sen myötä on tullut matalaksi se kynnyks ottaa yhteyttä ja konsultoida.”

Rajatyö tuottaa eri organisaatioiden työntekijöihin tutustumista, joka taas johtaa uusiin rajanylityksiin organisaatioiden välillä. Seuraavaksi käsittelen analyysin tuloksena syntyneen toisen pääluokan: ”Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät”.

6.2 Yksilötason suhteet edistävinä tekijöinä

Pääluokka ”Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät” on hajotettavissa seuraaviin yläluokkiin: *yhteistyön merkityksellisyys, tiedon jakaminen sekä luottamuksellisuus*. Seuraavalla sivulla oleva taulukko havainnollistaa, miten olen päättänyt yläluokan käsitteisiin kahden eri tason alaluokasta eli Alaluokka (2) ja Alaluokka (1). Muodostin tässä luokittelussa yhteensä 9 alaluokkatason käsitettä.

TAULUKKO 7. Yksilötason suhteisiin liittyvät edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä

Alaluokka (2) & Alaluokka (1)	Yläluokka
<p>Hyödyt ja tärkeys (Alaluokka 1: yhteiset tarpeet, hyödytään toisesta, kiinnostunut yhteistyöstä, yhteistyön tärkeys, tiedonsaannin hyödyt)</p>	Yhteistyön merkityksellisyys
<p>Tavoitettavuus (Alaluokka 1: konsultointiin liittyvät yhteystiedot ja tavoitettavuus)</p> <p>Neuvon kysyminen (Alaluokka 1: saada reflektoida, osaamisen vaihto)</p> <p>Asiakastiedon jakaminen (Alaluokka 1: lastensuojelu jakamassa tietoa asiakkaasta, yhteistyökumppani jakamassa tietoa asiakkaasta)</p> <p>Tietoisuus lastensuojelusta (Alaluokka 1: yleinen tieto lastensuojelusta, ymmärtää ls. ilmoituksen ja selvitysprosessin, tiedon jakaminen lastensuojelusta asiakkaalle)</p>	Tiedon jakaminen
<p>Aikaisempi tuttuus (Alaluokka 1: yhteinen historia, henkilöityminen, esimiesten henkilökemiat)</p> <p>Luottamus (Alaluokka 1: esimiehen luottamus, luottamus toimijoiden kesken, yhteistyötahon kunnioittaminen)</p> <p>Vastuullisuus (Alaluokka 1: ammatillisen vastuun ottaminen, peruspalvelujen vastuu, rinnalla kulkeminen, tunteiden huomiointi)</p> <p>Tutustuminen (Alaluokka 1: tutuksi tuleminen, tapaamiset)</p>	Luottamuksellisuus

Käsittelen seuraavaksi yhteistyön merkityksellisyyteen liittyviä moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä lastensuojelutarpeen selvityksen kontekstissa. Samassa yhteydessä tarkastelen jälleen alkuperäisilmauksista rajan ylityksiin ja rajatyöhön liittyviä neuvotteluja.

Yhteistyön merkityksellisyys

Tutkimuksessa nousee esille, että moniammatillista yhteistyötä edistää se, miten merkitykselliseksi se itsessään ymmärretään. Toisin sanoen ammattilaisen on *hyödyttävä* siitä ja nähtävä se *tärkeäksi* oman työnsä kannalta.

Hyödyt ja tärkeys

Lastensuojelun työntekijät tuottavat puhetta yhteisistä tarpeista, toisesta hyötymisestä, yhteistyön kiinnostavuudesta sekä yhteistyötahojen tärkeydestä, kun taas yhteistyötahot tuottavat puhetta tiedonsaannin hyödyllisyydestä ja sen tärkeydestä omassa työssään. Lastensuojelun työntekijä kertoo päihdepalvelujen ja lastensuojelun *yhteisistä tarpeista* ja muiden yhteistyötahojen tärkeydestä seuraavassa esimerkissä:

Is: "...mutta päihdetyönjohtaja ollu asialla ja kunnellu omaa henkilöstöönsä ja lastensuojelu-asiat näyttäytyy tänä päivänä paljon siellä päihdekllinikalla, niin heidän tarve - meidän tarve - ja erityisesti yhteistyöstä sanoisin juuri se että ei pelkästään että me lähetetään vaan että siel-tä tullaan (asiakkaita)..."

Sekä päihdepalveluilla että lastensuojelulla on yhteisiä asiakkaita ja toimijat tekevät lähetteitä kum-paankin suuntaan, ja tämän käytännön kehittämiseksi on olemassa yhteisesti jaettu tarve: *heidän tarve - meidän tarve*. Rajaneuvotteluja käydään lähtien liikkeelle kahden organisaation ja ammatti-ryhmän yhteisesti jakamasta asiasta ja yhteiset asiakkaat tuottavat ja edellyttävät yhteistyötä ja myös rajaylityksiä.

Lastensuojelu on tullut vastaan myös *toisen* yhteistyötahon *tarpeissa* investoimalla sosiaalihuolto-lain mukaista perhetyötä neuvolan tarpeisiin, ja tämä on *hyödyttänyt kumpaakin* toimijaa:

Is: "... ja on toimiva juttu tää neuvolatoiminta ... kallis kustannus perhetyöntekijä neuvolassa mutta niin – se kannatti ja se on tehnyt paljon hyvää – lastensuojelun käytännön työntekijät on neuvoloissa niin siellä on paljon semmonen puheeksiotto, rohkeus tullut sitä kautta."

Rajan ylitys tehdään alkuperäisilmauksessa integroimalla lastensuojelun työntekijä neuvolaorgani-saatioon. Tämä lastensuojelulle taloudellisesti kallis ratkaisu on kuitenkin ollut sille hyödyllinen. Ihmiset uskaltavat helpommin puhua ongelmistaan eli *paljon semmonen puheeksiotto*. Moniamma-tilliseen yhteistyöhön tarvitaan aina vähintään kaksi tahoja ja se perustuu pitkän tähtäimen vaih-donajatukseen:

Is: "... että aivan tosi reippaasti ollaan mukana kaiken maailman taikka monissa moniammatil-lisissa yhteistyövalmisteluissa ....oli se sitten jotenkin itseään koskettava tai sitten ei ...että kun on toimii hyvin .... niin tangoon tarvitaan kaksi. ...-ja mielellään ollaan kyllä mukana, että nähdään kyllä kans että tarvitaan muita ihmisiä ja muita ammattilaisia ja he tarvitsee meitä."

Rajan ylitykset edellyttävät ammattilaiselta aktiivista mukanaoloa sekä osallistumista, vaikka tämä toisinaan hyödyttäisi enemmän toista organisaatiota ja ammattiryhmää: *mielellään ollaan kyllä mu-kana, että nähdään kyllä kans että tarvitaan muita ihmisiä*. Myös aito *kiinnostus yhteistyöstä* edistää lastensuojelun ammattilainen ja sen yhteistyötahojen keskinäistä toimintaa. Kiinnostus pitää sisäl-lään jaettua huolta asiakkaasta ja halua olla mukana asiakkaan asiassa:

koulu: "Opettajat ovat ihan älyttömän mielellään mukana siinä lasta koskevassa prosessissa ja siinä kaikessa. Jos esimerkiks ilmoitus tehdään, se tarkoittaa, että meillä huoli on suuri ja se voi olla opettajalla."

Rajan ylitys ja yhteistyö perustuvat jaettuun asiakkaan 'omistamiseen' ja myönteiseen tunteeseen yhteistyöstä sekä ammattilaisen omaan haluun seurata asiakkaan prosessia: *Opettajat ovat ihan älyt-tömän mielellään mukana siinä lasta koskevassa prosessissa ja siinä kaikessa*.

Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin aikana *tiedonsaanti* asiakkaan tilanteesta *hyödyttää*, mutta myös edistää yhteistyötä ja auttaa yhteistyötahon perustehtävän suorittamista. Jos lastensuojeluilmoituksen tehnyt taho ja asiakas ovat yhdessä paikalla, silloin on lupa keskustella asiakkaan asioista ja työskentely on avointa kaikille. Lastensuojeluilmoitusta käsiteltäessä ilmoittajataho voi tuoda oman näkökulmansa esille ja esiin nousseista huolista keskustella laajemmin. Kun kaikki osapuolet ovat läsnä, kaikki saavat tiedon lapsen ja perheen tilanteesta yhtä aikaa. Seuraava esimerkki kertoo kokemuksista ja hyödyistä, kun lastensuojeluilmoitusta käsiteltäessä on koulun puolelta oltu mukana:

koulu: "Osa meidän ryhmästä on ollut mukana ja erittäin hyviä kokemuksia on ollut, että siinä kun lastensuojelu aloittaa työskentelyn perheen kanssa ja jos koulusta on tehty ilmoitus ja koulun henkilö tai edustajia on mukana, niin siinä tapaamisella saadaan käsiteltyä monta asiaa ja monta näkökulmaa avoimesti ja yhdellä kertaa. Se lisää luottamusta puolin ja toisin – se on ollut kokemuksena. Ja siinä pääsee monen eri sektorin näkökulmakin perheen ja lapsen tilanteeseen liittyen esiin. Ja sitten myös puhuttiin sitä, että tällöinen tapaaminen myös lisää toisen työn tuntemista, että kun lastensuojelu aloittaa työskentelyn, he tietää sitten, minkälaista koulussa on. Tällöisessä ensimmäisessä tapaamisessa, jos koulusta osallistutaan sinne niin, siellä voidaan myös sopia, kuinka nyt jatketaan. Esimerkiksi lastensuojelun työntekijät kertoo, että nyt ei kuulu hetkeen aikaan mitään, että tehdään nyt tässä tätä kartotusta rauhassa ja otan vaikka yhteyttä sitten, kun on joku määrätynlainen vaihe. Silloin se on niin kuin kaikilla selvillä, että miten jatketaan."

Rajan ylityksiä tapahtuu esimerkissä useita. Koulu vahvistaa lastensuojelun ammatillisen tehtävän etenemistä: *kun lastensuojelu aloittaa työskentelyn perheen kanssa sekä tehdään nyt tässä tätä kartotusta rauhassa ja otan vaikka yhteyttä sitten, kun on joku määrätynlainen vaihe*. Koulu tuo esille myös oman rajan joustavuuden ollessaan yhteistyössä lastensuojelun kanssa: *jos koulusta on tehty ilmoitus ja koulun henkilö tai edustajia on mukana*. Rajan ylitys tulee esille myös koulun ehdotuksena lastensuojelulle, jossa työn etenemistä ja organisoitumista ehdotetaan lastensuojelun ammatillisen roolin näkökulmasta: *lastensuojelun työntekijät kertoo, että nyt ei kuulu hetkeen aikaan mitään, että tehdään nyt tässä tätä kartotusta*. Rajan ylityksestä kertoo myös, että lastensuojelu oppii tuntemaan yhteisessä neuvottelussa koulun ydintehtävää ja koulumaailmaa: *lisää toisen työn tuntemista, he tietää sitten, minkälaista koulussa on*.

Rajatyö esiintyy tässä esimerkissä positiivisena osapuolten välillä, joka näkyy luottamuksen ja avoimuuden rakentumisena eri osapuolten välille. Tietoa tilanteesta ja prosessin etenemisestä jaetaan kaikille tahoille, josta kaikki hyötyvät. Seuraavaksi käsittelen yläluokkaan ”Tiedon jakamiseen” liittyvät muut kokonaisuudet.

Tiedon jakaminen

Tiedon jakamisen edistäviä tekijöitä löytyy tässä tutkimuksessa *tavoitettavuuteen, neuvon kysymiseen, asiakastiedon jakamiseen* sekä *tietoisuuteen lastensuojelusta* liittyvistä sisällöistä.

Tavoitettavuus

Tavoitettavuudesta keskusteluissa nousi esille lastensuojelun ja yhteistyötahojen *konsultointi*, jossa keskusteltiin lastensuojelun *henkilöstön tavoitettavuudesta* ja *yhteystiedoista*. Keskusteluissa pohdittiin sitä, miten tiedotetaan yhteistyötahoja siitä, kenelle (henkilöiden nimet yhteystietoineen) ja mihin aikaan lastensuojelua voi konsultoida.

Neuvon kysyminen

Ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä yhteistyötahoilla on tarve *reflektointiin* lastensuojelun työntekijän kanssa. Reflektointi liittyy esimerkiksi siihen, onko lastensuojelullinen huoli riittävä tai miten työntekijä voi esimerkiksi päivähoidossa tukea lasta ja tämän perhettä. Tarve reflektoinnille on myös lastensuojeluilmoituksen jälkeen siitä, miten lastensuojelu odottaa yhteistyötahon toimivan. Lastensuojelun näkökulmasta reflektointi ja neuvon kysyminen auttaa siihen, että yhteistyötahon kanssa pohtimalla asia voi ratketa ilman lastensuojeluilmoitusta. Seuraava esimerkki on päivähoidon ja lastensuojelun yhteisestä työpajasta, jossa perhepäivähoitaja pohtii konsultoinnin merkitystä oman työssä jaksamisen näkökulmasta:

ph: *"Mun mielestä se puhelinnumero, että on puhelinnumero, johon voi soittaa jos on se huoli, kenelle. Mun mielestä on hyvä, että on joku 112:sta parempi numero, josta voi saada pikkusen tietoa, että tietää missä mennään: onko huoli iso. Minun mielestä se on pelastava lanka, joka vois olla monella että on yks yleinen numero, johon voi soittaa että ei tarte yksin päättää ...Jos on yksin, murehtii kaikki pikkuset asiat."*

Rajan ylitys tulee esiin yllä olevassa alkuperäisilmauksessa, jossa perhepäivähoitaja toteaa, että voi soittaa huolestaan lastensuojelun ammattilaiselle: *johon voi soittaa jos on se huoli, kenelle*. Perhepäivähoitaja työskentelee yksin. Kun huoli nousee, silloin hänellä on tarve reflektoida huolen suuruutta toiselta ammattilaiselta: *on joku 112:sta parempi numero, josta voi saada pikkusen tietoa, että tietää missä mennään: onko huoli iso*. Rajan ylitys tapahtuu perhepäivähoidon valtuuttamalla oma ammatillisuuden asiantuntijuuden rajaa ja kysymällä lastensuojelun työntekijältä, onko huoli iso vai pieni ja ettei päätöstä tarvitse tehdä yksin: *että ei tarte yksin päättää*.

Aineistosta nousi esille *osaamisen vaihto* muun muassa lastensuojelun osallistumisena eri yhteistyötahojen moniammatillisiin tiimeihin tai työnkierron avulla. Osaamisen vaihto yhteistyötahojen

kesken mahdollistaa toisilta oppimisen. Seuraavassa esimerkissä lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian työpajassa keskustellaan osaamisen vaihdosta, jota tapahtuu puolin ja toisin:

Is: "... eli tämmöstä konsultaatiota on ollut puolin ja toisin, esimerkkinä sosiaalipuolelta liittyen lapsen normaalin kehitykseen on toivottu ja haettukin konsultaatiota tuolta psykiatrian puolelta sitten, et millanen ikään kun on normaali lapsi ....Sitte taas vastaavasti aikuispsykiatrialta on lähestytty lastensuojelua kertomaan siitä työstä omasta näkökulmasta. Sitä mitä auttais sitä siellä aikuispsykiatrian puolella ymmärtämään sitten sitä lapsen asemaa."

Rajan ylitykset tapahtuvat moniammatillista yhteistyötä edistävällä tavalla yllä olevassa alkupe- räisilmauksessa. Lastensuojelu ja lasten- ja nuorisopsykiatria antavat valtuutuksen toistensa ammatilliselle ydinosaamiselle konsultoimalla toisiaan. Ensimmäiseksi lastensuojelu kysyy neuvoa lasten- ja nuorisopsykiatrialta: *liittyen lapsen normaalin kehitykseen on toivottu ja haettukin konsultaatiota tuolta psykiatrian puolelta*. Esimerkin loppuosassa taas aikuispsykiatria on pyytänyt lastensuojelun työntekijää kertomaan heille oman ammattialansa näkökulmasta lapsen asemasta: *vastaavasti aikuispsykiatrialta on lähestytty lastensuojelua kertomaan ...lapsen asemaa*. Rajatyö tulee esimerkissä yhteisenä, jaettuna tietojen vaihtona kummankin osapuolen ammatillisuuden näkökulmasta.

Asiakastiedon jakaminen

Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin moniammatillista yhteistyötä edistää aineiston mukaan *asiakastiedon jakaminen lastensuojelusta yhteistyötahoille* päin, mutta myös se, että *yhteistyötaho jakaa tietoa lastensuojeluun*. Tiedon jakaminen näyttäytyy aineistosta lähes yksipuolisena niin, että pääosin yhteistyötahot kertovat asiakastietonsa lastensuojelulle. Yhteistyötahot toivovat lastensuojelun tiedottavan heitä tekemänsä lastensuojeluilmoituksen jälkeen esimerkiksi siitä, kuka lapsen asiaa hoitaa tai että asia on hoidossa. Myös tieto asiakkaan tilanteen muusta etenemisestä, esimerkiksi asiakkaan saamasta tuesta ja erityisesti siitä, jatkuuko vai päättykö lapsen asiakkuus lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen jälkeen, edistää yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa.

Tiedonsaanti lapsen tilanteesta auttaa myös yhteistyötahoa punnitsemaan huoltaan realistisiin mittasuhteisiin sekä tukemaan lasta arjessa oman profession keinoin. Yhteistyötahon on myös tärkeää tietää, milloin tarvitaan uusi lastensuojeluilmoitus. Seuraava alkuperäisilmaus kertoo siitä, miten tärkeää tiedonvaihto olisi lastensuojelun ja lasta hoitavan tahon kesken:

ph: "Että kyllähän se on se, joka lasta hoitaa, niin on kyllä avainasemassa. Kun siinä kuitenkin siinä päivän mittaan lapsen kanssa niin ois se hyvä että se kaikki informaatio tulis sieltä. Tietää itekii miten toimii sitten, toimii, kun sais välineitä sieltä sosiaalipuolelta"

Rajan ylitys näkyy edellisessä esimerkissä päivähoidon työntekijä kertomana vastuunkantona lapsesta tämän arjessa, joka tehtävänä on hänelle valtuutettu ammatinsa puolesta: *se, joka lasta hoitaa, niin on kyllä avainasemassa*. Nyt jotain jää kuitenkin päivähoidon työntekijän näkökulmasta puuttumaan, koska sieltä (lastensuojelusta) ei saa kaikkia tietoja: *ois se hyvä että se kaikki informaatio tulis sieltä*. 'Sille' eli lastensuojelulle esitetään toive saada kaikki informaatio. Rajan ylitys tapahtuu myös ilmaisemalla tarve oman työn helpottamiseksi 'työvälineisiin sosiaalipuolelta', jolloin sosiaalipuoli saa valtuutuksen päivähoitoon annettavasta asiantuntijuuden roolissa: *Tietää itekii miten toimii sitten, toimii, kun sais välineitä sieltä sosiaalipuolelta*.

Yhteistyökumppani jakaa tietoa asiakkaasta lastensuojelun työntekijälle. Lastensuojelun työskentelyä helpottaa myös tieto siitä, miten lasta on tuettu yhteistyötahojen palveluissa, jolloin kaikki tieto lapsesta on tärkeä. Jos tietoa jostain syystä ei voida vaihtaa, kannustettiin tekemään uusi lastensuojeluilmoitus huolen jatkuessa. Lastensuojelu voi pyytää yhteistyötaholta lausuntoja. Tämä aiheuttaa pohtimista oman vastuun näkökulmasta, mitä lausuntoon tulisi kirjoittaa:

koulu: *"jos pitää niihin selvityspyyntöihin koulusta vastata niinku pitää vastata – mun mielestä siinä ei oo mitään ihmeellistä, kun kertoo ne tosiasiat, mitkä siellä näkyy – ei siinä – en mää ainakaan sen kummemmin mittää uskallanko mää sanoa, kun en tiedä onko se ees totta – ei siinä oo mitään ihmeellistä"*

Alkuperäisilmaisu kertoo rajatyön legitimiudesta *jos pitää vastata - niinku pitää vastata*. Puheenvuorossa työntekijä valtuuttaa toisen (kollegansa) kertomaan tosiasiat, koska muun tiedon todenperäisyydestä ei ole varma: *kertoo ne tosiasiat, mitkä siellä näkyy*. Tällä puheenvuorolla vahvistetaan koulun työntekijän ammatillista faktatiedon omistajuutta lapseen liittyvän lausunnon tekemisessä.

Tietoisuus lastensuojelusta

Aineiston mukaan sekä yhteistyötahot että asiakkaat tarvitsevat tietoa lastensuojelusta. Yhteistyötä edistää, jos *yhteistyötahot tietävät yleisesti lastensuojelusta*, lastensuojelun toimintatavoista, lastensuojeluilmoituksen ja asiakkuuden kriteereistä sekä laajemmin lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvästä prosessista. Yhteistyötahojen on tärkeää ymmärtää lastensuojelun prosessi tietämällä vähintään se, milloin ja miten lastensuojeluilmoitus tulee tehdä tai tarvittaessa osata tehdä uusi ilmoitus. Realistinen ymmärrys lastensuojelun kokonaisprosessista ja toimintakäytännöistä mukaan lukien lastensuojelutarpeen selvityksestä, auttaa yhteistyötahoja omassa toiminnassaan niin, että he osaavat tarjota asiakkailleen lastensuojelua oikeaan aikaan.

Asiakkaat tarvitsevat myös oikeaa ja relevanttia *tietoa lastensuojelusta* ja sen toimintatavoista. Tällä lastensuojelusta tulisi läpinäkyvämpää ja arkipäiväisempää. Ratkaisuna esitettiin, että koulutusoh-

jelmissä olisi kurssi lastensuojelusta. Lastensuojelusta tulisi tehdä läpinäkyvää sekä asiakkaille että yhteistyötahoille. Tämä voisi toteutua tekemällä esimerkiksi esite tai informaatiopaketti, jossa kerrotaan, mitä lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapahtuu ja miten lastensuojelussa toimitaan:

psyk: "... siinä mietittiin sitten aika paljon lopuks sitä, että miten saataisiin myönteisempi kuva ylipäättänsä lastensuojelusta - toi esite on minusta hieno ... Eli se lastensuojelun toiminta tulis läpinäkyvämmäksi, myös myönteisemmässä mielessä ja julkisuuskuvaa muutettaisiin ja – et nythän se on semmonen peikko, että miten saatas siitä peikosta semmonen haltija, hyvän haltijan muoto hahmo."

Rajatyö kuvautuu yllä olevassa alkuperäisilmauksessa psykiatrian työntekijän pohdinnalla lastensuojelun kanssa olevaan yhteiseen huoleen siitä, miten lastensuojelusta tulisi myönteisempi kuva. Tällä haetaan yhteistä jaettua huolta lastensuojelun imagosta ja stigmasta: *miten saataisiin myönteisempi kuva ja miten saatas siitä peikosta semmonen haltija, hyvän haltijan muoto hahmo*. Psykiatria näkee yhteistyössä rajana lastensuojelun huonon julkisuuskuvan eli 'peikkona', joka olisi hyvä muuttaa.

Seuraavaksi käsittelen luottamuksellisuuteen liittyviä edistäviä tekijöitä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelun tarpeen selvitysprosessissa.

Luottamuksellisuus

Tässä tutkimuksessa luottamuksellisuuden yläluokkaan katsotaan kuuluvaksi *aikaisempi tuttuus* sekä yhteistyötahojen *tutustumiseen, luottamukseen* ja *vastuullisuuteen* liittyvät näkökulmat.

Aikaisempi tuttuus

Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelun ja yhteistyötahojen *yhteinen historia* madaltaa yhteistyön tekemistä. Yhteistyötä on saatettu tehdä aikaisemmin eri projekteissa tai kehittämishankkeissa. Yhteistyö voi *henkilöityä*, jolloin tutulle työntekijälle on helpompi soittaa kuin vieraammalle. Luottamusta herättää se, että eri tahojen työntekijät ovat tunteet pitempään tai aiemmin on tehty työtä yhdessä. Jos työntekijöiden *henkilökemiat toimivat*, yhteistyön kynnyks madaltuu. Esimiesten kesken taas henkilökemioilla on merkitystä siihen, että eri organisaatioiden kesken voidaan kehittää yhteisiä toimintatapoja ja rakenteita.

Tutustuminen

Tutustumista edesauttaa *tutuksi tuleminen* sekä *tapaamiset*. Lastensuojelun jalkautuminen kentälle esimerkiksi päiväkoteihin auttaa *tutuksi tulemistä*. Se auttaa taas luottamuksen syntymistä, joka

taas voi edistää rohkeutta konsultoida. Säännöllisiä tapaamisia perustellaan myös vaihtuvilla työntekijöillä, koska kohtaamiset edistäisivät yhteyden pitämistä:

koulu: ”taas henkilöt vaihtuu ja se vois olla osa sitä koulun käytäntöä, että kutsuttas sitten tiettyyn aikaan aina että pysyis sellanen yhteys ja tutut henkilöt”

Yllä olevassa esimerkissä rajan ylitys on neuvottelua siitä, miten saadaan pidettyä eri tahojen kesken yhteys, vaikka henkilöt vaihtuvat: *osa sitä koulun käytäntöä, että kutsuttas sitten tiettyyn aikaan aina että pysyis sellanen yhteys*. Koulu ottaa tästä yhteisen tuttuuden pysymisestä ja sen organisoinnista rakenteeseensa vastuun.

Kuten edellä olevassa esimerkissä todettiin, tärkeänä sillanrakentajana yhteistyön rakentumisessa ovat säännölliset *tapaamiset* yhteistyötahojen kesken. Lastensuojelu ja yhteistyötahot ovat tavanneet lapsiperhepalvelujen yhteisissä kehittämisiltapäivissä, oppilashuoltoryhmissä tai moniammatilliset tiimeissä. Tapaamiset auttavat hiomaan särmiä yhteistyön esteistä, kuten lastensuojelun työntekijä toteaa: *”ja pitää vaan tavata monta kertaa ja jotenkin hioa niitä särmiä pois.”* Tapaamiset edesauttavat toisiinsa tutustumista, joka edistää yhteistä suunnittelua työtavoista ja prosesseista, kun kasvot ovat tuttuja. Tapaamisia toivottiin muulloinkin, kun lastensuojelutarpeen selvityksen yhteyteen:

Is: ”...säännölliset tapaamiset muutenkin kun näitten selvitysten yhteydessä, että ois keskustelua työtavoista ja prosesseista ja tulis kasvot tutuiksi, niin se helpottaa sitä yhteistyötä vain”

Raja ylitetään yllä olevassa alkuperäisilmauksessa ehdotuksena säännöllisistä tapaamisista, jossa tavoitetilassa olisi rakentaa yhteistyötahon kanssa yhteistä jaettavaa ymmärrystä.

Luottamus

Tässä aineistossa luottamus esiintyy yhtenä edistävänä tekijänä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvityksessä. *Luottaminen omaan esimieheen* on siten tärkeää, että hän kuuntelee omaa henkilöstöään ja vie yhteistyöasioita eteenpäin eri tahojen välillä. *Yhteistyötahojen keskinäinen luottamus* voi joskus rakentua siihen, että työntekijät ovat työskennelleet yhdessä aikaisemmin. Toisen organisaation työntekijä voi tietää ja ymmärtää siten lastensuojelutyötä:

Is: ”No ainakin se, että missä kohtaa ilmoituksen tekee. Kyllä me nyt, kun mejän entiset kollegat tekee lastensuojeluilmoituksen, niin kyllä meillä on aika iso luottamus siihen, että hän on jo (kertoen yhteistyötahon nykyisen ammattiaseman) tehny jotakuinkin kaiken mitä pystyy tai huolet on jo tosi isoja.”

Yllä olevassa esimerkissä rajan ylitys tapahtuu luottamuksena ja oikeuttamalla toisessa organisaatiossa olevan työntekijän asiantuntijuutta asioiden hoidossa. Tämä perustuu siihen, että työntekijä on tuttu entuudestaan: *meijän entiset kollegat tekee lastensuojeluilmoituksen, niin kyllä meillä on aika*

iso luottamus siihen, että hän on jo (kertoen yhteistyötahon nykyisen ammattiaseman) tehnyt jotain kaikin kaiken. Vaikka työntekijä on työssä eri organisaatiossa, hänellä on silti lastensuojelun asiantuntijuuden ammatillinen ydinosaaminen 'omistuksessaan.' Siten yhteistyön ydintä on luottamus toimijoiden kesken. Lastensuojeluilmoituksen tehneen työntekijän ei ole aina helppoa luottaa siihen, että joku toinen hoitaa lapsen asiaa tai perheen tilannetta. Tällaisessa tilanteessa yhteistyötahon on tärkeää tietää se, että hänen huolenilmauksensa on otettu vakavasti vastaan ja hän saa tiedon asioiden etenemisestä:

ph: ”...*Et siinä kohin kun meiltä se ilmoitus on tehty, niin meidän pitää luottaa siihen, että niin kun uskoa siihen, että sitä asiaa hoitaa nyt jotkut muut kuin minä. Ja silti jos tulee jotain sellaista tarpeellista, mitä mun pitää tietää - niin se kyllä informeerataan.*”

Yllä olevassa esimerkissä rajasta käydään neuvottelua siinä, voiko päivähoiton työntekijä luottaa muihin työntekijöihin asioiden hoitajana, kun hän on esittänyt huolen: *että sitä asiaa hoitaa nyt jotkut muut kuin minä.* Tällä työntekijä esittää, että hän ei ole ihan vielä vakuuttunut siitä, että häntä informoidaan lastensuojelusta tarpeen mukaan: *jos tulee jotain sellaista tarpeellista, mitä mun pitää tietää - niin se kyllä informeerataan.* Rajan ylitykset tapahtuvat tiedon siirtona ja luottamuksen varmistamisena: *niin se kyllä informeerataan.*

Moniammatillista yhteistyötä edistää myös lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa yhteistyötahon kunnioittaminen. Joskus se tarkoittaa sitä, ettei tarvitse puolustautua toisen organisaation työntekijän kanssa työskennellessä:

Is: ”*Toisaalta se yhteistyö jotenkin miettii niin se on helppoa varmaan osittain sen takia että sinne voi olla yhteydessä eikä tuu sitä, että mun pitää puolustautua ....jotenkin mä aattelen että he tekee oman hommansa - me tehhään omamme ja se niin kun on jotenkin just sitä, että luotetaan siihen että te teette sen mitä on...*”

Rajan ylitys tulee puheen alkuosassa myönteiseen sävyyn esille, koska lastensuojelun työntekijän ei tarvitse puolustautua tehdessään yhteistyötä: *sinne voi olla yhteydessä eikä tuu sitä, että mun pitää puolustautua.* Silloin kunnioitetaan toisen työntekijän ammatillista ydintehtävää puolin ja toisin ja toimitaan asiakkaan asiassa rinnakkain: *he tekee oman hommansa - me tehhään omamme.* Kunnioituksen takana on luottamus toisen tekemään työhön.

Vastuullisuus

Lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvässä prosessissa moniammatillista yhteistyötä edistää vastuullisuus. Se tarkoittaa tämän tutkimusaineiston mukaan *ammatillista vastuunottamista, peruspalvelujen vastuuta, asiakkaan rinnalla kulkemista sekä tunteiden huomiointia.* Ammatillinen vastuunottaminen tarkoittaa eri tahoilla eri asioita. Lapsen arjesta kantaa ammatillista vastuuta aina hä-

nen kanssaan lähellä oleva taho, esimerkiksi opettaja tai perhepäivähoitaja. Jos lapsesta ilmenee huolta, lasta lähellä oleva työntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen henkilökohtaisesti eikä delegoi sitä muille. Lastensuojeluilmoitukset sisältävät yhteistyötahojen erivahvuisia huolenilmaisuja. Sosiaalityöntekijä kantaa vastuun siitä, että yhteistyötahon ei tarvitse itse arvioida huolensa suuruutta tai tuoko lastensuojelu asiakkaan asiaan jotain lisäarvoa. Lastensuojeluilmoituksen tekijän tarvitsee arvioida vain oma huoli, jonka välittää ilmoituksessa lastensuojelun työntekijälle. Lastensuojeluprosessin koordinaatiovastuu on taas legitiimin velvoituksen perusteella sosiaalityöntekijällä. Lastensuojeluilmoituksen jälkeen ja lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sosiaalityöntekijä kutsuu ja arvioi tarvitsemansa yhteistyötahot ensimmäiseen lastensuojeluilmoitusta käsittelevään tapaamiseen, jonne myös työntekijät kertovat mielellään osallistuvansa huolimatta jostain päällekkäisestä sovitusta asiasta. Vastuullinen työntekijä kuuntelee lapsen tarinaa ja reagoi:

ph: *”Meillähän on sitten sen lapsen tarina, varsinkin isomman lapsen, joka voi kertoa sitten aika paljonkin.”*

ls: *”Kyllä, se on tosi tärkeätä, että se tulee kuulluksi. Jos lapsi kertoo sitä tarinaa ja kertoo jotakin huolta esimerkiksi, niin sehän on valtava luottamus”*

ph: *”Se onkin monesti se, joka sitten pistää vauhtia viranomaiseen - se tarina”*

Alkuperäisilmauksessa tulee esille päivähoiton omistajuus lapsen tarinaan, joka perustuu lapsen luottamukselle ja kuulluksi tulemiselle: *sehän on valtava luottamus ja tosi tärkeätä, että se tulee kuulluksi.* Päivähoiton työntekijä valtuuttaa omasta omistuksestaan lapsen tarinan lastensuojelun organisaation valtuutuksen alaiseksi, tarina laittaa vauhtia lastensuojelun viranomaiseen. Lapsen tarina toimii yllä olevassa esimerkissä rajan ylityksen tekijänä, *se, joka sitten pistää vauhtia viranomaiseen - se tarina.*

Vastuunottaminen yhteistyöstä tarkoittaa tämän aineiston mukaan sitä, että eri työntekijät ottavat vastuuta yhteisten tapaamiseen liittyvistä järjestelyistä. Yhteistyötahot ottavat vastuuta tekemistään lausunnoista. Sen jälkeen yhteistyötahot pyrkivät myös antamaan pois omaa vastuutaan asioiden hoitamisesta. Lastensuojelun työntekijät vakuuttavat yhteistyötahoa siitä, että pyrkivät kutsumaan ilmoittajatahon lastensuojelun ensimmäiseen palaveriin. Lastensuojelu lupaa olla myös puhelinaikana tavoitettavissa, jotta yhteistyötahot voivat halutessaan konsultoida lastensuojelua. Lastensuojelu kertoo käsittelevänsä jokaisen heille tulevan lastensuojeluilmoituksen kertoen näin vastuustaan:

ls: *”Ja se varmaan kannattaa pitää mielessä, että aina kun meille ilmoitus tulee, se käsitellään aina. Sitä ei koskaan sivuuteta. Jos lapsella on jo olemassa asiakkuus, jolla on jo tuki-toimia, se käsitellään silti se ilmoitus. Että mitään ilmoitusta ei jätetä käsittelemättä; siirretä vaan sinne lapsen papereihin, että kyllä se siellä pysyy, vaan jokainen ilmoitus käsitellään, myös sen perheen kanssa.”*

Edellisessä esimerkissä Lastensuojeluilmoituksen käsittelyssä tapahtuu rajan ylitys. Kun eri organisaation työntekijä on lähettänyt lastensuojeluilmoituksen ylittäen näin organisaation rajan, lastensuojelun työntekijä ottaa sen vastaan ja käsittelee sen aina: *se käsitellään aina* – vaikka olisi asiakkuuskin, niin silti: *se käsitellään silti se ilmoitus*. Rajantyytä vahvistaa vielä vakuutus oman ammatillisuuden ydintehtävän suorittamisesta: *Että mitään ilmoitusta ei jätetä käsittelemättä*.

Lastensuojelu toivoo yhteistyötahoilleen *peruspalveluissa vastuullisuutta* niin, että lapsen lähellä arjessa olevat työntekijät rohkenisivat ottaa esille myös vaikeita asioita puheeksi, jotta niitä ei kierretä lastensuojelun kautta. Tähän yhteistyötahot toivoivat ”Huolen puheeksiotto”-koulusta. Lastensuojelu toivoo, että yhteistyötaho jatkaa lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen työtä lapsen kanssa. Yhteistyötahon ei tulisi päästää irti lapsesta vaan tämän tulisi tukea edelleen lasta ja perhettä selvitysprosessin ajan *kulkien nuoren rinnalla*.

Nuoren kanssa voisi tiivistää tapaamisia, jolloin nuori saa tukea vaikka lastensuojelun kanssa olisikin tapaamisia:

Is: ... mutt sitten se, että ne ymmärtäis mikä heidän rooli on lapsen elämäs että kuinka pitkälle he voi auttaa ja jos tulee huolta niin ottaa yhteys meihin, mutt ei siltikään päästää irti lapsesta vielä sen yhteydenoton jälkeen vaan jatkaa sen lapsiryhmän avulla ...”

Yllä olevassa esimerkissä yhteistyötaholla ilmenevä jatkuva huoli lapsesta voidaan rajaa ylittäen ja oikeuttaa yhteistyötahoa ottamaan yhteyttä lastensuojeluun: *auttaa ja jos tulee huolta niin ottaa yhteys meihin*. Raja ylittyy lastensuojelun muistutuksena yhteistyötaholle tämän velvoitteista jatkaa kuitenkin omaa ammatillista ydintehtäväänsä lastensuojeluilmoituksen jälkeenkin: *mutt ei siltikään päästää irti lapsesta vielä sen yhteydenoton jälkeen pysymällä lapsen rinnalla*.

Lastensuojelu esittää, että yhteistyötaholta voitaisiin valmistella sekä lasta että vanhempia lastensuojelun tapaamiseen. Lastensuojeluilmoitus voitaisiin käsitellä lapsen luonnollisessa arjen toimintaympäristössä (päiväkoti, koulu), jossa mukana olisi myös ilmoittajataho eli esimerkiksi päivähoiton työntekijä tai opettaja. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa on merkityksellistä saada *lapsen ja vanhempien ääni kuuluville*, erityisesti kuunnella lasta. Asiakassuhteessa on tärkeä *huomioida* sekä asiakkaiden että työntekijöiden *tunteet*.

Kokoan tämän tulosluvun yhteen luvussa 8, joka on tutkimustulosten yhteenvedo johtopäätöksineen. Seuraavassa luvussa 7 käsittelen tekemäni aineistolähtöisen sisällönanalyysin pohjalta niitä tekijöitä, jotka estävät moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Tarkastelen myös, miten alkuperäisilmauksissa on läsnä rajatyöhön viittaavat tekijät.

7 ESTÄVÄT TEKIJÄT JA RAJATYÖ MONIAMMATILLISESSA YHTEISTYÖSSÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSPROSESSISSA

Raportoin tässä luvussa tutkimuksen tuloksia lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa moniammatillisessa yhteistyössä esiintyvien estävien tekijöiden osalta. Käsittelen myös sitä, miten rajatyö on läsnä osana moniammatillisuutta alkuperäisilmauksissa. Käyttämäni alkuperäisilmaukset ovat kahdesta aineistosta: sähköisesti kerättyjä webropol-pohjaisten kyselyaineistojen avointen kysymysten vastauksia sekä hankkeen työpajoissa nauhoitettuja ryhmätöiden yhteenvetokeskusteluja. Luvussa 5.2 löytyy tarkempi selvitys käyttämästäni aineistosta sekä työpajojen keskusteluteemat. Valitsemani lomakekyselyiden avoimet kysymykset löytyvät liitteestä 3.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokitteluvaiheiden kautta tuotin kaksi pääluokkaa moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvistä estävistä tekijöistä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa (ks. Tuomi ym. 2009, 109–113). Nämä ovat myös *toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen* sekä *yksilötason suhteisiin* liittyvät tekijät. Tämä on yhdenmukainen ”edistävien tekijöiden” eli ensimmäisen tutkimuskysymyksen pääluokittelun kanssa. Erot näkyvät ylä- ja alaluokittelujen kohdalla. Taulukossa 8 olen havainnollistanut, mistä yläluokista pääluokat ovat syntyneet.

TAULUKKO 8. Moniammatillista yhteistyötä edistävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä

Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Resurssit Organisoituminen Rajaaminen	Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät	Moniammatillista yhteistyötä estävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä
Tiedon jakaminen Arvostuksen puute	Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät	

Kumpikin pääluokka käsittää yläluokkia, jotka ovat muodostuneet myös tässä tutkimuskysymyksessä kahden eri tason alaluokista eli Alaluokka (2) ja Alaluokka (1), ks. luku 5.4. Luokittelu kokonaisuudessaan alaluokista yläluokkien kautta pääluokkaan löytyy liitteestä 5. Käsittelen seuraavaksi toisen pääluokan eli ”Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät” sekä alkuperäisilmauksista löytyviä rajatyöstä käytäviä neuvotteluja. Käytän tutkimusaineiston avointen kysymysten vastaajista ja työpajakeskustelujen työtekijöiden puheenvuoroista ”puhujaa” tai ”kertoja” -ilmaisua.

7.1 Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät yhteistyön esteenä

Muodostin analyysiprosessia tehdessäni yläluokka -käsitteeksi *resurssit*, *organisoituminen* sekä *rajaamisen*. Alla oleva taulukko havainnollistaa, miten resurssit, organisoituminen ja rajaaminen muodostuvat kahden eri tason alaluokasta. Tässä luokittelussa olen löytänyt toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyviä tekijöitä Alaluokka (2) tason käsitteitä yhteensä 5.

TAULUKKO 9. Toimintaympäristön rakenteet ja organisoitumiseen liittyvät tekijät

Alaluokka (2)	Yläluokka
Ajankäyttöä rajaavat tekijät (Alaluokka 1: jonot ja hitaus, aikataulut, työmäärä, kiire) Henkilöstöresurssiin liittyvät tekijät (Alaluokka 1: henkilöstön ja resurssien vähäisyys, henkilöstön vaihtuvuus, henkilöityminen, henkilöstön osaamisen puute, työntekijän tavoitettavuus)	Resurssit
Toimintarakenteet ja -tavat (Alaluokka 1: toimintarakenteiden haasteet, epäselvät käytänteet, erilaiset toimintatavat, kirjaimisen haasteet)	Organisoituminen
Pois siirtäminen (Alaluokka 1: pelko ja rohkeuden puute, delegointi, ”luukuttaminen”) Työn rajaamisen tekijöitä (Alaluokka 1: ei kutsuttu neuvotteluun, passiivinen toiminta, valtakysymykset, oman työn rajaaminen)	Rajaaminen

Kuten yllä olevasta taulukosta voi havaita, yläluokat ovat muodostuneet kahden eri tason alaluokista (2) ja (1). Seuraavaksi tarkastelen lähemmin, millaiset resurssit estävät yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisista rajatyöneuvotteluista alkuperäisilmaukset kertovat.

Resurssit estämässä yhteistyötä

Resurssit muodostuvat tässä tutkimuksessa *ajankäyttöä rajaavista* sekä *henkilöstöresurssiin liittyvistä tekijöistä*.

Ajankäyttöä rajaavat tekijät

Ajankäyttöä rajaavia tekijöitä ovat *jonot* ja *prosessien hitaus*, *aikataulut*, *työmäärä* sekä *kiire*. Lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen tapaamisten esteenä voi olla asiakas*jonot*, jolloin tapaamisaikoja on vaikea sovittaa yhteistyötahojen kesken. Yhteistyötahot kertovat tutkimusaineistossa myös lastensuojeluprosessien *hitaudesta*. Lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Tämä kolmen kuukauden määräaika näyttäytyy hitaana prosessina yhteistyötahoille ja asioiden venymisenä. Lastensuojeluprosessien sekä avun saamisen hitauteen vaikuttaa toisinaan se, ettei sosiaalityöntekijää saa kiinni tai hän ei ole tavoitettavissa äkil-

lisissä tapauksissa. Aineistossa pohditaan sitä, mitä pitää tapahtua, ennen kuin lastensuojelu puuttuu tilanteisiin. Yhteistyötahot kokevat myös, että lastensuojeluprosessit on tehty vaikeiksi kaikille ja siksi lastensuojelun reagointi, avun kartoittaminen ja sen saaminen on lastensuojelun kautta mahdollonta. Tästä syystä lastensuojeluilmoituksia ei välttämättä tehdä. Seuraava esimerkki liittyy lastensuojelun hitaan reagoinnin lisäksi lastensuojelun tekemään arviointiin:

”Kuinka pian niihin reagoidaan -> toisinaan käy niin että itsellä kova hätä ja huoli perheen tilanteesta mutta lastensuojelu ei ole reagoinut tai arvioi tilanteen paremmaksi kuin oikeasti on.”

Yllä olevassa esimerkissä rajaneuvottelu käydään omasta hädästä ja huolesta, johon lastensuojelu reagoi hitaasti: *Kuinka pian niihin reagoidaan*. Rajan ylitys tehdään, kun huoli on luovutettu lastensuojelulle, joka ei ole reagoinut huoleen tai on arvioinut tilanteen paremmaksi. Neuvotteluja käydään hitauden lisäksi ammatillisesta ydinosaamisesta, josta kertoja esittää epäluottamuksen: *kuin oikeasti on*. Tämä ilmaus tuo myös kahden eri tahon välille kilpailun elementin ammatillisesta ydinosaamisesta, ja kertoja viestittää tietävänsä perheen tilanteen paremmin kuin lastensuojelu on sen arvioinut olevan.

Lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen välillä *aikataulujen* yhteensovittaminen voi olla usein yhteistyön esteenä. Yhteistyötahojen voi olla vaikea muuttaa ajanvarauksella annettuja asiakasajoja erityisesti silloin, jos lastensuojelu lähettää kutsun lastensuojelun tapaamiseen liian myöhään. Eri yhteistyötahojen aikataulujen kireyttä ja tehokkuutta kuvaa seuraava esimerkki, johon yhdeksi näkökulmaksi tuodaan tapaamisten tavoitteellisuus:

pk: *”...ja siinä pitää sitten miettiä, että aikakin on rajallinen kaikille. Jos meitä on monta toimijaa, jos myöhemmin kutsutaan koolle, niin ... pitää ottaa ne oleelliset mitkä vaikuttaa siihen lapseen ja perheeseen sillä hetkellä.”*

Rajaneuvottelu käydään yllä olevassa alkuperäisilmauksessa käytettävissä olevan ajan tehokkuudesta yhteisessä neuvottelussa, jolloin eri ammattilaisten tulisi ottaa esille vain lapsen ja perheen tilanteeseen vaikuttavat oleelliset tekijät.

Myös *kiire* ja *työmäärä* näyttävät ajankäyttöä rajaavissa tekijöissä. Kiire konkretisoituu muun muassa siten, että sosiaalityöntekijä ei välttämättä ehdi lapsen tapaamisiin psykiatrian osastolle, jos kunnassa on samaan aikaan kriisi. Kiirettä kuvaa myös se, että sosiaalityöntekijällä ei ole aikaa tavata lapsia. Suuri työmäärä taas kasautuu yhdelle tai kahdelle työntekijälle erityisesti pienissä kunnissa. Seuraava esimerkki kertoo, miten kiire ja työmäärä vaikuttavat yhteistyön kannalta myös siihen, ettei lastensuojelun työntekijävoi osallistua yhteistyön paikkoihin, jossa ymmärrystä voisi rakentaa.

”Yhteiset tapaamiset ja koulutukset lisäävät ymmärrystä. Valitettavasti itse kunkin kiireet ja työn määrät eivät aina tue tällaista hyödyllistä toimintaa.”

Rajaneuvottelu käydään kiireestä ja työn määrästä *itse kunkin kiireet ja työn määrät eivät aina tue*, joka estää hyödyllisen toiminnan eli ymmärryksen lisäämistä yhteistyötahojen kesken. Puhuja tietää kuitenkin paikat ja tilat, mistä jaettua ymmärrystä voisi löytyä: *Yhteiset tapaamiset ja koulutukset lisäävät ymmärrystä.*

LasSe -hanke on kannustanut yhteistyötahoja olemaan mukana lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvässä ensimmäisessä tapaamisessa, jossa käsitellään lastensuojeluilmoitusta. Pääsääntöisesti tapaamisiin halutaan osallistua. Muutamat työntekijät kertovat kuitenkin kiireen tai työmäärän olevan esteenä osallistumiselle tapaamiseen..

Henkilöstöresursseihin liittyvät tekijät

Henkilöstöresursseihin liittyvinä esteinä moniammatilliselle yhteistyölle lastensuojelutarpeen selvityksessä ovat *henkilöstön ja resurssien vähäisyys, henkilöstön vaihtuvuus, henkilöityminen, henkilöstön osaamisen puute sekä työntekijän tavoitettavuus.*

Lastensuojelun ja yhteistyötahojen *henkilöstön ja resurssien vähäisyys* vaikuttavat perheiden tilanteiden vaikeutumiseen, koska työntekijöiden työpanosta ei voida ajoissa sijoittaa pienten riskien perheille. Käsittelyaikojen venyessä lasten ja perheiden tilanteet vaikeutuvat ja lopulta heitä hoidetaan kalliissa ja ’raskaissa’ erityispalveluissa, kuten psykiatrian palveluiden piirissä tai lastensuojelussa. Seuraavassa esimerkissä otetaan kantaa uuden sosiaalihuoltolain muutokseen niin, että siirtymävaiheessa tulisi henkilöstöresursseja olla käytössä enemmän:

”... jos/kun lastensuojeluilmoituksen teon kynnyks madaltuu ja selvitys kaikista on tehtävä, pitäisi saada lisää henkilökuntaa jakamaan tätä taakkaa.”

Lastensuojeluilmoituksen teon kynnyksen madaltumisesta käydään yllä olevassa esimerkissä rajaneuvottelua *jos/kun lastensuojeluilmoituksen teon kynnyks madaltuu* ja sitä perustellaan legitiimiydellä ja *selvitys kaikista on tehtävä* -ilmauksella. Tämä vaikuttaa siihen, että tarvitaan henkilöstöresursseja lisääntyvän työtaakan kantamiseen.

Tutkimuksessa nousee esiin myös lastensuojelun *henkilöstön vaihtuvuus* yhteistyön esteenä. Henkilöstön vaihtuvuus vaikuttaa siihen, että yhteistyötahot eivät tiedä, kuka lastensuojelun asioita hoitaa milloinkin ja keneen otetaan lastensuojeluasiassa yhteyttä. Tämän lisäksi aikaisemmin hyvin toiminnut yhteistyö voi loppua henkilövaihdosten myötä. Uudet työntekijät eivät välttämättä tiedä, millaisia yhteistyökäytäntöjä on toiseen organisaatioon päin, jota seuraava esimerkki kuvaa:

”Harmi että sos. työntekijöiden vaihtuvuus on niin suurta, työjärjestys meille päin ei ole aina selkeää uusilla työntekijöillä”

Yllä olevassa alkuperäisilmauksessa rajaneuvottelu tapahtuu työjärjestyksenä: *työjärjestys meille päin ei ole aina selkeää* lastensuojelusta yhteistyötaholle päin. Tätä selitetään sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudella. Rajan ylityksessä otetaan siten kantaa uusien työntekijöiden professionaaliseen osaamattomuuteen selkeästä työjärjestyksestä.

Kuten yhteistyötä edistävissä tekijöissä, myös yhteistyön esteenä voi olla *henkilöitymiseen* liittyvät tekijät. Yhteistyö voi toimia organisaation yhden työntekijän kanssa, mutta muiden kanssa se ei toimi. Kuntien käytännöissä ja henkilöissä on eroja, mutta niihin on vaikea vaikuttaa ulkoapäin, toteavat erikoissairaanhoidon työntekijät. Seuraavassa esimerkissä yhteistyötaho yhteistyön henkilöitymistä:

”Yhteistyö onnistuu tiettyjen kuntien lastensuojelun kanssa mallikkaasti, toisissa se on nihkeämpää - jotkut ovat jopa kieltäytyneet yhteisistä neuvotteluista, vanhempien kanssa, vaikka huolet ovat todella suuret. Yhteistyöongelmat henkilöityvät.”

Yllä olevassa esimerkissä lastensuojelu varjelee omaa rajaansa kieltäytyessään neuvottelusta: *jotkut ovat jopa kieltäytyneet yhteisistä neuvotteluista*. Rajaneuvottelua käydään esimerkin loppuosassa asiakkaan huolen suuruudesta: *vaikka huolet ovat todella suuret*, joka tuo esille myös kertojan ammatillisen arvion asiakkaan huolen suuruudesta. Rajalla kyseenalaistetaan se, että lastensuojelu ei tule neuvotteluun.

Sekä yhteistyötahot että lastensuojelu tuottavat puhetta yhteistyötahojen *henkilöstön osaamisen puutteesta*. Tutkimusaineistossa lastensuojelu kertoo yhteistyön aloittamisen olevan vaikeaa. Erityisesti terveydenhuollon asenne yhteistyöhön lastensuojelun mukaan on se, että he osaavat, mutta esimerkiksi koulu ja sosiaalityö eivät osaa tehdä mitään. Lastensuojeluun taas toivottiin päteviä sosiaalityöntekijöitä, koska sosionomeilla ole riittävää tietotaitoa lastensuojeluasioissa. Lastensuojelu ei toisen työntekijän mukaan osaa hyödyntää yhteistyötä vaan tekee työtään yksin. Osaamattomuutta perustellaan aineistossa muun muassa sillä, että lastensuojelu ei pidä yhteyttä yhteistyötahoille. Lastensuojelun työntekijöille perustellaan lisäkoulutustarvetta sillä, että lapsi on ollut paikalla käsiteltäessä lastensuojeluilmoitusta yhdessä vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa. Aineistossa nousee esiin myös yhteistyötahon puhumana, että lastensuojelusta puuttuu ymmärrystä psykiatrasta, jolloin moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu. Seuraavassa esimerkissä todetaan lastensuojelulta puuttuvan vuorovaikutusosaamista, jolloin kaltoinkohtelusta jää tekemättä lastensuojeluilmoituksia:

”Lastensuojelulla huonosti osaamista vuorovaikutusosaamisesta, joka ehdottoman tärkeää!! lastensuojeluilmoituksia jää todennäköisesti tekemättä niissä tapauksissa, joissa suuri huoli kaltoinkohtelusta vuorovaikutuksen tasolla, mutta lapsi pesty ja ruokittu niin silloin lastensuojelu ei tee mitään? törmään ongelmaan usein työssäni.”

Yllä olevassa esimerkissä rajaneuvottelua käydään lastensuojelun professionaalista osaamisesta, joka liittyy lapsen kaltoinkohtelun tunnistamiseen. Lastensuojelun ammatillinen valtuutus kyseenalaistuu: *Lastensuojelulla huonosti osaamista vuorovaikutusosaamisesta ja mutta lapsi pesty ja ruokittu niin silloin lastensuojelu ei tee mitään?* -ilmaisuilla. Huolen määrittäjä toimii yhteistyötaho, joka ilmaisee edellisillä alkuperäisilmauksilla oikeutuksen vuorovaikutusosaamisen eli on kyse hänen ammatillisen arvion suorittamasta huolestaan.

Lastensuojelutarpeen selvityksen moniammatillista yhteistyötä estää myös lastensuojelun *työntekijän vaikea tavoitettavuus*. Tutkimusaineistossa tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä ei vastaa puhelimeen puhelinaikoina. Lapsen asioita hoitavan sosiaalityöntekijän yhteystietoja ei ole välttämättä tiedossa yhteistyötahoilla tai ne ovat virheelliset. Yhteistyötahot eivät myöskään ole tehneet sopimuksia tavoitettavuuteen liittyvistä toimintatavoista. Seuraavassa esimerkissä tavoitettavuudesta on sovittu, mutta puhuja haluaa muistuttaa asiasta:

ph: *”...että jos pidettäis kiinni siitä, että silloin puhelinaikaan. Ja jos sitten lastensuojelijat, jolle on soitettu, näkee että se on ...x soittanu, niin soittaisitte takaisin. Että se tavallaan vastuu siirtyis sinne kuulijalle. Että on yritetty tavoittaa. Kaikkein kypsinä yhteistyötä minusta on se, että yhteistyökumppanit ei reagoi. Tai laitettais sitten se sähköposti, että soitatko. Niin sitten soitettais takaisin.”*

Alkuperäisilmauksessa raja ylittyy muistutuksena, että ’lastensuojelija’ soittaa x:le takaisin, kun on nähnyt tämän soittavan. Puhuja rajaa yhteydenpitoa siirtäen vastuun ’lastensuojelijalle’: *Että se tavallaan vastuu siirtyis sinne kuulijalle ja että yhteistyökumppanit ei reagoi* -ilmaisuissa.

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin, mitä organisoitumisen esteitä liittyy moniammatilliseen yhteistyöhön lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisista rajatyöneuvotteluista alkuperäisilmaukset kertovat.

Organisoituminen estämässä yhteistyötä

Tutkimuksessa organisoituminen pitää sisällään *toimintarakenteisiin ja -tapoihin* liittyviä esteitä.

Toimintarakenteet ja -tavat

Toimintarakenteet ja -tavat muodostuvat seuraavista alaluokista, kuten *toimintarakenteiden haasteista, epäselvistä käytänteistä, erilaisista toimintatavoista sekä kirjaamisen haasteista*.

Yhteistyötahot kertovat *toimintarakenteiden* olleen jatkuvassa muutoksessa viime vuosina. Kunnissa tapahtuneet muutokset ovat luoneet uusia rakenteita ja lisänneet byrokratiaa. Muutokset ovat kadottaneet myös yhteisiä toimivia malleja ja toimintatapoja. Yhteistyötahojen on vaikea pysyä ajan tasalla lastensuojelun rakenteiden muutoksista. Tällä yhteistyötahot viittaavat muun muassa lakimuutoksiin, esimerkiksi uudistuvaan sosiaalihuoltolakiin. Aikaisemmin lastensuojelun ja yhteistyötahojen kesken on voinut ollut rakenteissa yhteisiä kohtaamisen paikkoja, esimerkiksi kehittämisilpäivät tai säännölliset tapaamiset, joista on sittemmin luovuttu. Etäisyys eri toimijoiden välillä koetaan paikka paikoin suureksi. Seuraava esimerkki kuvaa sitä, kun eri sektoreiden välillä on vastakkainasettelua sektorirajat ylittävässä yhteistyössä:

”Pohdin myös erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun välistä ”kuilua”. Yhteistyötä on todella vähän, minkä näkisin oman ammattini näkökulmasta todella tärkeäksi!”

Eri sektoreiden eli erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun vahvasta organisaatorajasta kertoo yllä olevassa esimerkissä alkuperäisilmaus: *”kuilua”*. Keinoja ei ole vielä löydetty yhteistyön tekemiselle, vaikka yhteistyöstä olisi hyötyä ja merkityksellisyyttä kertojalle: *oman ammattini näkökulmasta todella tärkeäksi!*

Toimintarakenteiden haasteet aiheuttavat myös asiakkaan pompottelua eri tahojen välillä. Tämä johtaa siihen, että asiakas jää ilman palvelua, koska päätöksen tekemisestä ei ota mikään taho vastuuta. Myös asiakkaille suunnattuja peruspalveluja, esimerkkinä kotipalvelu tai perhetyö, on saatavilla vain lastensuojelusta.

Paikalliset toimintatavat ja yhteistyön muodot näyttävät yhteistyötahoille *epäselvänä ja toimimattomina käytänteinä*. Yhteistyötahojen kesken on voitu sopia tietyistä käytännöistä ja on kehitelty yhteisiä malleja, mutta ne eivät toimi, vaikka teoriassa näyttävät hyviltä. Toisaalta ei ole olemassa sovittuja käytäntöjä siihen, miten yhdessä toimintaan. Tehtyään lastensuojeluilmoituksen yhteistyötahot eivät tiedä, onko lastensuojeluilmoitus tullut perille tai mitä sen jälkeen lapsen asiassa tapahtuu. Myös lastensuojelu on itse havainnut puutteen, että yhteistyötaholle ei ilmoiteta lastensuojelutarpeen selvityksen loppuessa, päättyykö vai jatkuuko lapsen asiakkuus. Seuraavassa esimerkissä yhteistyötaho pohtii yhteisiä sopimuksia käytänteistä:

”Huolen kertominen lastensuojelulle ei tunnu riittävältä toimenpiteeltä, jos asiasta ei kuulu eikä tule mitään ilmoitusta. Pelkkä luottamus sanana asian etenemiseen ei riitä. Selkeitä sopimuksia, aikatauluja, vastuuhenkilöitä. Päämäärän selkeyttämistä - kenen hyväksi ja ketkä kaikki tehdään työtä.”

Edellisessä esimerkissä rajaa ilmaisee tiedon välittäminen *Huolen kertominen lastensuojelulle* – ilmaisussa eri organisaatiosta toiseen, joka ei mahdollisesti reagoi. Puhuja ottaa kantaa lastensuoje-

lun tapaan toimia professionsa edellyttämällä tavalla ja ehdottaa siihen eri toimenpiteitä: *Selkeitä sopimuksia, aikatauluja, vastuuhenkilöitä. Päämäärän selkeyttämistä.*

Epäselvistä käytänteistä kertoo myös se, että yhteistyötahojen kesken ei ole sovittu palavereiden puheenjohtajasta tai kuka vastaa asiakkaiden kutsumisesta tapaamiseen. Yhteistyötaho voi kokea hankalana ja hämmentävänä sen, että asiakastilanteissa lastensuojelu voi yllättäen antaa tälle puheenvuoron.

Yhteistyötahot toteavat kunnissa olevat *erilaiset toimintatavat* ja mallit lastensuojeluasioissa siitä, miten yhteistyötä tehdään. Erityisesti erikoissairaanhoidon on haastavaa ottaa selkoa kuntien eri malleista ja menettelytavoista. Kuntien lastensuojelun työntekijöillä on keskenäänkin erilaisia toimintatapoja, jolloin ne voivat henkilöityä, kuten tässä luvussa aikaisemmin on jo todettu. Tämä vaikuttaa siihen, että perheet voivat saada eri tavalla apua. Myös joissain kunnissa lastensuojelun kanssa ei voida keskustella asiakasasioista anonyymisti, vaan pyydetään tekemään lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelu toteaa yhteistyötahoilla myös olevan erilainen suhtautuminen esimerkiksi siihen, milloin lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Seuraava esimerkki kuvaa tätä:

Is: ”Sitten on taas ristiriita, että siellä saattaa tosiaan olla äiti kolmen promillen kännis, tulee hakee lasta ja kaatuilee siellä - siitä ei tehdä ilmoitusta, mutta sitten tehdään jostain ihan pikkujutusta.”

Rajaneuvottelu tapahtuu yhteistyötahon ammatillisesta arviointikyvystä, jossa lastensuojelu arvioi seuraavasti: *siitä ei tehdä ilmoitusta, mutta sitten tehdään jostain ihan pikkujutusta* -ilmaisulla. Esimerkissä lastensuojelu ottaa kantaa myös yhteistyötahon velvoitteisiin, joita se rikkoo ilmoitusvelvollisuudestaan huolimatta *äiti kolmen promillen ...siitä ei tehdä ilmoitusta* -ilmaisulla.

Organisoitumiseen liittyvänä yhteistyön esteenä ovat *kirjaamisen haasteet*. Dokumentointiin liittyvät kansalliset toimintatavat ovat muuttumassa, jotka tuovat haasteita sekä yhteistyötahoille että lastensuojeluun. Lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvät lapsen tilanteesta pyydetty lausunnot ovat paikka paikoin työläisiä yhteistyötahoille. Kirjaamista mietitään tarkoin; miten ja mitä tietoja kirjaataan, koska asia jää dokumentiksi lapsen asiakirjoihin. Ollaan myös huolissaan siitä, tietävätkö vanhemmat, mitä lausuntoihin tai lastensuojelutarpeen selvitykseen on kirjoitettu.

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin, mitä rajaamisen esteitä liittyy moniammatilliseen yhteistyöhön lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisia rajatyöneuvotteluita alkuperäisilmauksista löytyy.

Rajaaminen estämässä yhteistyötä

Rajaamisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa *pois siirtämiseen* sekä *työn rajaamiseen* liittyviä tekijöitä.

Pois siirtäminen

Pois siirtäminen koostuu *pelkoon ja rohkeuden puutteeseen, delegointiin* sekä ”*luukuttamiseen*” liittyvistä tekijöistä. Aineistosta nousi esille, että lastensuojelun esittämään pyyntöön yhteistyötaholle tulla mukaan lastensuojeluilmoitusta käsittelevään ensimmäiseen tapaamiseen, esteenä voi olla yhteistyötahon *pelko* tai *rohkeuden puute*. Tämä tulee ilmi muun muassa niin, että yhteistyötaho pelkää joutuvansa ’perheen hampaisiin’. Joillakin työntekijöillä on edelleen pelkoja lain rikkomisesta, jos he kertovat lastensuojelullisista huolistaan oman organisaationsa ulkopuolelle, esimerkiksi lastensuojeluun. Tämä kertoo siitä, että työntekijät eivät ole tietoisia lastensuojeluilmoituksen velvoitteesta. Päivähoidon ja perusopetuksen näkökulmasta lastensuojelulliset asiat tuntuvat etäisiltä ja pelottavilta, jolloin lastensuojeluilmoituksia ei uskalleta tehdä. Koulu pohtii vähäisten lastensuojeluilmoitusten määrän selittyvän osittain sillä, että välit vanhempiin yritetään pitää hyvänä, koska joudutaan tekemään työtä heidän kanssaan pitkään. Vanhemmat ovat kokeneet lastensuojeluilmoituksen heille tehtynä rangaistuksena. He ovat syyttäneet työntekijää, joka on ollut tälle järkyttävä kokemus huolimatta tilanteesta mukana olleiden esimiehen ja sosiaalityöntekijän tuesta. Toisaalta taas pienessä kunnassa lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnyks on korkea, koska kaikki tuntevat toisensa.

Aineistossa kerrottiin esimerkiksi pelosta myös toisesta näkökulmasta, jossa yhteistyötaho halusi tehdä kaiken varalta lastensuojeluilmoituksen, ettei tekisi virkavirhettä. Seuraavassa esimerkissä yhteistyötahot kertovat myös lastensuojelun pelkäävän ottavan kantaa lapsen asioihin, vaikka se toimii lain mukaan lapsen asiassa edunvalvojana:

”Lastensuojelun työntekijät piiloutuvat monesti liiksi lain taakse eivätkä uskalla vaikeissa tapauksissa ottaa sitä roolia joka heille lapsen ja perheen edunvalvojana kuuluu.”

Rajaneuvottelu näyttäytyy tässä puhujan esittämänä arviona lastensuojelun tavasta olla toimimatta professionsa odottamalla tavalla *työntekijät piiloutuvat monesti liiksi lain taakse*, vaikka siihen olisi legitiimi velvollisuus.

Yhteistyötahojen organisaatiossa voidaan myös *delegoida* lastensuojeluilmoituksen tekeminen omalle esimiehelle tai organisaation muulle työntekijälle, koska tämän koetaan olevan pätevämpi tekemään ilmoitus. Esimerkiksi koulussa opettajat delegoivat ilmoituksen tekemisen rehtorille, kou-

lukuraattorille tai kouluterveydenhuoltoon ja varhaiskasvatuksessa omalle esimiehelleen. Myös lastensuojelu pohtii aineistossa sitä, onko lastensuojeluilmoitusten delegoinnissa kyse omalla mukavuusalueella toimimisesta. Pohdittiin myös, että yhteistyötaho ei ehkä kestä asiakkaan vastustusta ja reagointia, kun otetaan puheeksi vaikeita asioita. Lastensuojelusta verrataankin asiaa perhedynamiikkaan: *”Se on vähän niin ku että äiti pyytää isää, että komenna sä kun en mä jaksa enää.”* Lastensuojeluasiassa voidaan delegoida myös muita tehtäviä, kuten neuvotteluihin osallistuvia henkilöitä. Seuraavassa esimerkissä pohditaan tätä delegointia:

”Itse olen miettinyt kouluun liittyviä asioita. Lastensuojelun neuvotteluissa usein koulusta osallistuu koulun kuraattori. Kuraattori usein ei ole montaakaan kertaa tavannut lasta. Olen miettinyt, miksi luokan opettaja ei ole osallistunut neuvotteluun, vaikka juuri opettaja on ollut se, jolla huoli on noussut oppilaasta.”

Edellisessä alkuperäisilmaisussa rajaneuvottelua käydään siitä, kuka koulun työntekijä on lapsen asiassa oikea henkilö osallistumaan lastensuojelun neuvotteluun. Opettaja valtuuttaa hänelle itselleen kuuluvan ydintehtävän suorittamisen kuraattorille: *neuvotteluissa usein koulusta osallistuu koulun kuraattori.* Tämä herättää kertojassa pohdintaa, koska: *juuri opettaja on ollut se, jolla huoli on noussut.* Opettaja tällä valtuutuksella rajaa omaa ydintehtäväänsä.

”Luukuttaminen” eli asiakkaan siirtäminen palvelujärjestelmässä eri toimijoiden kesken estää moniammatillista yhteistyötä. Tämä korostuu erityisesti lastensuojelun ja vammaispalvelun sekä psykiatrian ja lastensuojelun välillä. Perheet jäävät ilman palveluja, koska päätöksiä ei saada tehtyä ja eri tahot luulevat muiden tahojen hoitavan asiakkaan asiaa. Ongelmat monimutkaistuvat ja kasvavat, jolloin tarvitaan järeämpiä toimenpiteitä. Kun perheet ovat eri yhteistyötahojen asiakkaina, muut tahot eivät tiedä, mitä perheen kanssa tehdään tai mitä tukea perhe saa missäkin. Toimintatapana se ei ole paras yhteistyötahojen mielestä. Seuraava esimerkki kertoo, että tähän tarvitaan yhteistä kohtaamista ja näkemystä siitä, jotta perhe tulisi hoidettua kokonaisuutena:

”Eri toimijat samoihin palaverihin ettei kaikki lapsen ympärillä toimivat tahot tee omia suunnitelmiaan ja ei olla tietoisia muiden tahojen toimista ja yhteistyöstä.”

Rajatyötä kuvaa yhteistyötahojen oma toiminta irrallisina tahoina, toisistaan tietämättä, omia rajojaan tiukasti varjellen: *kaikki lapsen ympärillä toimivat tahot tee omia suunnitelmiaan.* Puhuja ei erittele, keitä toimijat ovat. Puhuja kuitenkin toivoo asialle muutosta niin, että toimijat olisivat samoissa palavereissa *Eri toimijat samoihin palaverihin.* Tämä mahdollistaa sen, että eri tahot ovat tietoisia toistensa toimista lapsen asiassa.

”Luukuttaminen” aiheuttaa myös sen, että jokaisella toimijalla on perheen ja lapsen kanssa oma suunnitelma tai heihin suuntautuvaa työtä. Perheet ovat siten hämmennyksissä, ketkä kaikki heidän

asioitaan hoitavat tai mitä apua miltäkin ”luukulta” saadaan.

Työn rajaamisen tekijöitä

Työn rajaaminen muodostuu seuraavista tekijöistä: *ei kutsuta neuvotteluun, passiivisesta toiminnasta, valtakysymyksistä sekä oman työn rajaamisesta.* Tutkimusaineistossa yhteistyötahot kertovat, että lastensuojelu *ei kutsu* heitä neuvotteluihin asiakkaan asioissa. Yhteistyötahot toteavat toimivansa myös itse samalla tavalla. Yhteistyötahot halusivat kuitenkin osallistua lasta koskevaan ensimmäiseen tapaamiseen. Seuraava esimerkki kertoo, että ensimmäiseen palaveriin kutsuminen olisi tärkeää opettajalle:

”Ja onkin usein opettajalle melko suuri pettymys, jos ei pääsekään mukaan sinne ensimmäiseen palaveriin tai vaikka myöhemmässä vaiheessakin olevaan tai edes saa tietoa siitä tilanteesta, että onko työskentely jollain tapaa kenties aloitettu tai missä ylipäätään mennään.”

Rajaneuvottelua käydään yllä olevassa esimerkissä palaveriin osallistumisesta: *onkin usein opettajalle melko suuri pettymys, jos ei pääsekään mukaan sinne ensimmäiseen palaveriin.* Neuvottelua käydään myös tilanteeseen liittyvästä tiedosta: *tai edes saa tietoa siitä tilanteesta, että onko työskentely jollain tapaa kenties aloitettu.* Tällä ilmauksella opettaja antaa kuvan siitä, että voi tarvita tietoa tilanteesta vahvistaakseen omaa ydintehtävänsä.

Aineistosta nousee useita tapoja olla reagoimatta. Olen nimennyt ne *passiiviseksi toiminnaksi.* Tutkimusaineistossa on palautetta nimenomaan sosiaalityöntekijöiden passiivisuudesta. Esimerkkeinä kuvataan että, yhteisissä tapaamisissa lastensuojelun työntekijä istuu neuvotteluissa ilmeettömänä hiljaa kommentoimatta tai kertoo kysyttäessä, ettei hänellä ole mitään sanottavaa asiasta. Yhteistyötahot kertovat myös, etteivät lastensuojeluilmoitukset usein johda mihinkään asiakkaan asiassa huolimatta aktiivisesta lastensuojeluilmoitusten tekemisestä. Lastensuojelu ei heidän mukaansa reagoi esimerkiksi vanhempien mielenterveyden tai arjen pyörittämisen ongelmiin ja se ’hyssyttelee’ perheiden asioista. Yhteistyötahot myöntävät myös, että he itsekin seuraavat lasten asioita liian pitkään tarjoamatta lapsille ja perheille tukitoimia. Tätä tapahtuu esimerkiksi silloin, kun yhteistyötahot eivät tee lastensuojeluilmoituksia, vaikka siihen olisi selkeät perusteet.

Toisaalta taas lastensuojelussa todettiin, että joskus myös yhteistyötahon mukana oleminen ja tämän passiivinen tapa olla neuvottelussa ei vie lastensuojeluasiaa eteenpäin:

Is: *”Sitten mulla on niitäkin kokemuksia, että on ollut mukana joku ilmoituksen tekijä. Ja sitten siinä on todennut, että ois ollu parempi, että se ei ois ollu. Kun on pyytänyt, ett kerro vähä niistä huolista niin ympäripyöreetä ne tässä ei mitään huolta olekaan ... ois ollu parempi vaan lukea tämä teksti, mikä tässä on.”*

Edellä olevassa esimerkissä rajaneuvotteluja käydään lastensuojelun ja yhteistyötahon kanssa neuvotteluun osallistumisesta sekä yhteistyötahon ilmaisemasta huolen oikeutuksesta. Lastensuojelulle yhteinen neuvottelu on ollut pettymys, koska yhteistyötaho on kertonut asiansa ympäröivästi: *niistä huolista niin ympäröiväisesti ne tässä ei mitään huolta olekaan*. Edellisessä lauseessa kuvastuu lastensuojelun oman ydintehtävän varjeleminen ja puolustaminen, jolloin yhteistyötahon vaikeaminen estää yhteistyötä.

Tutkimusaineistossa tulee esille myös *valtakysymykset* esteenä yhteistyölle. Lastensuojelu kertoo, että lastensuojelutarpeen arvioinnissa sosiaalityöntekijällä on valta määrittellä lastensuojelutarpeen selvityksen laajuutta sekä sitä, keneltä pyydetään tietoa lapsen asiassa. Yhteistyötahot kertovat saavansa viestiä taas sosiaalityön vallankäytöstä. Lastensuojelussa määritellään tarkkaan asiakkuuden kriteerit siitä, kuka on asiakas tai ei ole. Seuraavassa esimerkissä yhdessä työskentelystä ja vallankäytöstä nousee eri näkökulma:

”Kun tulee esille lastensuojelullinen pulma/ongelma, järjestäisin välittömästi yhteistyöneuvottelun sos.toimen kanssa. Se voisi olla osa lastensuojelullisen tarpeen selvittelyä ja antaisi jo arvokasta tietoa sosiaalityöntekijälle. Me x:ssa kun ollaan monesti jo pitkään tunnettu perhe ja tiedetään jo paremmin, mitä tukea heille voisi tarjota.”

Esimerkissä rajaneuvottelussa ilmenee kilpailu asiakkaan tuntemisesta sekä hänen tarvitsen tuen teidosta: *Me x:ssa kun ollaan monesti jo pitkään tunnettu perhe ja tiedetään jo paremmin, mitä tukea heille voisi tarjota*. Edellisellä ilmaisulla kertoja sulkee myös yhteistyöstä pois muut toimijat sekä kertoo vartioivansa oman professionsa rajaa.

Sekä lastensuojelu että yhteistyötahot tuottavat aineistossa puhetta *oman työn rajaamisesta*. Lastensuojelutarpeen arviointiin osa yhteistyötahoista ei halua osallistua, koska kokee sen nimenomaan lastensuojelun työnä. Toisaalta taas koetaan, että lastensuojelu toimii muuten lastensuojeluasioissa omalla tahollaan ja sulkee yhteistyötahot kokonaan pois yhteistyöstä. Tämä voi johtaa päällekkäisen työn tekemiseen. Lastensuojelun ei tarvitsisi aloittaa lapsen asiassa alusta, jos se kysyisi yhteistyötahoilta, mitä nämä ovat tehneet lapsen asiassa.

Tutkimusaineistossa kerrotaan siitä, että psykiatria kieltäytyy ottamasta toisinaan oppilaita asiakkuuteen. Tämä herättää sosiaalityöntekijässä ihmetystä, koska sosiaalityön osa-alueella ei voi kieltäytyä auttamasta ketään. Edelleen tutkimusaineistossa todetaan, että lastensuojelua ei pitäisi velvoittaa vastaamaan lapsen psykiatrisen hoidon tarpeisiin ja paikkaamaan puuttuvaa hoitoa tai hoitopaikkaa. Seuraava aineistoilmaus on pohdintaa erikoissairaanhoidosta:

psyk.: ”... kun joskus tuolla psykiatrian puolella koetaan niin että on laps, joka elää perheessä, jossa ei oo asiat kunnossa ja ei oo ikään kuin turvassa - niin sitten sen hoidon aloittaminen on turh.... et me ei voida auttaa, jos lapsi ei oo turvassa tai nuori oo turvassa esmerkiks tämmöistä traumaterapian mielessä.”

Yllä olevassa alkuperäisilmaisussa rajaneuvottelu tapahtuu asiakkaan asiassa, jossa psykiatria puolustaa profession rajaansa asettamalla lastensuojelulle ehdon: *me ei voida auttaa, jos lapsi ei oo turvassa*. Tällä psykiatria ilmaisee selkeän työrajaansa liittyvän kontrollin ja ehdon, jotta se voisi auttaa lasta/nuorta. Kriteerit eivät täyty, koska: *on laps, joka elää perheessä, jossa ei oo asiat kunnossa ja ei oo ikään kuin turvassa*. Lapsen auttaminen ei kuulu tässä tapauksessa psykiatrian ydintehtävään vaan on psykiatrian mukaan mahdollisesti lastensuojelun tehtävä, joten psykiatria antaa oikeutuksen tukitoiminnan järjestämiselle lastensuojelulle.

Useat oman työn rajaamista kuvaavat seikat kietoutuvat myös muihin näkökulmiin, joita olen jo aikaisemmin käsitellyt. Lastensuojelutarpeen selvitys tulee tehdä lain mukaan työparin kanssa. Lastensuojelun työntekijä kuvaa aineistossa sitä, että jos työpari tulee toisen organisaation viitekehystä, selvitysprosessi on haasteellisempaa. Haasteena on, että viitekehysten erilaisuudesta johtuen kaikki tärkeät lapsen asiat eivät välttämättä tule huomioiduksi selvitystyössä. Sekä lastensuojelu että yhteistyötaho kieltäytyvät myös asiakasasioissa järjestetyistä neuvotteluista. Lastensuojelu ei esimerkiksi osallistu asiakasneuvotteluihin, ellei lastensuojeluilmoitusta ole tehty. Toisaalta myös yhteistyötaho toteaa, että ei halua osallistua asiakaspalaveriin, koska ei mielellään sotkeudu perheen asioihin. Neuvotteluihin osallistuminen tai osallistumattomuus voi johtua osittain henkilöitymisestä tai organisaatiokulttuurista. Vaikka yhteistyötaho on pyytänyt lastensuojelua järjestämään palaverin asiakkaan asiassa tai osallistumaan poikkihallinnollisiin palaveriin, sitä ei ole toteutettu. Oma työtä rajataan myös siten, että yhteistyötahojen ja lastensuojelun välillä ei ole yhteistyötä lainkaan. Toisaalta yhteisiä tapaamisia on ollut aikaisemmin, mutta ne on lopetettu. Oman työn rajaamista on nähnyt myös hallinnossa oleva työntekijä, joka ihmettelee lastensuojelun ja yhteistyötahon tekemien kotikäyntien vähyyttä työskentelyn alussa, aikana ja loppuessa.

Seuraavaksi käsittelen analyysin tuloksena syntyneen toisen pääluokan: ”Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät”, jotka ovat estävät moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa.

7.2 Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät estämässä yhteistyötä

Pääluokka ”Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät” olen muodostanut seuraavista yläluokista: *tiedon jakaminen* sekä *arvostuksen puute*. Alla oleva taulukko havainnollistaa, miten olen päättänyt yläluokan käsitteisiin kahden eri tason alaluokan kautta käyttäen. Muodostin Alaluokka 2 -tason käsitteitä tässä luokittelussa yhteensä 3.

TAULUKKO 10. Yksilötason suhteisiin liittyvät estävät tekijät lastensuojelutarpeen selvityksessä

Alaluokka (2)	Yläluokka
Tiedon jakamiseen liittyvät puutteet (Alaluokka 1: Avoimuuden puute, tiedon jakamisen yksipuolisuus, tietämättömyyden seuraukset, tuen puute) Epäselvyys toisen toimijan perustehtävästä (Alaluokka 1: toimijoilla ei tietoa toistensa professioista, erilaiset näkemykset ja odotukset, lastensuojelun huono imago)	Tiedon jakaminen
Kunnioittamisen ja luottamuksen puute (Alaluokka 1: luottamuksen puute, arvostuksen puute)	Arvostuksen puute

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin, millaiset tiedon jakamiseen liittyvät tekijät estävät yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisista rajatyöneuvotteluista alkuperäisilmaukset kertovat.

Tiedon jakaminen

Olen muodostanut tämän yläluokan *tiedon jakamisen puutteisiin* sekä *toisen toimijan perustehtävän epäselvyyteen* liittyvistä alaluokista, joita käsittelen seuraavaksi.

Tiedon jakamiseen liittyvät puutteet

Tiedon jakamiseen liittyviä puutteita löytyy tästä tutkimuksesta useita. Ne liittyvät *avoimuuden puutteeseen, tiedon jakamisen yksipuolisuuteen, tietämättömyyden seurauksiin ja tuen puutteeseen*.

Avoimuuden puute on eräs yhteistyön este. Tutkimusaineistossa tulee esiin, että yhteistyötahot kokevat lastensuojelun salailun ja vaitiolon haittaavan yhteistyötä. Sekä lastensuojelun että yhteistyötahojen vaitiolovelvollisuus koetaan peikoksi, joka toimii siten jarruna, estää toimimisen perheiden hyväksi sekä on esteenä perheen tilannetta hyödyttävälle yhteistyölle. Vaitiolo voidaan tulkita yhteistyötahon puolelta myös auktoriteetiksi tai lapsen edun vastaiseksi toiminnaksi. Myös asiakkaat salailevat lastensuojeluasioitaan, jolloin perheestä ei muodostu kokonais kuvaa auttamistahoilla. Aineistosta tulee esille myös, että yhteistyötaho kertoo asiakkaan asiasta salaista tietoa lastensuojelun

työntekijälle ja kokee luottamuksen rikkoontuneen, kun asia otetaan esille asiakasperheen kanssa. Seuraavassa esimerkissä lastensuojelu kertoo salailun ja avoimuuden näkökulmastaan:

Is: *"Meillähän ei periaatteessa suosita sellasia neuvotteluja, joissa ei ole asiakas paikalla ja silloin se pitäis pystyyn puhuun"*

Ottaessaan kantaa edellä olevassa esimerkissä lastensuojelu asettaa rajan yhteistyötahon salakeskustelulle sekä asiakkaan ja yhteistyötahon väliseen vuorovaikutukseen osoittamalla tekevänsä avoimesti työtään asiakkaan asiassa ja tekemättä liittoumia yhteistyötahon kanssa: *ei periaatteessa suosita sellasia neuvotteluja, joissa ei ole asiakas paikalla.* Näin työntekijä osoittaa asiakkaan oikeutusta omiin asioihinsa ja oman velvoitteensa sen tukemisessa. Sosiaalityöntekijä odottaa, että yhteistyötaho pystyy kertomaan itse asiakkaan läsnä ollessa mahdolliset pohdintansa asiakkaan tilanteesta ja huolesta.

Yhteistyötahot toteavat, ettei heidän tarvitse tietää perheen tilanteesta kaikkea, vaan vain ne seikat, jotka ovat oman tehtävän kannalta oleellisia tietoja. Riittävä tiedonsaanti sekä halu olla yhteistyössä toisi omaan työhön tukea ja selkeitä toimintamalleja haastavissa tilanteissa. Seuraavassa alkupe-
räisilmauksessa työntekijä kertoo, että perheen tiedot kuuluvat myös kertojalle:

th: *"Joskus naurattaa se, mitä toiveita virallisesti tulee, mikä on neuvolan terveydenhoitajan tehtävä. Sehän on kaikki sen perheen kaikki jutut. Niin sitten yhtäkkiä sanotaankin, että ne (tiedot) ei kuulu neuvolalle... vaan se ohjeistus, mitä neuvolalle on tullu; niin meidän pitää hallita koko sen perheen asiat"*

Rajaneuvottelua kuvaa professioiden kilpailu perheen tiedosta. Tätä kertoja perustelee oman profession ydintehtävään vedoten: *meidän pitää hallita koko sen perheen asiat* -ilmaisulla kertomatta kuitenkaan, mitä hän tiedoilla tekee. Tällä kertoja ottaa pois asiakkaalta myös tämän oikeutusta omiin tietoihinsa ja asioihinsa.

Tutkimusaineistossa tulee ilmi *tiedon jakamisen yksipuolisuus* ja yksisuuntaisuus yhteistyötahoilta lastensuojeluun päin. Lastensuojelusta kysytään asiakkaan tilannetta, mutta lastensuojelu ei kerro sitä vedoten salassapitoon tai vaitiolovelvollisuuteen. Jos tieto ei kulje, lapsen elämää on yhteistyötahon mukaan vaikea saada tasapainoon. Yhteistyötahoilla on myös tunne, että lastensuojelu ei tarvitse heidän tietoaan tai kokemustaan lapsen ja perheen tilanteesta. Toisaalta taas toinen näkee tilanteen hieman toisin:

"... lapsen sos. työntekijälle voi soittaa ja kysyä. Tietoa annetaan sen verran, kun katsotaan sen olevan päiväkodissa tarpeen. ... kaikkien ei tarvitse tietää kaikkea, sillä jopa suojellaan lasta ... ei tarkoitus ole, että lastensuojelun sos.tnt. ilmoittaa kaikille kaikesta, vaan lapsen kannalta oleelliset asiat, mitkä liittyvät lapsen hyvinvointiin ja hänen auttamiseen."

Edellisessä alkuperäisilmaisussa rajaneuvottelu liittyy asiakastietojen luovuttamiseen ja jakamiseen. Yhteistyötahoa valtuutetaan kysymään tietoa oma-aloitteisesti sosiaalityöntekijältä: *lapsen sos. työntekijälle voi soittaa ja kysyä*. Raja ilmenee siten, että lastensuojelu rajoittaa tiedon jakamista harkitusti: *kaikkien ei tarvitse tietää kaikkea* -ilmaisulla. Tätä puhuja perustelee lapsen edun suojelemisena, mutta myös vartioimalla omaa professionsa ydintehtävää. Myös muuten aineistossa on pohdintaa lastensuojelun näkökulmasta. Suurien asiakasmäärien pohditaan olevan syy siihen, ettei lastensuojelu pysty kaikkia yhteistyötahoja tiedottamaan lapsen asioista vaan toivoo yhteistyötahon ottavan yhteyttä sosiaalityöntekijään.

Yhteistyötahojen *tietämättömyys* aiheuttaa myös erilaisia *seurauksia*. Tiedon jakamisen yksipuolisuus ja tietämättömyys lastensuojeluilmoituksen jälkeen kiteytyy yhteistyötahon mietintään siitä, onko lastensuojeluilmoitus ollut aiheellinen, onko se johtanut mahdollisesti tukitoimiin (ja millaisiin) sekä loppuuko vai jatkuuko asiakkuus lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Tutkimusaineistossa ilmenee, että kun yhteistyötaho on tehnyt lastensuojeluilmoituksen, yhteys lastensuojeluun loppuu ja asiat jäävät leijumaan tai roikkumaan. Jos tietoa lastensuojelusta lastensuojeluilmoituksen jälkeen ei saa, työntekijälle jää suuri huoli lapsesta ja hän kokee olevansa vastuussa lapsen tilanteesta. Tämä kuormittaa taas kohtuuttomasti työntekijää. Joillakin lastensuojelun antamilla tiedoilla voisi olla yhteistyötahon mukaan ratkaiseva merkitys, jotta lasta ja perhettä osattaisiin tukea ja ymmärtää paremmin sekä näin tukea myös lastensuojelun tekemää työtä.

Tutkimusaineistossa on myös pohdintaa siitä, miten muun toimijan tekemä lastensuojeluilmoitus voi näyttäytyä omassa työssä. Esimerkiksi koulussa lapsi saattaa kertoa, että heillä käy kotona joku työntekijä, josta sitten koulussa ollaan hämillään. Seuraavassa esimerkissä yhteistyötaho kertoo omalle perustehtävälleen olevan merkityksellistä tietää, jos joku muu tahoo on tehnyt lapsesta lastensuojeluilmoituksen:

”Oli lastensuojeluilmoituksen sitten tehnyt neuvola, päivähoido, perhe itse ja tai muu tahoo, olisi neuvolan tärkeää tietää asiasta ja mahdollisista aloitetuista tukitoimista. Muuten emme osaa ottaa lasta tiiviimpään seurantaan, taustalla kuitenkin usein on tekijöitä, joilla on suuri riski vaikuttaa negatiivisesti lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, joiden seuranta on neuvolan päätehtävä!”

Yllä olevassa alkuperäisilmaisussa tulee esille rajaneuvottelu lastensuojeluilmoituksen ja siitä peräisin olevan tiedon omistajuuden näkökulmasta. Tiedon omistaa lastensuojelu ilmoituksen teon jälkeen. Lastensuojelu vartio omaa rajaansa antamatta *tärkeää tietää asiasta ja mahdollisista aloitetuista tukitoimista* -ilmaisulla. Tämä johtaa kuitenkin siihen, että yhteistyötaho kertoo tällä toimen-

piteellä lastensuojelun estävän oman ydintehtävän suorittamista: *Muuten emme osaa ottaa lasta tiiviimpään seurantaan.*

Yhteistyötaholle voi tulla epäily myös, tekeekö lastensuojelu mitään perheen asioiden hyväksi esimerkiksi silloin, jos havaitaan, ettei tilanne ole muuttunut lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Kun asia ei etene, yhteistyötaho voi joutua tekemään useita ilmoituksia. Yhteistyötaho ihmettelee sitä, paljonko ilmoituksia tulee tehdä ja missä aikataulussa, että lapsen asiat menevät eteenpäin ja niihin puututaan.

Yhteistyötaho kertoo myös, *etteivät he saa tarvitsemaansa tukea lastensuojeluasioissa.* Lastensuojelu ottaa huolen ja tiedon vastaan, mutta ei tue yhteistyötahon työntekijää. Myös lastensuojelussa tarve olisi psykiatrian asiantuntijuudelle sekä konsultaatiolle. Hoidonporrastus estää sen suoraan erikoissairaanhoidon puolelta, joten se tulisi järjestää perustason palveluissa.

Epäselvyys toisen toimijan perustehtävästä

Yhteistyötä estää epäselvyys toisen toimijan perustehtävistä. Ne liittyvät esteisiin, kun *toimijoilla ei ole tietoa toistensa professioista* tai heillä on *erilaiset näkemykset ja odotukset* suhteessa toisiin toimijoihin tai *lastensuojelulla on huono imago.*

Yhteistyötä estävänä tekijä on se, että toimijoilla *ei ole tietoa toistensa professioista.* Tutkimusaineistosta nousee esille, että lastensuojelun päämäärä lastensuojelutarpeen selvityksessä näyttäytyy epäselvänä muille tahoille esimerkiksi siitä, mitä lastensuojelun yhteistyö perheen kanssa on lastensuojeluilmoituksen ja aloituspalaverin jälkeen. Myös yksittäiset lastensuojelun sisällöt ovat yhteistyötahoille ja toisaalta lastensuojelulle itselleenkin epäselviä. Muutamat yhteistyötahot eivät olleet tietoisia ennen LasSe -hankkeen lastensuojelulaki -koulutuksia siitä, että laki velvoittaa heitä tekemään henkilökohtaisesti lastensuojeluilmoituksen, joten tehtävää ei voi delegoida esimiehelle. Lastensuojelu saa myös edelleen lastensuojeluilmoituksia, josta yhteistyötahot eivät ole kertoneet lapsen vanhemmille. Tutkimusaineistossa tuotettiin havaintopuhetta yhteisten koulutusten jälkeen siitä, miten vähän yhteistyötahot tietävät lastensuojelusta, vaikka heillä on toimensa puolesta velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Seuraava esimerkki kertoo siitä, että asenteilla on myös vaikutusta yhteistyössä:

”Huomasin myös miten eri tahoilla voidaan olla aivan eri sfääreissä lastensuojelua koskien; miten perustietoa on niin vähän tai miten eri asenteet ja suhtautuminen kuitenkin vaikuttaa yhteistyökuvioissa.”

Kertoja tuo esiin edellisessä alkuperäisilmauksessa rajaneuvottelua, jossa hän pohtii yhteistyötahojen lastensuojelua koskevan profession ymmärtämistä: *voidaan olla aivan eri sfääreissä lastensuojelua koskien; miten perustietoa on niin vähän.* Myös asenteet yhteistyössä ovat läsnä rajaneuvottelussa.

Yhteistyön esteenä ovat myös *erilaiset näkemykset ja odotukset* yhteistyötaholta. Asiakkaan tilanteet voidaan tulkita eri tavalla: lastensuojelu ei välttämättä näe asiakkaan tilannetta samalla tavalla, kun yhteistyötaho on sen nähnyt. Aineistosta nousee esimerkkinä asiakkaan tarvitsema tuki. Erilainen näkemys esimerkiksi tuen tarpeesta voi johtua profession erilaisesta tieteellisestä taustasta sekä ammatillisen kielen erilaisuudesta. Tämä voi johtaa siihen, että lastensuojeluasiassa voidaan yhteistyötahon kanssa puhua 'toisen ohi', jolloin huoli ei tule vastaanotetuksi. Yhteistyötaho kuvaa myös sitä, että lastensuojelu aliarvioi huolen, vaikka yhteistyötaholla on kova hätä asiakkaasta. Esimerkkinä seuraava aineistoilmaus:

"Viimeaikoina olemme saaneet useaan otteeseen vastauksen, ettei lastensuojelullista huolta ole, vaikka perheet meidän näkökulmasta ovat todella uupuneita."

Yllä olevassa alkuperäisilmauksessa rajaneuvottelu tulee esiin sekä lastensuojelun että yhteistyötahon kilpailuna lastensuojelullisen huolen oikeutuksesta. Lastensuojelu on antanut vastauksen, jossa se on arvioinut: *ettei lastensuojelullista huolta ole.* Tämä on arvioitu eri tavalla yhteistyötahon kanssa: *meidän näkökulmasta ovat todella uupuneita.* Kilpailu käydään rajaneuvottelussa siitä, kenelle määrittelyoikeus suhteessa huolen syvyyteen kuuluu. Esimerkissä lastensuojelullisen profession arvio huolen syvyydestä on erilainen kuin yhteistyötahon.

Lastensuojelussa todetaan myös, että yhteistyötahoille on usein epäselvää, mitä lastensuojelu on. Tämä voi johtaa siihen, että yhteistyötahoille voi tulla myös vääriä odotuksia lastensuojelua kohtaan ilmoituksen teon jälkeen. Lastensuojelua voidaan markkinoida perheille mahdollisuutena päästä palveluihin jopa epärealistisesti, esimerkiksi saada tukihenkilö heti ilmoituksen teon jälkeen. Jos yhteistyötahon lupaamia palveluja ei ole asiakkaalle tarjolla, asiakas ja yhteistyötaho voi kokea pettymystä lastensuojelua kohtaan. Myös lastensuojelutarpeen selvityksen prosessin pituus ja palveluissa olevat jonot johtavat asiakkaiden tai yhteistyötahojen pettymykseen lastensuojelua kohtaan.

Tutkimusaineistossa tulee ilmi, että myös lastensuojelulla voi olla odotuksia yhteistyötahojen toimintatavoista ja heidän mahdollisuuksistaan tukea perhettä ja lasta. Esimerkiksi varhainen puuttuminen on mielletty yhteistyötahoilla niin, että tehdään mahdollisimman varhain lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelu näkee taas sen, että yhteistyötahot ottavat itse huolen puheeksi mahdollisimman

varhain ja huoliasiat pyritään ratkaisemisessa omissa palveluissa. Lastensuojelu toivoo, että ”*siedetään sitä, että jollakin lapsilla on pulmia.*” Myös eri tahojen toisistaan poikkeavat näkemykset ja toiveet asian etenemisestä silloin, kun asiakas on paikalla, tuovat haasteita yhteistyöhön.

Tutkimusaineistossa lastensuojelu pohtii myös sitä, mitä yhteistyötahot mahdollisesti odottavat lastensuojelusta. Lastensuojelun näkökulmasta se ei tuo lähtökohtaisesti mitään lisää, koska lapsen ja perheen kanssa työskentelevät tahot tukevat jo lasta. Tätä pohditaan seuraavassa esimerkissä:

Is: ”...mä oon monesti niin ku että mikä lisäarvo lastensuojelun sosiaalityöntekijän läsnäololla siinä asiassa on? Kyllä me toki se tiedetään, että lastensuojelu antaa semmosen viitteen siitä taskussa olevasta pakkokeinosta, joka tietysti meidän käytössä on tosi kaukana. Mutta että ei kai sitä nyt tämmöstä voi olla, että ei kai meitä sen takia nyt sinne tarvita...”

Rajaneuvottelua käydään edellisessä esimerkissä lastensuojelun asiantuntijuuden lisäarvolla lapsen ja perheen tukemisessa. Neuvottelussa kuvataan mahdollisena lisäarvona lastensuojelun käytössä olevasta pakkokeinosta. Lastensuojelu kritisoi tätä, koska se on todellisuudessa kaukana käytössä olevista keinoista ja esittää siihen rajan: *Mutta että ei kai sitä nyt tämmöstä voi olla, että ei kai meitä sen takia nyt sinne tarvita.*

Lastensuojelun huono imago, stigma ja julkisuuskuva ovat myös yhteistyön esteenä. Lastensuojeluilmoitus koetaan peikkona, rangaistuksena ja huostaanottona, vaikka se on jollekin perheille mahdollisuus saada apua. Lastensuojelun mielikuvat ovat sekä perheille että lapsiperheiden kanssa toimiville tahoille negatiivisia:

”Ymmärsin, kuinka laaja sisältö on sanalla ”lastensuojelu”. Sanalla on hieman ikävästi väritetty mielikuva, joka kaipaisi tosiaan uudelleen määrittelyä. Ei ihme, että vanhemmat sanasta hermostuvat, kun meillä ammattilaisillakin on niin vääristyneitä käsityksiä.”

Rajaneuvottelua käydään lastensuojelun professiosta, jota yhteistyötaho ei ymmärrä eikä tiedä. Tämä tulee esille: *Ymmärsin, kuinka laaja sisältö on sanalla ”lastensuojelu”.* Tämä johtaa siihen, että vanhemmat hermostuvat asiasta, koska ammattilaisetkaan eivät tiedä: *kun meillä ammattilaisillakin on niin vääristyneitä käsityksiä.*

Seuraavaksi tarkastelen, millaisista arvostuksen puutteisiin liittyvistä tekijöistä moniammatillinen yhteistyö estyy lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä millaisista rajatyöneuvotteluista alkuperäisilmaukset kertovat.

Arvostuksen puute

Arvotuksen puute pitää sisällään *kunnioittamisen ja luottamuksen* puutteen, jota tarkastelen seuraavaksi.

Kunnioittamisen ja luottamuksen puute

Kunnioittamisen ja luottamuksen puute tulee esille tässä tutkimuksessa yhteistyötahojen välisenä *luottamuksen puutteena* tai *arvotuksen puutteena*.

Luottamuksen puute esiintyy muun muassa niin, että yhteistyö on luvannut asiakkaalle palveluja lastensuojelusta, jolla on perusteltu ilmoituksen tekemistä, kuten aikaisemmin todettiin. Tämä johtaa siihen, että lastensuojelu joutuu paikkaamaan pettyneen asiakkaan luottamusta pitkäaikaisesti. Tutkimusaineistossa kuitenkin yhteistyötahot kuitenkin pääasiassa kertovat luottamuksen puutteesta lastensuojelua kohtaan. Lastensuojelun työntekijän vaihtuessa on aluksi hankalaa ja vaikeaa luottaa uuteen työntekijään. Lastensuojelun yhteistyötahot kertovat, että sopimukset, luvatut yhteydenotot ja sovitut aikataulut eivät päde lastensuojelun kanssa. Lastensuojelussa ei ole toimittu sovitulla tavalla, on esimerkiksi paljastettu perheelle toisen työntekijän kertomia asioita, jolloin perhe on hyökännyt työntekijää vastaan. Yhteistyötahot eivät luota myöskään siihen, onko asiakkaan tilannetta kartoitettu lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Seuraava esimerkki kertoo myös luottamuksen puutteesta, joka liittyy asiakkaan ja lastensuojelun kohtaamisessa tapahtuvaan todenperäisen kuvan muodostumiseen:

”Laki pitäisi muuttaa, nyt tehtailaan ls ilmoituksia, jotka sosiaalityössä kuitataan puhelinkeskustelulla tai virastotapaamisella. 15 minuuttia jokainen jaksaa pitää kulisseja yllä.”

Rajan ylitys on yllä olevassa esimerkissä laki ja legimitteetti, joka on johtanut lastensuojeluilmoitusten ’tehtailuun’. Kertoja esittää myös epäluottamuksen rajan ylitykseen liittyvänä: *sosiaalityössä kuitataan puhelinkeskustelulla* -ilmaisussa, jossa kyseenalaistuu lastensuojelun ydintehtävän valtuutus lastensuojeluilmoituksen selvityksestä ja siihen liittyvästä arvioinnista. Epäluottamus kohdistuu myös lastensuojelun asiakkaaseen ilmaisulla, jota kuvataan kulissien ylläpidolla.

Arvostuksen puutteesta kertovat myös yhteistyötahot. Tämä tulee esille siten, että lastensuojelulla on korkea kynnyks vuorovaikutukseen muiden tahojen kanssa. On myös niin, että lastensuojelu ohittaa, torjuu, aliarvioi, eikä reagoi yhteistyötahon kertomaan huoleen ja kysymyksiin siitä, onko perhe otettu lastensuojelun piiriin vai ei. Yhteistyötaholla on lisäksi kokemuksia, että lastensuojelu ei arvosta eikä kuuntele muiden tekemiä havaintoja tai heidän tekemäänsä työtä lapsen ja perheen eteen.

Lastensuojelu puolestaan kertoo, että yhteistyötahojen julkinen kritisointi lastensuojelua kohtaan sekä epäonnistumisten julkinen esittäminen ja juuttuminen näihin tekijöihin estävät yhteistyötä. Tämä kertoo lastensuojelun mukaan arvostuksen puutteesta. Seuraava esimerkki kertoo lastensuojelussa tehtävien päätösten perusteluista, jolla voidaan osittain selittää sitä, miksi yhteistyössä on välillä esteitä:

”Lastensuojelun syyllistäminen pois. Muistaa myös se, että on oltava riittävät perusteet toimenpiteille. ”Musta tuntuu” -tunne ei riitä. Se tulee tuoda esille, mutta lastensuojelun tehtävä on selvittää onko asialla todellisuuspää tai ei ja miettiä toimenpiteitä. Niin kauan kun on syyllistämisen eikä yhdessä tekemisen - asenne, niin kauan kehittäminen ei edisty.”

Rajaa kuvaa edellisessä lastensuojelun profession ydintehtävän valtuutus. Sitä varjellaan esimerkiksi: *on oltava riittävät perusteet toimenpiteille sekä lastensuojelun tehtävä on selvittää onko asialla todellisuuspää -ilmauksissa.* Tämän ydintehtävän varjelemisen perusteella lastensuojelu pyytää yhteistyötahoja pois syyllistämisen asenteesta.

Seuraavassa luvussa käyn läpi tutkimustulosten yhteenvedon ja pro gradu -tutkielman johtopäätökset.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä pro gradu -tutkielmassa tavoitteenani oli lisätä ymmärrystä siitä, millaista moniammatillista yhteistyötä tehdään lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa lastensuojelun ja sen keskeisten yhteistyötahojen kanssa. Tarkastelupintana on ollut lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa oleva moniammatillinen yhteistyö edistävien ja estävien tekijöiden näkökulmasta sekä se, miten rajatyö on läsnä yhteistyötä edistävässä ja estävässä puheessa.

Tutkimus kytkeytyy tutkimusaineiston perusteella ”LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittäminen Väli-Suomessa -hanke (1.4.–2013 – 31.10.2015)” -kehittämishankkeen omaa kehittämistyötä varten kerättyyn aineistoon. Tutkimusaineisto on kaksiosainen eli kyselyjen avointen kysymysten vastaukset sekä työpajojen keskustelut. Kohderyhmänä tässä tutkimuksessa ovat olleet lastensuojelun työntekijät sekä lastensuojelun keskeiset yhteistyötahot, muun muassa äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen, koulutoimen, lapsi- ja nuorisopsykiatrian työntekijät.

Kriittinen tarkastelu tutkimustulosten suhteen on paikallaan viitaten siihen, että aineisto on kerätty kehittämistyön tueksi hankkeen alkuvaiheessa. Kerätyn aineiston pohjalta LasSe- hanke on suunnannut kehittämistyötään. Siten tutkimustulokset kuvaavat sitä kontekstia, mistä hankkeen kehittämistyö on aloitettu. Kriittinen tarkastelu myös rajatyötä kuvaavissa ilmaisuissa on huomioitavaa, koska valitut esimerkit eivät kata koko aineistoa vaan perustuvat valitsemiini alkuperäisilmausihin.

Tutkimustulokseksi esitän, että moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa sekä edistävät että estävät kaksi eri pääluokkaa eli *toimintaympäristön rakenteisiin ja organisointumiseen* sekä *yksilötason suhteisiin* liittyvät tekijät. Seuraavassa käyn lyhyesti läpi, mitä nämä tarkoittavat tässä tutkimuksessa sekä siihen liittyvät johtopäätökset. Tuloksissa monet eri ’edistävät’ ja ’estävät’ tekijät kytkeytyvät toisiinsa useissa kohdissa.

Yhteenveto yhteistyötä edistävästä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvityksessä

Toimintaympäristön rakenteita ja organisointumista edistävät *hallinnon rakenteisiin* sekä *toiminnan organisoinnista sopimiseen* liittyvät tekijät. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessin moniammatillista yhteistyötä auttaa se, että rakenteissa on huomioitu yhteistyön tavat ja kohtaamisen paikat. Näitä ovat esimerkiksi mahdollisuudet reflektointiin ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja konsulttiin koko lastensuojelutarpeen selvitysprosessin ajan. Arponen, Kihlman ja Välimäki (2004,

42, 44) toteavat erilaisten keskustelujen paikkojen kuten työkokousten, yhteisten tilaisuuksien tai muiden foorumeiden edesauttavan yhteisten tavoitteiden esiin nostamista ja työstämistä. Näin ollen yhteen kokoontuminen, kohtaamiset sekä muiden toimijoiden työhön tutustuminen ovat edellytyksenä luottamuksen syntymiselle muiden osaamista ja asiantuntijuutta kohtaan. Myös Isoherranen (2005, 75, 79) kertoo kasvokkain tapahtuvien tapaamisten tärkeydestä eri organisaatioiden välillä. Jos tapaamisia ei ole, ristiriitoja voi kehittyä helposti, kun informaatiota tulkitaan virheellisesti eikä tieto siirry oikeille henkilöille. Rakenteissa tulisi olla yhteistyötahojen kesken kohtaamisen paikkoja sekä mahdollisuuksia luoda toimintamalleja yhteistyöhön osallistuville, jotta tiedon kulku ei jäisi sattumanvaraiseksi ja jossa voidaan käydä ratkaisuihin tähtäävää keskustelua.

Tutkimustuloksissa tuli esiin myös se, että yhteistyötä edistää, jos lastensuojeluilmoituksen tekijä voidaan ottaa mukaan ilmoitusta käsittelevään ensimmäiseen tapaamiseen. Yhteistyötahot osallistuisivat ja olisivat mielellään tässä tapaamisessa. (vrt. Lavikainen ym. 2014, 25.) Helsingissä kehitetyssä tilannearviointimallissa taas todetaan, että yhteys yhteistyökumppanien kanssa tapahtuu vasta lapsen tilannearvion ja yhteenvedon jälkeen. Tämä mahdollistaa sen, että lapsen arjesta ja elämäntilanteesta muodostuu työntekijälle itsenäinen käsitys. Tämä taas edistää sitä, että työntekijä pystyy paremmin fokusoimaan tarvittavan informaation tehdessään arviota. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 13–19; Ervast & Tulensalo 2006, 49; Oranen 2006, 16–19.) Lapsen elämäntilanteen kartoitus-työskentelymalli taas toteutetaan työparityönä. Malli mahdollistaa työnjaon siten, että kartoituksen alkuvaiheessa kokonaisuus on sosiaalityöntekijän vastuulla, mutta siinä voitaisiin hyödyntää lisäksi moniammatillista työparityöskentelyä. Jatkokehittämisen tarpeena onkin ollut muiden yhteistyötahojen kytkeminen kartoitustyöskentelyyn. (Möller 2004; 2005, 96). Nousiainen (2005, 38) toteaa, että kun lastensuojelutarpeen selvityksessä työparina on sosiaalityöntekijä, yhteneväinen ammatillinen tietopohja helpottaa reflektointia. Toisten ammattiryhmien kanssa työskennellessä on tärkeää määritellä roolit, tehtävät ja työnjako eri ammattinedustajien kesken.

Tulosten mukaan yhteistyötä edistää myös riittävä resurssointi ajan, työmäärän ja olemassa olevia palveluja hyödyntäen. Myös esimiehen rooli korostuu yhteistyön käynnistäjänä ja koordinoijana, kun yhteistyötä kehitetään eri tahojen kanssa. Tästä kertovat myös Ahlroth ja Kurganova (2007, 8), jotka toteavat, että linja-organisaatioiden ylempien esimiesten lupa ja tuki sekä rakenteet työskentelylle mahdollistavat viranomaisverkoston vakiintumisen käytännöksi. Myös Arponen ym. (2004, 27, 34) toteavat, että moniammatillinen työskentely edellyttää johdon, erityisesti useamman johdon yksituumaisuutta ja sitoutumista palvelujärjestelmässä.

Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana eri tahojen yhteistyötä edistää se, että sovitaan toimintakäytänteistä, esimerkiksi lastensuojeluilmoitukseen ja selvitysprosessiin liittyvistä sisällöistä. Näitä ovat vastuukysymykset sekä työnjaollinen organisoituminen esimerkiksi siitä, miten tiheästi tavaataan, kuka kutsuu koolle neuvotteluun osallistuvat, kuka toimii puheenjohtajana tapaamisissa ja miten dokumentointi toteutetaan. Ahlroth ja Kurganova (2007, 8) kertovat yhteistyön sujuvuuden lisäämisen sisältävän muun muassa, että sovitaan vastuu yhteistyön koordinoimisesta ja asiakkaasta sekä asian hoidon kokonaisuudesta sekä tehdään työnjaolliset sopimukset.

Tiedonkulkuun liittyvä sopimuksellisuus on keskeisin tekijä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Tämä siksi, että yhteistyötahot tietävät, miten heitä tiedotetaan lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta, kuka toimii yhteyshenkilönä lastensuojelusta ja keneltä voi kysyä, mitä asialle on tapahtunut. Tärkeää yhteistyötahon kannalta on, että voi kysyä kaiken kaikkiaan matalalla kynnyksellä. Lastensuojelun laatusuosituksissa (Lavikainen ym. 2014, 25) todetaan, että lastensuojelusta tulisi antaa tieto lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta sekä asiaa hoitavan työntekijän yhteistiedot ilmoituksen tehneelle viranomaiselle. Tämä voi olla mukana selvitysprosessissa, joten yhteistyötahot ovat siten tietoisia yhteistyön tarkoituksesta ja tavoitteista lapsen asiassa.

Yksilötason suhteita edistää *tiedon jakamiseen, yhteistyön merkityksellisyyteen* sekä *luottamuksellisuuteen* liittyvät tekijät. Yhteistyötahoille on tärkeää se, että lastensuojelun työntekijä on tavoitettavissa joko puhelimitse tietyinä sovittuna ajankohtana, ja jolta voi kysyä neuvoja ja reflektoida omaa asiakastilannettaan. Tiedon jakaminen voi tapahtua lastensuojeluilmoitusta käsittelevässä ensimmäisessä tapaamisessa, jossa yhteistyötahot mielellään ovat läsnä. Tätä edistää se, että kummatkin tahot tietävät toistensa perustehtävät, erityisesti siitä, että yhteistyötahoilla on ymmärrys lastensuojelun perustehtävästä sekä lastensuojelun kokonaisprosessista. Erityisen tärkeitä kysymisen paikkoja ovat lastensuojelutarpeen selvitysprosessin päätös siitä, loppuuko lastensuojeluasiakkuus vai jatkuuko se avohuollon tukitoimin. Realistisen tiedon jakaminen myös asiakkaille lastensuojelutarpeen selvitysprosessista on keskeistä. Yhteistyötahot toivovat erityisesti asiakastiedon jakamista, joka on mahdollista asiakkaan luvalla tai asiakkaan läsnä ollessa.

Myös Ahlroth ja Kurganova (2007, 8) ovat todenneet, että salassapitoon ja siten avoimuuteen liittyvät kysymykset eivät synnytä ristiriitaa, jos asiakkaalta on pyydetty lupa tarvittavien tietojen hankkimiseen. Heidän mukaan työskentelyn tulee olla avointa ja läpinäkyvää niin, ettei asiakkaan selän takana toimita.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan yhteistyön on oltava myös merkityksellistä, kiinnostavaa ja mukana olevien tahojen on tärkeää saada hyötyä yhteistyöstä oman position näkökulmasta. Luottamuksellisuus on edistää myös yhteistyötä eri tahojen kesken. Luottamusta vahvistaa aikaisempi yhteinen historia, toisinaan asioiden henkilöityminen sekä esimiesten henkilökemioiden toimivuus. Oleellista on luottaa sekä omaan esimieheen, joka tukee yhteistyön prosesseja että luottamus yhteistyötahoon, joka tulee ilmi kunnioituksena toista tahoa kohtaan. Dirksin ja Ferrin (2001, ref. Isoheranen 2012, 56) kertovat luottamuksella olevan suora vaikutus toivottuihin tuloksiin ja ryhmän tehokkuuteen. Luottamus vaikuttaa positiivisempiin asenteisiin, tulkintoihin sekä se mahdollistaa paremman yhteistyön. Korkean luottamuksen tasolla pyritään saavuttamaan hyviä tuloksia, joka johtaa tiedon jakamiseen ja integrointiin.

Tutkimuksessa myös lastensuojelun työntekijät pyrkivät osoittamaan vastuullisuutensa ottamalla mukaan yhteistyötahon ensimmäiseen tapaamiseen. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen omalla virkavastuulla sekä huolen ilmaantuessa huolen esille ottaminen lapsen arkiympäristössä niissä palveluissa, missä lapsi on, tarkoittaa ammatillista vastuunottamista. Yhteistyötä lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen kesken edistää se, että yhteistyötaho tukee perhettä ja lasta sekä pysyy heidän rinnallaan lastensuojelutarpeen selvitysprosessin ajan ja huomioi sekä kuulee lasta. Luottamuksellisuutta yhteistyössä osoittaa se, että tullaan yhteistyötahon kanssa tutuksi, joka vaatii tapaamisia eri tavoin. Myös lastensuojelun laatusuosituksissa (Lavikainen ym. 2014, 24.) korostetaan, että yhteistyötahojen tulee vastata oman toimialan palveluista lapselle ja perheelle huolimatta lapsen lastensuojelun asiakkuudesta.

Arposen ym. (2004, 42) mukaan luottamus on yksi moniammatillisen työskentelyn edellytyksistä, jolla viitataan salassapitokysymyksiin, mutta myös luottamista sekä omaan että toisen asiantuntijuuteen. Myös kaksisuuntaisuus vuorovaikutuksessa sekä toisen työn arvostaminen liittyy siihen, että kaikkea ei tarvitse tietää. Silloin voi antaa omastaan luottaen siihen, ettei tarvitse miettiä, mitä toinen ajattelee.

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on vielä yhteenvetona havainnollistettu moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä lastensuojelutarpeen selvityksessä.

MONIAMMATILLISTA YHTEISTYÖTÄ EDISTÄÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYKSESSÄ:

Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät

Hallinnon rakenteet:

- *Rakenteet* (rakenteiden huomiointi, yhteistyön tavat ja paikat)
- *Resurssit* (peruspalvelujen voimavarat, resursointi)
- *Koordinaatiovastuu* (esimies yhteistyön käynnistäjänä)

Toiminnan organisoitumisesta sopiminen:

- *Sopimuksellisuus* (vastuut ja työnjako, toimintakäytänteet, tiedonkulku)
- *Menettelytavat* (suunnitelman/ mallin kehittäminen, konsultaatiotavat)
- *Joustavuus* (matalakynnyksisyys)

Yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät

Tiedon jakaminen:

- *Tavoitettavuus* (konsultointiin liittyvät tiedot ja tavoitettavuus)
- *Neuvon kysyminen* (osaamisen vaihto, reflektointi)
- *Tietoisuus lastensuojelusta* (lastensuojelun yleinen tieto, ls ilmoitukseen ja selvitysprosessin ymmärrys, ls. tiedon jakaminen asiakkaille)
- *Asiakastiedon jakaminen* (lastensuojelu jakamassa tietoa asiakkaasta, yhteistyötaho jakaa tietoa asiakkaasta)

Yhteistyön merkityksellisyys:

- *Hyödyt ja tärkeys* (yhteiset tarpeet, hyödytään toisesta, kiinnostunut yhteistyöstä, yhteistyötahon tärkeys, tiedonsaannin hyödyt)

Luottamuksellisuus:

- *Aikaisempi tuttuus* (yhteinen historia, henkilöityminen, esimiesten henkilökemiat)
- *Luottamus* (esimieheen luottaminen, luottaminen toimijoiden kesken, yhteistyötahon kunnioittaminen)
- *Vastuullisuus* (ammattilinen vastuunottaminen, peruspalvelujen vastuu, rinnalla kulkeminen, asiakkaan kuuluminen, tunteiden huomiointi)
- *Tutustuminen* (tutuksi tuleminen, tapaamiset)

KUVIO 7. Yhteenvedo lastensuojelutarpeen selvityksen edistävästä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä

Rajatyöstä neuvotellaan yhteistyötä edistävissä tekijöissä pääsääntöisesti myönteiseen sävyyn *asiantuntijuuden ja profession* näkökulmasta vahvistamalla ja oikeuttamalla omaa sekä yhteistyötahon asiantuntijuutta sekä ammatti-identiteettiä, toimimalla joustavasti sekä osoittamalla kunnioitusta ja luottamusta toisen professiota kohtaan. Launis (1997, 129) onkin todennut, että eri ammattiryhmien rajapinnoilla rajat säilytetään kunnioittamalla toisen asiantuntemusta. Tuolloin vältetään asioita, jolloin puututaan toisen asiantuntijan reviiriin. Usein tällaisen yhteistyönongelma voidaan todeta johtuvan yhteisen kielen puuttumisesta, joka todellisuudessa tarkoittaa sitä, ettei ole vielä syntynyt yhteistä ajattelumallia.

Rajaneuvottelua käydään *valtuutuksista, oikeutuksista ja velvollisuuksista* muun muassa tässä tutkimuksessa tiedon, asiakkaan, profession aseman ja ammatti-identiteetin ja legitiimiyden näkökul-

masta. Rajatyön neuvottelussa haetaan myös *jaettua ymmärrystä* toisen professiosta, asiakkaan tilanteesta sekä tiedosta. Seuraavaksi tarkastelen yhteistyötä estäviä tekijöitä.

Yhteenveto yhteistyötä estävistä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvityksessä

Kuten aikaisemmin olen kertonut, myös yhteistyötä estävät toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen sekä yksilötason suhteisiin liittyvät tekijät. Toimintaympäristön rakenteita ja organisoitumista estävät tässä tutkimuksessa *resursseihin, organisoitumiseen* sekä *rajaamiseen* liittyviä tekijät. Resurssit tarkoittavat tässä tutkimuksessa muun muassa ajankäyttöön liittyviä tekijöitä, jonotusta lastensuojeluun ja muihin palveluihin sekä lastensuojelutarpeen selvityksen hidasta prosessia. Tutkimuksessa tulee ilmi myös se, että yhteistyötahojen mukaan lastensuojelu saattaa reagoida hitaasti silloin, jos tarvitaan akuutisti apua. Aikataulujen yhteensovittaminen, suuri työmäärä ja kiire vaikeuttavat yhteistyötä niin, että lastensuojelun työntekijöitä on vaikea tavoittaa. Henkilös-
töresurssit eli työntekijöiden vähäisyys, vaihtuvuus ja osaamattomuus estävät yhteistyötä. Työntekijöiden vaihtuvuus vaikeuttaa luottamuksen syntymistä yhteistyötahojen välille. Yhteistyö myös henkilöityy, jolloin hyvä ja rakentava yhteistyö saattaa toimia vai muutamien työntekijöiden kesken.

Edellä mainitut tutkimustulokset vaikuttavat yhteneväisiltä viime vuosina julkaistujen selontekojen ja raporttien kanssa. Tutkimustuloksille antaa peilipintaa Alhaisen (2014) tekemä lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä tehty tutkimus. Alhainen (2014, 65) toteaa työntekijöiden vähyyden sekä asiakkaiden kohtuuttoman määrän yhtä sosiaalityöntekijää kohden johtavan siihen, että sosiaalityöntekijät eivät kykene perehtymään kunnolla asiakkaiden tilanteisiin ja suunnittelemaan tätä työtä. Työntekijät joutuvat hoitamaan haasteellisia tilanteita yksin ilman toisilta saatavaa tukea, joka taas toisi laajempaa näkökulmaa käsiteltäviin asioihin. Jatkuvan kiireen vuoksi apua ei kyetä antamaan oikeaan aikaan ja oikealla tavalla. Työtaakka tuo työntekijöille henkistä kuormitusta johtaen helposti uupumukseen ja alan vaihtumiseen.

Organisoitumiseen eli toimintarakenteisiin ja toimintatapoihin liittyy erilaisia haasteita. Toimintarakenteet ovat olleet viime vuosina laajemminkin jatkuvassa muutoksessa, joten yhteistyötahojen on ollut vaikea pysyä siinä mukana. Yhteistyötahojen kesken olevat epäselvät toimintakäytännöt johtavat siihen, että yhteistyötahot eivät tiedä, onko lastensuojeluilmoitus saapunut lastensuojeluun ja mitä siellä lapsen asialle tapahtuu. Erilaiset toimintatavat eri kunnissa asettavat haasteen erityisesti erityissairaanhoidolle. Myös dokumentointiin liittyvänä haasteena yhteistyötaholla on se, mitä lap-

sen lausuntoihin tulisi kirjata. Alhainen (2014, 66) toteaa, että lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen palveluissa on paljon puutteellisia yhteistyökäytäntöjä. Tämä näkyy huonosti organisoiduissa kokouksissa, jotka aiheuttavat sekaannusta ja turhauttavat osallistujia. Jos toimintakäytänteet ovat huonot, se johtaa lastensuojelun ja yhteistyötahojen kiristyneisiin väleihin aiheuttaen jatkossa hankaluutta yhteistyössä.

Kun sekä yhteistyötahot että lastensuojelu rajaavat toimintaa, se hidastaa tai jopa estää yhteistyön tekemisen. Pelko tai rohkeuden puute estävät ottamasta huolta esille lapsen lähiympäristössä, tekemästä lastensuojeluilmoituksia tai tulemasta lastensuojeluilmoitusta koskevaan ensimmäiseen neuvotteluun. Lastensuojeluilmoituksia on delegoitu esimiehille tai erityistyöntekijöille niin koulussa kuin varhaiskasvatuksessakin. Jos huolta ei rohjeta ottaa esille lapsen omassa toimintaympäristössä, se voidaan kierrättää lastensuojeluun. Myös asiakkaiden ”luukuttaminen” ja pallottelu johtavat siihen, että perheet ja lapset eivät saa tukea sieltä mistä kuuluu. Työn rajaamiseen liittyy, että yhteistyötahoa ei välttämättä ole edes kutsuttu neuvotteluun. Lastensuojelun työntekijä voi istua myös passiivisena lasta koskevassa neuvottelussa. Myös Ahlroth ja Kurganova (2007, 8) ovat todenneet, että jos asiakasperheessä on kontakteja useisiin eri viranomaisiin, työskentely on haasteellista. Viranomaistyön välillä oleva ristiriita saattaa hämmentää asiakasta, jolloin tarjottu tuki ei kohtaa tai eri auttajatahot siirtävät asiakasta toisilleen.

Passiivisuus näyttäytyy tutkimuksessa siten, että yhteistyötahojen mukaan lastensuojeluilmoitukset eivät johda mihinkään. Myös valtakysymykset sekä oman työnrajaaminen ovat yhteistyön esteenä. Työn rajaamista tuottaa jokainen taho siten, että ei esimerkiksi osallistuta neuvotteluun, ei oteta asiakkaaksi tai lähetetään asiakas pois muihin palveluihin. Toimiva lastensuojelu (2013, 34) selvitysryhmän loppuraportissa todettiin, että myös lastensuojeluilmoituksen avulla siirretään vastuuta lastensuojelulle, jolloin se toimii ”pois lähettämisen kulttuurina”. Tällä ilmoituksen tekijä vetäytyy yhteistyövastuusta lapsen ja perheen kanssa jättäen toimintavastuun lastensuojelulle. Ilmoituskynnyksen ollessa matala perheet ovat lastensuojelun varassa, vaikka heitä voitaisiin auttaa paremmin muissa palveluissa. (vrt. Heino 2014, 287.) Rimpelä (2014, 562–563) toteaa pois lähettämisen -kulttuurin liittyvän tutkimustiedon kehittymiseen. Tällöin vallalla asiakkaiden pulmat tarkastellaan ongelmalähtöisyyden ja ongelmien nimeämisen näkökulmista. Tämän vaikutuksesta asiakas lähetetään pois, yleensä kalliisiin palveluihin erikoistuneiden ammattilaisten ja erikoituneen tuen piiriin. Mäkelä (2013, 20–21) toteaa, että pois lähettämisen -kulttuurista on hänen mukaansa siirryttävä avun tarjoamiseen lapsen, nuoren ja perheen kehitysympäristöissä kuten päivähoitossa ja koulussa.

Yksilötason suhteita taas estävät tekijät määrittyvät tässä tutkimuksessa *tiedon jakamiseen* liittyviin seikkoihin sekä *arvostuksen puutteeseen*. Tiedon jakamiseen liittyvät epäkohdat korostuvat tässä tutkimuksessa. Näitä ovat salailu ja vaitiolo lastensuojeluasioissa sekä tiedon jakamisen yksipuolisuus yhteistyötahoilta lastensuojeluun päin. Arponen ym. (2004, 27) pohtivat, käytetäänkö salassapitoa tekosyynä yhteiselle työskentelylle. Myös Pärnä (2012, 135-136) miettii eri toimijoiden välillä esiintyvää vaitiolovelvollisuutta, onko se todellinen este vai otetaanko se tilannekohtaisesti käyttöön rajana. Tällä Pärnä (2012, 135-136) viittaa rajatyöhön, jolloin vaitiolovelvollisuuden avulla ilmaistaan legitiimi professioiden valtuutus. Vaitioloon ja salassapitoon liittyviä esteitä voidaan poistaa pyytämällä asiakalta luvan tarvittavien tietojen hankkimiseen tai ottamalla hänet oman asiansa käsittelyyn. (Ahlroth & Kurganova 2007, 8; Arponen ym. 2004, 27; Pärnä 2012; 36). Kaikki kuulevat asiat yhtä aikaa eikä salailtavaa jää.

Tietämättömyydestä seuraa se, ettei yhteistyötaho pysty auttamaan ja tukemaan lasta ja perhettä riittävästi. Jos lapsella tai perheellä on asiakkuuksia eri organisaatioissa, myös päällekkäisen työn tekeminen on mahdollista. Jos ei ole tiedossa, millaisia tukitoimia lapselle tai perheelle järjestyy lastensuojeluilmoituksen jälkeen tai onko asia hoidossa, työntekijät kantavat huolta lapsesta kohtuuttomasti vielä lastensuojeluilmoituksen jälkeenkin. Kokonaiskuvaa ei muodostu kenellekään, jos toiminta ei ole avointa. Tuen puute aiheuttaa sen, ettei konsultaatiota tarjota sen paremmin yhteistyötahoille kuin lastensuojelulle. Rose ym. (2004, ref. Halme 2010, 27), Rudge ja Morse (2004, ref. Halme 2010, 27) sekä Jakobsen ja Severinsson (2006, ref. Halme 2010, 27) havaisivat myös toimivan lapsiperhepalvelujen yhteistyön esteenä olevan tiedon kulkuun sekä vaitiolovelvollisuuden liittyviä tekijöitä. Tätä esittävät myös useammat lastensuojelua käsittelevät selonteot viime vuosilta. Myös Vilja-Eerikan tapausta käsittelevä tutkintaryhmä

Tutkintaryhmä (8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat 2013, 67-68, 74) totesi, että eri tahojen tiedot eivät kohdanneet ja toimijoiden välillä ei ollut keskusteluyhteyttä. Tutkijaryhmä totesi, että epätietoisuus voi aiheuttaa ilmoituksen tekijälle voimattomuuden tunnetta, jos ei tiedä, mihin on ryhdytty ilmoituksen teon jälkeen. Myös kynnys uuden lastensuojeluilmoituksen tekemiselle voi olla korkea, koska oletusarvona on, että tilanteen korjaustoimenpiteet ovat käynnissä. Tutkintaryhmä ottaakin kantaa siihen, että lapsen asioiden ja tilanteen etenemisestä muut toimijat tarvitsevat palautetta sekä siihen, että vuorovaikutus toimijoiden välillä ei voi pohjautua henkilösuhteisiin. (emt., 67-68, 74.)

Epäselvyys toisen toimijan tehtävistä liittyy myös tiedon jakamisen puutteeseen. Kun ei tiedetä toisen toimija perustehtävää, se tuo lastensuojeluun ja myös yhteistyötahoille erilaisia odotuksia, jotka eivät välttämättä ole aina realistisia. Epärealistiset odotukset aiheuttavat pettymyksen sekä asiakkaille että yhteistyötahoille. Lastensuojelun huono julkisuuskuva ja imago estävät toisinaan tekevästä lastensuojeluilmoituksia. Myös Johnson ym. (2003, ref. Halme 2010, 27-30) sekä Darlington ym. (2005, ref. Halme 2010, 27-30) ovat havainneet toisten toimijoiden toimintaan sekä palveluihin liittyvän epätietoisuuden yhteistyön esteeksi.

Suurena esteenä yhteistyölle ovat arvostuksen, kunnioituksen ja luottamuksen puuttuminen yhteistyötahojen välillä. Luottamuksen puute tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sopimukset, luvutut yhteydenotot ja sovitut aikataulut eivät päde lastensuojelun kanssa. Dirksin ja Ferrin (2001, ref. Isoheranen 2012, 56) mukaan luottamuksen ollessa heikko, toimijat eivät ole motivoituneita yhteistyöhön, jolloin kilpailulliset motiivit saattavat korostua. Jos alhaisen luottamuksen tasolla esiintyy ristiriitä, se tulkitaan negatiivisesti, jolloin esille voi nousta ihmissuhderiitä.

Tutkimuksessa kunnioittamisen ja arvostuksen puute näyttäytyy siten, että yhteistyötahon esittämä huoli ohitetaan tai torjutaan. Myös lastensuojelutarpeen selvityksen arvioissa yhteistyötaho ja lastensuojelu voivat nähdä loppuarvion asiakkuuden jatkumisesta eri tavalla. Eriksson ja Arnkil (2009, 24) toteavat, että huolen subjektiivisuudesta johtuen asiakkaan tilanteet näyttäytyvät eri toimipisteiden työntekijöille erilaisina. Koska eri sektoreiden työntekijöillä on omanlainen kontakti samoihin asiakkaisiin ja heillä on toisistaan eroavat perustehtävät, johtaa tämä siihen, että heillä voi olla myös eri näkökulma ja tuntuma perheen tilanteeseen.

Oranen (2006, 9) onkin todennut, että arviointi osana lapsen tilanteen selkeyttämistä on haaste lastensuojeluprosessien kehittämistyössä. Lapsia ja perheiden tilanteita selvitetään ja arvioidaan muuallakin palvelujärjestelmässä kuin yksin lastensuojelussa. Joskus arviot kytkeytyvät toisiinsa, joskus ne voivat olla vastakkaisiakin. Kun lapsen tilannetta arvioi esimerkiksi kehityksellisestä näkökulmasta, lapsen tilanteen ymmärrys on elävä konstruktio. Lapsen tilanteet ja tapahtumien merkitykset muuttuvat arvioinnin eri vaiheissa, jolloin arviointi lähtee alusta, kun tilannetta tarkastellaan uudestaan. Myös merkitysten siirtäminen on vaikeaa suhteesta toiseen siirryttäessä. Arvioinnin kuluessa muuttuu siten käsitys ja ymmärrys lapsen tilanteeseen johtuneesta kehityksestä uudestaan, vaikka lapsen tilanne pysyisi samana.

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on vielä kiteytetty ne tekijät, jotka estävät tämän aineiston mukaan moniammatillista yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvityksessä.

MONIAMMATILLISTA YHTEISTYÖTÄ ESTÄÄ LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYKSESSÄ:

Toimintaympäristön rakenteet ja organisoituminen

Resurssit:

- *Ajankäyttöä rajaavat tekijät* (jono & hitaus, aika- taulut, työmäärä, kiire)
- *Henkilöstöresurssiin liittyvät tekijät* (henkilöstön ja resurssien vähäisyys, henkilöstön vaihtuvuus, henkilöityminen, henkilöstön osaamisen puute, työntekijää vaikea tavoittaa)

Organisoituminen:

- *Toimintarakenteet ja -tavat* (toimintarakenteiden haasteet, epäselvät käytänteet, erilaiset toimintatavat, kirjaamisen haasteet)

Rajaaminen:

- *Pois siirtäminen* (pelko ja rohkeuden puute, delegointi, ”luukkuttaminen”)
- *Työn rajaamisen tekijät* (ei ole kutsuttu neuvotteluun, passiivinen toiminta, valtakysymykset, oman työn rajaaminen)

Yksilötason suhteet

Tiedon jakaminen:

- *Tiedon jakamiseen liittyvät puutteet* (salailu, vai tiolo, tiedon jakamisen yksipuolisuus, avoimuuden puute, tietämättömyyden seuraukset, tuen puute)
- *Epäselvyys toisen toimijan perustehtävästä* (toimijoilla ei tietoa toistensa profesioista, erilaiset näkemykset ja odotukset, lastensuojelun huono imago)

Arvostuksen puute:

- *Kunnioittamisen ja luottamuksen puute* (luottamuksen puute, arvostuksen puute)

KUVIO 8. Yhteenveto lastensuojelutarpeen selvityksen estävistä tekijöistä moniammatillisessa yhteistyössä

Rajatyöstä neuvotellaan yhteistyötä estävien tekijöiden kohdalla lastensuojelutarpeen selvityksessä kriittiseen ja kielteiseen sävyyn. Alkuperäisilmauksissa löydetty keskeisimmän neuvottelujen sisällöt liittyivät muun muassa toisen organisaation vastuuseen ja velvollisuuksiin sekä menettelytapoihin toimijoiden välillä. Rajaneuvottelua käydään tiedon jakamisen puutteista ja vaikenemisesta sekä lastensuojelun perustehtävän epäselvyydestä muille toimijoille. Luottamuksen ja arvostuksen puute suhteessa asioiden hoitoon, reagoinnin hitauteen, huolen tulkinnallisuuden erimielisyyteen sekä määrittelyyn ovat rajaneuvotteluissa läsnä. Alhainen (2014, 66–67) toteaa lastensuojelun yhteistyösuhteissa olevan väheksyntää, joka kohdistuu toisien ammattiryhmien työntekijöiden käsityksiin. Näillä tarkoitetaan lapsen lähellä arjessa kiinteästi olevia työntekijöitä. Tämä hankaloittaa asiakkaiden avun saantia, kun asiakkaiden tarpeiden olennainen tieto ei välity eteenpäin.

Kiteytetysti voi sanoa, että tässä tutkimuksessa lastensuojelun professionaalinen osaaminen kyseenalaistetaan läpileikkaavasti reagoimattomuuden tai lastensuojelullisen huolen erilaisen tulkinnan se-

kä professioniin liittyvien ydintehtävien ja asiantuntijuuden näkökulmasta. Tämä tulee ilmi esimerkiksi epäluottamuksena lastensuojelun tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen lopputulokseen.

Tutkimuksessa lastensuojelun toimija itse esittää valtuutuksen tehdä lastensuojelutarpeen selvitys kunnolla. Estävissä tekijöissä rajatyön neuvotteluissa nousee esille vahvasti myös kilpailu asiakkaan tuntemisesta ja tiedosta asiakkaan tarvitsemasta tuesta ja tämän tilanteesta sekä lastensuojelullisen huolen oikeutuksesta ja syvyydestä. Oman profession ydintehtävää varjellaan suhteessa yhteistyötahtoon. Yhteistyötahot näyttäytyvät tässä tutkimuksessa estävien tekijöiden näkökulmasta toisistaan irrallisina toimijoina, jotka varjelevat tiukasti omia rajojaan toisistaan tietämättä. Alhainen ym. (2014, 67) toteavat myös, että asiantuntijat kamppailevat määrittämisoikeudesta suhteessa siihen, mistä asiakkaan ongelmista oikein on kyse. Pahimmillaan tärkeät päätökset tehdään ulkokohtaisesti ja autoritäärisesti, koska asiakkaan arjen kokemukset eivät vakuuta asiantuntijoita.

Edwards (2010, 44–45, ref. Pärnä 2012, 42–43) toteaa, että tietoisien työskentelyn avulla voidaan helpottaa ja ylittää rajatyöskentelyä sekä asiantuntijuuksien yhdistymistä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi selkeyttämällä työn tarkoitusta ja tavoitetta sekä olemalla avoin eri vaihtoehdoille, tuntemalla paikallisia verkostoja, ymmärtämällä omia ja toisten ammatillisia arvoja, ottamalla riskejä sekä tulkitsemalla sääntöjä joustavasti sekä olemalla toisille eli ammatillisille ja asiakkaille vastaanottavainen. Erityisen tärkeää on kokonaisvaltainen keskittyminen lapseen ja lapsen näkeminen osana omaa toimintaympäristöään. Kehittämistyön näkökulmasta tarkastellen rajatyöskentelyä voidaan helpottaa tietojen vaihtoon mahdollistavien käytäntöjen ja prosessien luomisella sekä parempien yhteistyövälineiden ja käytäntöjen kehittämisellä.

Pohdinta

Kuten luvun alussa mainitsin, tämä tutkimus kuvaa Väli-Suomen alueella ajanjaksoa, jolloin LasSe -hanke ei ollut vielä aloittanut kehittämistoimintaansa. Tilanne voisi olla erilainen hankkeen päätyttyä lokakuulla 2015. LasSe -hankkeen alueella Väli-Suomessa on kuitenkin ollut tässä tutkimuksessa käytetyn aineistonkeruun jälkeen yhteisiä työpajoja sekä koulutuksia lastensuojelun ja sen yhteistyötahojen kesken. Hankkeen jälkeen olisi keskeistä seurata, miten lastensuojelutarpeen selvitys ja siihen liittyvien eri prosessien kehittämistoimenpiteet ovat vaikuttaneet sekä lastensuojelun että sen eri yhteistyötahojen toimintakäytäntöihin. Kiinnostavaa olisi tietää, ovatko esimerkiksi yhteistyötahot enemmän mukana lastensuojeluilmoitusta käsittelevissä tapaamisissa, miten yhteydenpitoon ja

tietosuojaan liittyviä kysymyksiä on ratkaistu tai onko yhteistyölle löydetty kokonaan uusia aloituksia, sopimuksia, menetelmiä tai käytäntöjä.

LasSe -hanke on toiminut aikakaudella, jolloin eduskunnalle esitettiin hyväksyttäväksi lakia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, ns. sote -järjestämislaiksi (Sote uudistus 2015). Sote -uudistuksella tavoitteena ovat asiakaslähtöiset, yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut koko maahan. Tämän lisäksi palveluilla tavoitellaan nykyistä kustannustehokkaampaa palvelukokonaisuutta. Esitys sote -järjestämislaiksi (HE 324/2014vp) annettiin eduskunnalle joulukuussa 2014, mutta perustuslakivaliokunta palautti esityksen, koska esityksen ei ollut mahdollista edetä. Lakiuudistuksen eteneminen jää uuden hallituskauden tehtäväksi. Epäselvää on vielä se, mitä se vaikuttaa lopulta erityisesti sosiaalipalvelujen järjestämistapoihin ja millaisia haasteita se tuo mukanaan yhteistyön tekemiseen esimerkiksi varhaiskasvatus- ja opetuspalvelujen kesken.

Pohdinnassani on ollut jo useamman vuoden ajan, kuinka eri ministeriöiden mahdollinen yhteinen ohjausjärjestelmä toimii ja miten se näkyy alaspäin valuen kuntiin. Viime vuosina on edelleen valittavan usein näyttänyt siltä, että ministeriöiden keskinäinen keskustelu on ollut paikka paikoin melko vähäistä. Tämä tulee esiin siinä ristiriidassa, että viimeisten vuosikymmenten aikana useat eri kansalliset politiikkaohjelmat, strategiat ja asetukset ovat ohjanneet eri viranomaisia tekemään yhteistyötä (vrt. Uusikylä 1994, 44–45), niin paikallisella tasolla tämä on näyttäytynyt vahvasti sektoroituneena palvelujärjestelmänä. Erityisesti asiakkaan näkökulmasta palvelujärjestelmä on sirpaleinen, eikä ole enää kenenkään hallittavissa yksin. Asiakkaan asiat puretaan yksitellen auki eri viranomaisissa, joten objektiivisen kuvan luominen on äärimmäisen haasteellista.

Viime vuosina esimerkiksi valtakunnallinen Kaste -ohjelma on kuitenkin tehnyt tutuksi monialaista ja moniammatillista yhteistyötä tuoden eri malleja seutuyhteistyöhön ja paikallisten palvelujärjestelmien eri tasoille niin lasten, nuorten kuin perheidenkin palveluihin. Mitkä näistä moninaisista malleista jää käytännössä toimimaan ja elämään, siitä ovat lopulta vastuussa paikalliset hallinnon mallit, eri sektoreiden johto- ja vastuuhenkilöt ja lopulta yksittäiset viranomaiset. Yksi toimiva malli on Hämeenlinnan monialainen lasten ja perheiden palvelutarpeen arviointimalli (Monialainen arviointitiimi 2015), joka kohdistuu siihen pulmaan, kun lapsella tai perheessä on erityisen tuen tarvetta. Mallia on kehitetty yhdessä eri yhteistyötahojen kanssa myös asiakkaan näkökulmasta. Tällöin palvelutarpeen arvioinnin aikana mietitään yhdessä palvelutarpeen arviointitiimin sekä perheen kanssa arviointijaksolla sitä, mistä kohdennetuista palveluista lapsi tai perhe hyötyy. Ideana on, että asiakkaiden palvelutarpeet ja saatu palvelu kohtaavat.

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on pyrkinyt huomioimaan myös lastensuojelun tilaa koskevien selontekojen ja raporttien tuomia huomioita eri sektoreiden välisiin yhteistyön pulmiin. Velvoite monialaiseen yhteistyöhön on uudessa laissa vahva. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 41 § antaa ohjeet muun muassa asiakastiedon jakamiseen, silloin kun asiakastietoja tarvittaisiin asiakkaan hoidon ja huolenpidon turvaamiseksi. Pääsääntönä on aina, että asiakkaan suostumus tulee aina saada asiakastietojen antamiseen. Tietoja voidaan antaa vain siinä laajuudessa, miten se on välttämätöntä asiakkaan välittömän hoidon tai huollon järjestämiseksi. Useat eri selonteot ja julkaisut lastensuojelun tilaan liittyen ovat ottaneet kantaa siihen, että viranomaisyhteistyöhön liittyvää tietojen vaihtoa tulisi selkeyttää lainsäädännöllä. Siihen ei kuitenkaan uudessa sosiaalihuoltolaissa sellaisenaan ole otettu kantaa.

Lastensuojelun yhteistyötahot muodostuvat pääosin ehkäisevän lastensuojelun palveluista. Kunnissa on koottu yhteen erilaisia lasten ja nuorten monialaisia ohjaus- ja palveluverkostoja. Kuitenkin asiakastasolla eri tahojen työskentely näyttäytyy edelleen haasteena, erityisesti jos on kyse monia eri palveluja tarvitsevasta asiakkaasta. Haasteena on edelleen se, kuinka ja miten eri tahojen suunnitelmat asiakkaille saadaan yhteneviksi? Vielä edelleenkin eri tahot tekevät omat asiakassuunnitelmansa asiakkaille, joihin asiakkaat sitoutuvat vaihtelevasti. Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) 39 § mukaan asiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma palvelutarpeen arvioinnin täydentämiseksi. Tarvittaessa palvelutarpeen arvioimiseksi voidaan tehdä yhteistyötä myös muiden tarvittavien tahojen kanssa, jotka osallistuvat siten asiakassuunnitelman tekemiseen. Tämä uudistus on paikallaan, jotta tietojen vaihto onnistuu ja kaikki tarvittavat tahot saavat tiedon asiakkaan palvelutarpeesta yhtä aikaa.

Olen pohtinut myös asiakkaan asemaa ja sitä, miten moniammatillinen yhteistyö hänelle näyttäytyy. Ei voida odottaa asiakkaan sitoutumista tavoitteisiin, jos yhteistyötahot eivät itsekään niitä pysty asettamaan tai työskentely kaiken kaikkiaan vaikuttaa epäselkeältä. Olenkin verrannut joskus yhteistyötä perhedynamiikkaan: jos perhedynamiikka on kovasti riitainen, se vaikuttaa jokaiseen perheen jäseneseen. Sama tilanne näyttäytyy yhteistyöverkostoissa. Voidaanko asiakkaalta odottaa sitoutumista eri tahojen yksin tai yhdessä luomiin tavoitteisiin, jos hänen kanssaan työskentelevät tahot vievät hänen asiaansa eri suuntaan. Tärkeää lienee lopulta se, että moniammatillisessa yhteistyössä tehdään eri tahojen kanssa sopimuksia asiakasasiassa vähintäänkin siitä, mitä kukin taho tekee asiakkaan tukemiseksi, mutta myös se, mitä asiakas itse tekee. Lastensuojelutarpeen selvityksessä vastuu yhteistyöstä on siten asiakkaan sosiaalityöntekijällä, jonka tehtävänä on myös koordinoida yhteistyötä.

Lastensuojelun hidas reagointi yhteistyötahon esittämään huoleen asiakkaasta nousee useilla eri tahoilla esille. Lastensuojelutarpeen selvitysprosessi voi kestää kolmekin kuukautta. Siten selvitysprosessi on vahva sosiaalityön työmenetelmä, joka toimii selkeänä interventiona asiakkaan arjessa. Prosessin pituudella voidaan siten mahdollistaa positiivinen muutostyö asiakkaan elämässä. Seurauksena voi olla, että huolta aiheuttavat seikat vähenevät prosessin edetessä ja asiakkuutta ei ole tarve lapselle avata.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että yhteistyötahot kokivat lastensuojelun työkäytännöt selvitysprosessineen epäselviksi. Yhteistyötahot saattoivat kokea myös lastensuojelun tahona, jolla ei ole rohkeutta toimia. Olennaista liene se, että lastensuojelun työskentelytavoista tiedotetaan sekä asiakkaita että yhteistyötahoja. Prosessien tekeminen läpinäkyväksi niin paljon kuin se lain puitteissa on mahdollista, vahvistaa myös muiden tahojen realistisia odotusarvoja lastensuojelutyötä kohtaan.

LÄHTEET

Abbott, Andrew (1988) *The System on Professions. An Essay on the Division of Expert Labor.* London: The University of Chicago Press.

Abbott, Andrew (1995) *Linked ecologies: States and Universities as Environment of Professions.* *Sociological Theory.* 23:3. Washington: American Sociological Association.

Ahlroth, Elina & Kurganova, Galina (toim.) (2007) *Lastensuojelun työmenetelmiä.* Helsinki: Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fdfe2b804a1563bc9511f5b546fc4d01/0703_oppaita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES. Viitattu 21.4.2015.

Ahonen, Petra (2011) *Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia kunnallisen lastensuojelun uudesta työkentelymallista, lastensuojelutarpeen selvityksestä.* Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/82263>. Viitattu 12.10.2014.

Alhainen, Kai (2014) *Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä* Raportti 24/2014. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Arponen, Aino & Kihlman, Eila & Välimäki, Sari (2004) *Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen.* Teoksessa Markus Anttila & Sirkka Rousu (toim.) *Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus.* Kerava: Lastensuojelun Keskusliitto ja Suomen Kuntaliitto, 17-46.

Bardy Marjatta & Heino Tarja (2013) *Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki.* Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 13-42.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1. Viitattu 21.2.2015.

Charpentier, Anne Bettina (2011) *Lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelun alkuvaiheen arvioinnista.* Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

D'Amour, Danielle & Ferrada-Videla, Marcela & San Martin Rodriguez, Leticia & Beaulieu, Marie-Dominique (2005) *The conceptual basis for interprofessional collaboration: Core concepts and theoretical frameworks.* *Journal of Interprofessional Care.* Vol. 19, 116–131.

Darlington, Yvonne & Feeney, Judith A. & Rixon, Kylie (2005) *Interagency collaboration between child protection and mental health services: Agency practices and perceived barriers.* *Child Abuse and Neglect* 29(10), 1085–1098.

Denzin, Norman K. (1978) *The research art (2. painos).* New York: Mc Graw-Hill.

Department of Health (2000) *Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families.* London: Department of Health.
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/Framework%20for%20the%20assessment%20of%20children%20in%20need%20and%20their%20families.pdf>. Viitattu 4.3.2015.

Dey, Ian (1993) *Qualitative data analysis. A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.

Dirks, Kurt T., & Ferrin, Donald L. (2001). The Role of trust in organizational settings. *Organizational Science* 4, 450 - 470.

Edwards, Anne (2010) *Being an Expert Professional Practitioner. The Relational Turn in Expertise*. Springer, London.

Eloranta, Sini & Kuusela, Marja (2011) Moniammatillinen yhteistyö - katsaus suomalaisiin hoitotieteellisiin oppinnäytetöihin. *Tutkiva hoitotyö*, 3, 5 – 13.

Engeström, Yrjö (2004) *Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä*. Tampere: Vastapaino.

Eriksson, Esa & Arnkil, Tom-Erik (2009) *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Oppaita 60. Stakes: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Ervast, Sari-Anne & Tulensalo, Hanna (2006) Kohtaavaa lastensuojelua. Sosiaalityötä lapsen kanssa - Kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 8/2006. http://www.socca.fi/files/87/Sosiaalityota_lapsen_kanssa.pdf. Viitattu 22.2.2015.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Filppula, Elina (2010) *Lapsen osallisuus lastensuojelun alkuarvioinneista laadituissa dokumenteissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Pelkonen, Marjaana & Haapakorva, Arja (2005) *Äitiys- ja lastenneuvolatyö Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 22*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4006.pdf. Viitattu 1.3.2015.

Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena & Laaksonen, Camilla (2010) *Yhteistyöinterventioiden vaikutavuus lapsiperhepalveluissa. Järjestelmällinen katsaus. Raportti 10/2010*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Halme, Nina & Kekkonen, Marjatta & Perälä, Marja-Leena (2012) *Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Raportti 62/2012*. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978-952-245-747-9.pdf?sequence=1. Viitattu 26.2.2015.

Halme, Nina & Vuorisalmi, Merja & Perälä, Marja-Leena (2014) *Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Raportti 4/2014*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1. Viitattu 28.2.2015.

Hastrup, Arja & Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Johanna (2013) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste –kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 2/2013. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1. Viitattu 1.3.2015.

Hearn, Jeff & Pösö, Tarja & Korpinen, Johanna & Smith, Carol & Whyte, Sue (2004) What is Child Protection/Lastensuojelu? Historical and Methodological Issues in Comparative Research on lastensuojelu/Child Protection. *International Journal of Social Welfare* 13(1), 28 - 41

Heino, Tarja (1997) Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa: Sosiaalityöntekijän tuottama määrittäminen lastensuojelun asiakkaaksi. Helsinki: Stakes.

Heino, Tarja (2014) Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Isoherranen, Kaarina (2005) *Moniammatillinen yhteistyö*. Vantaa: WSOY.

Isoherranen, Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. *Väitöskirja. Sosiaaliteiden laitoksen julkaisuja 2012:18*: Helsingin yliopisto.

Jakobsen, Einar S. & Severinsson, Elisabeth (2006) Parents' experience of collaboration with community healthcare professionals. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 13(5), 498–505.

Johnson, Lawrence J. & Zorn, Debbie & Kai Young Tam, Brian & Lamontage, Maggie & Johnson, Susan A. (2003) Stakeholders' views of factors that impact successful interagency collaboration. *Exceptional Children* 69(2), 195–209.

Järvelä, Tiina (2014) *Huolenpidon pirstaloituminen lastensuojelutarpeen selvityksissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Järvinen, Ritva & Taajamo, Terhi (2008) Moniammatillisuuden haasteet ja mahdollisuudet perheissä. Teoksessa: Eija Noppari (toim.) *Monialaiset verkostot perheitä tukemassa*. B-raportteja 3B. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Kajanne, Orvokki (2014) *Meistäkö lastensuojeluilmoitus?: vanhempien kokemuksia lastensuojeluilmoituksesta, lastensuojelutarpeen selvityksestä ja sosiaalityöntekijöiden työskentelystä internetin keskustelupalstakommenttien perusteella*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kallinen-Kräkin, Salme (toim.) (2008) *Sosiaalialan kehittämishanke 2003-2007. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2008:6*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-8420.pdf . Viitattu 7.3.2015.

Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna-Raija (2001) Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.

Kinni, Riitta-Liisa (2014) Gerontologinen sosiaalityö ja ihmisten työstäminen. Kategorisointia sairaalan moniammatillisessa työssä. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 92.

Kiuru, Kaisa-Elina & Metteri, Anna (2014) Miten lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian välinen raja rakentuu palvelujärjestelmässä? Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014, 162-190.

Kontio Mari (2013) Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 138.

Kontinen, Outi (2005) VALMA - Vammaisten lasten lastensuojelun kehittämishanke. Loppuraportti. Ylämylly: Honkalammen kuntayhtymä.

Kosola, Heli (2015) Lastensuojelutarpeen selvityksen toimintakäytännöt. Väli-Suomen käytännöt. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999) Sisällön analyysi. Hoitotiede 11, 3-12.

Launis, Kirsti (1997) Moniammatillisuus ja rajojen ylityksen asiantuntijatyössä. Teoksessa Juhani Kirjonen, Pirkko Remes & Anneli Eteläpelto (toim.) (1997) Muuttuva asiantuntijuus. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Leathard, Audrey (2003) Introduction. Teoksessa Audrey Leathard (toim.) Interprofessional Collaboration. From Policy to Practice in Health and Social Care. New York: Brunner & Routledge.
Lockhart - Wood Karen (2000) Collaboration between Nurses and Doctors in Clinical Practice. British Journal of Nursing. 9(5), 276–280.

Markkula, Jaana & Öörni, Erkki (toim.) (2009). Turvallinen elämä lapsille ja nuorille Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Raportti 27 /2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/documents/10531/1449887/turvallinen.pdf/b7d7af7a-41ac-4d3f-81a4-cefe3d05ffac>. Viitattu 1.3.2015.

Mikkonen, Hanna-Leena (2013) Nuoren osallisuus lastensuojelutarpeen selvityksessä. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto.

Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna (2004) Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1 http://www.socca.fi/files/289/Lapsilahtoisien_tilannearvion_kasikirja.pdf . Viitattu 22.2.2015.

Muukkonen, Tiina (2013) Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1. Viitattu 20.2.2015.

Mäkelä, Jukka (2013) Ehkäisevät palvelut kunniaan. Teoksessa Arja Hastrup & Marke Hietanen-Peltola & Johanna Jahnukainen & Marjaana Pelkonen (toim.) Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste –kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti: 3/2013. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 19-22.

Mäkelä, Klaus (1987) Yhteiskuntatieteellisen tiedonhankinnan eettiset säännöt ja tietosuoja. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Tieteen vapaus ja tutkimuksen etiikka. Helsinki: Tammi, 180-195.

Määttä, Mirja (2007) Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkiallinnollisista ryhmistä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 252. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23454/yhteinen.pdf?sequence=2>. Viitattu 22.2.2015.

Möller, Sointu (2005) Arviosta sanoisin. Tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Tutkimuksia 1/2005. Jyväskylä: Pesäpuu.

Möller, Sointu (2004) Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Opas- ja käsikirjat 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu.

Newsome, W.Sean 2000. Parental perceptions during periods of transition: Implications for social workers serving families coping with autism. *Journal of Family Social Work* 5(2), 17-31.

Nousiainen, Kirsi (2005) Alkuvaiheen tilannearviointi lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Julkaisematon.

Nordström, Eva (2013) "Olisi enemmän annettavaa, jos asiaan pystyisi kunnolla paneutumaan": tutkimus lastensuojelutarpeen arvioinnista. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Nummenmaa, AnnaRaija (2004) Moniammatillisen ohjauskulttuurin kehittäminen. Teoksessa Helena Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Opetushallitus.

Nykänen, Seija (2010) Ohjauksen palvelujärjestelyjen toimijoiden käsitykset johtamisesta ohjausverkostossa. Matkalla verkostojohtamiseen? Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 25. Jyväskylän yliopisto. http://ktl.jyu.fi/img/portal/17457/Tutkimuksia_25_netti.pdf [Viitattu 25.2.2015]

OKM 2012:1. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016. Kehittämissuunnitelma. Julkaisuja 2012:1. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

OKM 2012:6. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015. Julkaisuja 2012:6. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Payne, Malcolm (2000) *Teamwork in Multiprofessional Care*. New York: Palgrave.

Perälä, Marja-Liisa & Halme, Nina & Hammar, Teija & Nykänen, Seija (2011) Hajanaisia palvelua vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. Raportti 29/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Perälä, Marja-Leena & Halme, Nina & Nykänen, Sirpa (2012) Lasten, nuorten ja perheiden palvelu- ja yhteensovittava johtaminen. Opas 19. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Piispa Minna, Taskinen, Jukka & Ewalds, Helena (2012) Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustois- ta vuosilta 2003-2012. Selvitys. Sisäinen turvallisuus. Sisäasiainministeriön julkaisuja 35/2012. Si- säasiainministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

http://www.intermin.fi/download/36314_352012.pdf?9e94076ae49ad188. Viitattu 16.2.2015.

Poikala, Merja (2014) Maahanmuuttajalasten lastensuojelutarpeen selvitys asiakirjoista. Pro gradu - tutkielma. Turun yliopisto.

Pärnä, Katariina (2012) Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhai- sen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. SARJA-SER.C-OSA- TOM.341. Scripta Lingua Fennica Edita. Turku: Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Turun yliopis- to.

Pösö Tarja (2014). Saatteeksi. Teoksessa Kai Alhanen (2014) Vaarantunut suojelevalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin lai- tos (THL) <http://www.julkari.fi/handle/10024/116722> . Viitattu 27.9.2014.

Raunio, Sirpa (2013) Asiakkaan osallisuutta etsimässä: Voimavarat ja vahvuudet lastensuojelutar- peen selvitysten teksteissä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Raynes P (2006) Common ground? Community Care 1609, 36-37.

Rekola, Leena (2007) Sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teok- sessa Kaarina Isoherranen & Leena Rekola & Raija Nurminen (2007) Enemmän yhdessä – mo- niammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Rimpelä, Matti (2014) Kiista oppivelvollisuudesta kertoo rakenteellisesta välinpitämättömyydestä. Yhteiskuntapolitiikka 79/2014:5, 560-568.

Rose, Linda E. & Mallison, R. Kevin & Walton-Moss, Benita (2004) Barriers to family care in psy- chiatric settings. Journal of Nursing Scholarsip 36, 39–47.

Rousu, Sirkka (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tulok- sellisuus näkyväksi. ACTA. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rudge, Trydu & Morse, K. (2004) Did anything change? Caregivers and schizophrenia after medi- cation changes. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing 11, 3–11.

Samsonsen Vibeke & Willumsen, Elisabeth (2014) Assessment in Child Protection. Social worker's voices in England and Norway.

http://jcsw.no/local/media/jcsw/docs/jcsw_issue_2014_1_04_article.pdf . Viitattu 7.3.2015.

Seikkula, Jaakko (1991) Perheen ja sairaalan rajajärjestelmä potilaan sosiaalisessa verkostossa. Jyväskylä Studies in Education. Psychology and Social Research, 80.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2009) Dialoginen verkostotyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/79883>. Viitattu 13.3.2015.

STM 2001:8. Terveys 2015 - kansanterveysohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM 2008:6. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM 2010:5. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Julkaisuja 2010:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM 2010:7. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015. Julkaisuja 2010:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM 2011:1. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Julkaisuja 2011:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

STM 2012:1. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma (Kaste) 2012–2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Taskinen, Sirpa (2010) Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY,

Taskinen, Sirpa (2012) Uudistettu lastensuojelulaki. STUDIA EPO Ilmajoki 18.1.2012 STUDIA ELBA Kokkola 19.1.2012. <file:///E:/studia.taskinen.pdf>. Viitattu 5.12.2014 .

Timonen, Johanna (2010) Nopea reagointi ja strukturoitu työote lastensuojelutarpeen selvityksessä: sosiaalityön käytäntötutkimus Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Tolvanen, Jaana (2013) Perheiden arki ja muutostarpeet : lastensuojelun ammattilaisten tulkinnat lastensuojelutarpeen selvitysten yhteenvedoissa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tyvitalo, Jenni (2010). Huoltajan oikeusasema lastensuojelutarpeen selvityksessä. Pro gradu – tutkielma. Rovaniemen yliopisto.

Uusikylä Petri (1994) Lastensuojelun toimeenpanoverkostot. Tutkimus yhteistyön rakenteista ja merkityksestä kuntien lastensuojelutyössä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Vaininen, Satu (2011) Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto: Acta Universitatis Tamperensis 1664.

Viholainen, Niina (2010) Lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojelutarpeen selvityksessä. Pro gradu -tutkielma. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Viitanen, Riitta (2009) Lastensuojelutarpeen arviointi ja nuorten elämäntilanteet tilanearvioissa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Verkkojulkaisut:

HE 324/2014vp . Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140324.pdf>. Viitattu 28.4.2015.

Hietamäki, Johanna (2015) Tutkimussuunnitelman tiivistelmä. Lastensuojelutarpeen selvityksen interventiotiede. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/henkilokunta/sto_/hietamaki_johanna/hietamaki-johanna-tiivistelma. Viitattu 4.4.2015.

8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat (2013) Selvityksiä ja ohjeita 32/2013. Oikeusministeriö. http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372/Files/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johtaneet_tapahtumat.pdf. Viitattu 27.9.2014.

Kehittämisen kärjet - Lapset, nuoret ja perheet - THL: http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/ajankohtaista/ohjelmat/lasten_kaste/karjet. Viitattu 19.2.2015.

Lavikainen, Marjo & Juurikko, Annika (toim.) (2014) Toimiva lastensuojelu. Toteuttamissuunnitelma vuosille 2014-2019. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882185&name=DLFE-30057.pdf . Viitattu 27.9.2014.

Lavikainen, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Ruuskanen, Kristiina (toim.) (2014) Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf. Viitattu 27.9.2014.

Nousiainen, Kirsi (2004) Alkuvaiheen tilanearviointi lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Julkaisematon. Löytyy google -haulla.

Monialainen arviointitiimi (2015) <https://www.innokyla.fi/web/malli113406>. Viitattu 28.4.2015.

Onko BBIC- arviointimallista ollut hyötyä Ruotsissa? (2015) Poimintoja lastensuojelun tutkimuksesta. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/onko-bbic-arviointimallista-ollut-hyotya-ruotsiss-1>. Viitattu 7.3.2015.

Oranen, Mikko (2006) Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto -työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Lastensuojelun kehittämissuunnitelma.
<http://www.thl.fi/documents/647345/0/Alkuarviointi+Loppuraportti.pdf/4c1af916-87f3-41b0-bd61-0e9daaea69d8>. Viitattu 22.2.2015.

Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto (2014) Työryhmän selvitys. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisu. 1/2014.
http://www.intermin.fi/download/50162_julkaisu_012014.pdf?b3f542f2914fd188. Viitattu 28.9.2014.

Puustinen-Korhonen, Aila (2013) Kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Kuntaliitto.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/03/Documents/Lastensuojeluraportti.pdf>
Viitattu 28.9.2014.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009) Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvali-MOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto.
http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf. Viitattu 20.3.2015.

Sinko, Päivi & Muuronen, Kaisu (2013) Olisiko jo tekojen aika? Lastensuojelun asiakastyössä toimivien näkemyksiä lastensuojelun nykytilasta. Lastensuojelun keskusliitto ja Talentia
http://www.lskl.fi/files/1755/Olisiko_jo_tekojen_aika.pdf . Viitattu 15.2.2015.

Social barnavård i förändring (2008) Slutrapport från BBIC-projektet. Socialstyrelsen.
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9025/2007-110-18_200711018.pdf. Viitattu 7.3.2015.

Sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja (2014) Tiedote 319/2014. 30.12.2014 14:17. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1899857#fi>. Viitattu 31.1.2015.

So-te uudistus (2015)
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakenneuudistus. Viitattu 28.4.2015.

Tarkennettu toimintasuunnitelma ajalle 1.8.2013-31.10.2015 (2014). LaSse - Lastensuojelutarpeen selvityksen kehittäminen Väli-Suomessa-hanke 1.4.2013-31.10.2015. <http://www.pikassos.fi>. Viitattu 15.2.2015.

Toimiva lastensuojelu (2013) Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Verkkojulkaisu.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf [Viitattu 14.2.2015]

Tuloksellisuustarkastuskertomus (2012) Lastensuojelu. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012. Helsinki: Edita. http://www.e-julkaisu.fi/vtv/lastensuojelu/pdf/6_2012_lastensuojelu_netti.pdf. Viitattu 27.9.2014.

Tutkittavien informointi (2015) Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html> [Viitattu 20.2.2015]

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005). Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. (2005). Stakesin oppaita 56, Helsinki.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> [Viitattu 1.3.2015]

Varto, Juha (2005) Laadullisen tutkimuksen metodologia.
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf . Viitattu 20.3.2015.

Viitala, Riitta & Kekkonen, Marjatta & Paavola, Auli (2008) Perhekeskustoiminnan kehittäminen PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Yliopistopaino.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3767.pdf&title=Perhekeskustoiminnan_kehittaminen__PERHE_hankkeen_loppuraportti_fi

Lait

A 1435/2001: Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta.

A 338/2011: Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

39/1889 ja luku 40 792/1989: Rikoslain mukainen salassapitovelvollisuus 19.12.1889/39.

36/1973: Laki lasten päivähoitolaista 19.1.1973/36.

710/1982: Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710

628/1988: Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

312/ 1992: Perhehoitajalaki 1.7.1992/312.

734/1992: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734.

785/1992: Laki potilaan asemasta ja oikeuksista eli potilaslaki 17.8.1992/785.

1412/1997: Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412.

731/1999: Perustuslaki 11.6.1999/731.

523/1999: Henkilötietolaki 22.4.1999/523.

621/1999: Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.

812/2000: Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

479/2003: Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 13.6.2003/479.

434/2003: Hallintolaki 6.6.2003/434.

478/2003: Laki lukiolain muuttamisesta 13.6.2003/478.

477/2003: Laki perusopetuslain muuttamisesta 13.6.2003/477.

928/2005: Laki kansanterveyslain muuttamisesta 25.11.2005/928.

72/2006: Nuorisolaki 27.1.2006/72.

417/2007: Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

693/2010: Laki nuorisolain muuttamisesta 20.8.2010/693.

1326/2010: Terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 30.12.2010/1326.

922/2011: Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 12.7.2011/922.

1287/2013: Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

1301/2014: Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

1302/2014: Laki lastensuojelulain muuttamisesta 30.12.2014/1302.

Liite 1.
Tutkimuslupa LasSe -hankkeelle

Auli Romppainen

PYYNTÖ

2.10.2014

LasSe -hanke
Projektijohtaja Tytti Rantanen/Pikassos
Sorsanpolku 2B
13210 Hämeenlinna

TUTKIMUSLUPA LasSe-HANKKEESSA KERÄTTYYN AINEISTOON

Opiskelen sosiaalityötä Tampereen yliopistossa yhteiskunta- ja kulttuuritieteidenyksikössä. Olen aloittamassa pro gradu -tutkielmaa, jossa tarkastelen lastensuojelun moniammatillista yhteistyötä. Tutkimukseni kytkeytyy näin ollen osaltaan LasSe-hankkeen C-moduuliin. Tutkimussuunnitelmani liitteenä.

Haen tutkimuslupaa LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittämisen Väli-Suomessa -hankkeessa kerätyn aineiston käyttöön pro gradu opinnäytetyössäni. Lupa-anomukseni kohdistuu LasSe -hankkeessa pidettyjen työpajojen ja kerättyjen kartoitusten sekä kyselyiden aineiston käyttöön.

Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheisensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus, enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille. Sitoudun olemaan käyttämättä saamaani aineistoa muuhun kuin ko. pro gradu tutkielmaani.

Jos aineistossa on äänitteitä, litteroin ne tarvittavilta osin. Tulen poistamaan tunnistetiedot analysointivaiheessa. Sitoudun käyttämään ja säilyttämään aineistoa eettisesti oikein.

Aineiston omistusoikeus säilyy LasSe-hankkeella. Sitoudun palauttamaan LasSe-hankkeelle kaiken saamani aineiston välittömästi niin vaatiessa, mutta kuitenkin viimeistään pro gradun hyväksymisen jälkeen. Luovutan litteroimani materiaalin sekä valmiin pro gradu tutkielman LasSe -hankkeelle.

Seinäjoella 2.10.2014

Auli Romppainen

Liitteenä tutkimussuunnitelma

Liite 2 (1)
LasSe -hankkeen hakema lupa kunnilta (1)

LasSe

Lastensuojelutarpeen selvitykset kehittäminen
Väli-Suomessa 1.4.2013 – 31.10.2015

LasSe Lastensuojelutarpeen selvitysten kehittämisarvio Väli-Suomessa
Projektijohtaja Tytti Rantanen
050 5915825, tytti.rantanen@pikassos.fi

KYSELYAINEISTON KERÄÄMISTÄ, ANALYSOINTIA JA SÄILYTTÄMISTÄ KOSKEVA LUPA-ANOMUS

Kuntanne osallistuu 14.2013–31.10.2015 STM:n Kaste-ohjelmasta rahoitettavaan LasSe-hankkeeseen, jonka yhteydessä julkaistaan useita hankkeen aiheisiin perustuvia raportteja ja opinnäytteitä lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyen.

LasSe-hankkeessa tehtiin I asiakaspalautekysely 1.1.–28.2.2014, jolla kerättiin tietoa asiakkaiden kokemuksista lastensuojelutarpeen selvityksessä. Raportti asiakaspalautekyselystä löytyy hankkeen internet-sivuilta:

<http://pikassos.fi/aineisto/viikokwrtba074-selvitykset-raportit-ja-opinnaytteet/0-asiakas-kysely-raportti>.

LasSe -hankkeessa jatketaan asiakaspalautekyselyn kehittämistä I asiakaspalautekyselystä saatujen kokemusten pohjalta. Hankkeen ohausryhmässä (23.3.2014) päätettiin toteuttaa I asiakaspalautekysely 1.1.–31.10.2015. Asiakaspalautekyselyssä (Liite 1) selvitetään asiakkaiden kokemuksia ja kehittämistarpeita lastensuojelutarpeen selvityksestä prosessin juuri päättyneenä. Kyselyn kohdeyhtymänä ovat lastensuojelutarpeen selvityksessä olleet lapset ja heidän vanhempansa ja huoltajansa. Kysely on asiakkaille vapaaehtoinen. Kysely toteutetaan sähköisellä lomakkeella yhteistyössä Tampereen kaupungin lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kanssa. Linkki kyselyyn löytyy kyselyn käynnistyttyä LasSe -hankkeen kotisivuilta. Kuntanne voi halutessaan laittaa linkin kyselyyn myös omille Internet-sivuilleen. Hankkeutien työntekijät antavat infon asiakaspalautekyselystä lapselle ja vanhemmalle esmaassa yhteydessä, kun he käyvät asiakkaan kanssa yhteentekeskustelun lastensuojelutarpeen selvityksestä (Infokirjeet asiakkaille ja työntekijöille, liitteet 2-3).

Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastaukset käsitellään uottamuksellisesti sekä mahdolliset tunnistetiedot poistetaan. Vastaja ei ole mahdollista tunnistaa kyselyvastauksesta eikä vastauksella ole vaikutusta vastaajan asian käsittelyyn lastensuojelussa. Kyselystä saatuja tietoja käsittelevät LasSe -hankkeen, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen henkilöstöt. Annetuista vastauksista muodostettava sähköinen tutkimusaineisto viedään arkistoiduksi Yhteiskuntatieteelliseen tietokantoon aihetta koskevan tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen käyttöön. Aineisto käsitellään ja säilytetään huolellisesti sekä analysoidaan tutkimusasetuksen neuvottelutunnin määrän mukaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (<http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje>). Aineisto kantaan aikavälillä 1.1.–31.10.2015. Asiakaspalautekyselystä tehdään raportti, joka läheletään hankekunnille ja yhteistyötahoille.

Pyydän LasSe -hankkeen sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen henkilöstölle lupaa kerätä, analysoida ja säilyttää edellä mainitun mukaisesti kyseenomaisia kyselyaineistoja kuntastanne. Lisäksi pyydän että mainitut tahot voivat julkaista kyselyä koskevia tuloksia yhteistyössä Väli-Suomen alueella toimivien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan yksiköiden kanssa.

Päiväys ja paikka _____

Allekirjotus _____
Tytti Rantanen, projektijohtaja, LasSe -hanke

ANOMUSTA KOSKEVA PÄÄTÖS

Myönnän luvan anomuksen mukaisesti

Päiväys ja paikka _____

Allekirjotus _____
Nimiselvitys, tehtävänimike ja organisaatio

Liite 2 (2)
LasSe -hankkeen hakema lupa kunnilta (2)

LasSe – Lastensuojelutarpeen selvitysten kehittämishanke Väli-Suomessa
projektijohtaja Tytti Rantanen, LasSe-hanke, 050 5916 829, tytti.rantanen@pikasso.fi

31.3.2014

Aineiston keräämistä, analysointia ja säilyttämistä koskeva lupa-anomus 2.

Kurtanne osallistuu 1.4.2013–31.10.2015 STM:n Kaste-hjelmasta rahoitettavaan LasSe-hankkeeseen, jonka yhteydessä julkaistaan useita, hankkeen aineistoihin perustuvia raportteja ja opinnäytteitä lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyen. Julkaisuista ja niiden toteutuksesta on laadittu raportointisuunnitelma (liite 1), josta ilmenevät raporttien aiheet ja näkökulmat, raporttien arvidit valmistumisajankohta, aineistot ja niiden luonne, aineiston kerutapa, asiakkaiden osallistumisen tapa sekä aineistonkeruun ja aineistanalyysien vastuutahot

LasSe-hankkeen työpaja- ja kehittämiskeskusteluista tehdään muistilmanpanot ja osa keskusteluista nauhoitetaan osallistujien luvalla. Osa nauhoitetuista keskusteluista myös liitoidaan tekstiksi. Lisäksi tietoa tuotetaan kyselyaineistojen, keskustelumuistoiden sekä nauhoitettavien ja tekstiksi litteroitavien haastattelujen muodoissa. Aineistojen hankinnassa, analysoinnissa sekä tulosten raportoinnissa ja julkaisussa on suunniteltu laaja-alaista yhteistyötä LasSe-hankkeen THL:n sekä Väli-Suomen alueella toimivien sosiaalialan osaamiskeskusten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Mikäli hankkeessa muodostuva tutkimusaineisto arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeistoon aiheita koskevan tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen käyttöön, aineiston tarkistuksen yhteydessä poistetaan kaikki mahdolliset tunnistetiedot.

LasSe-hanke on koostanut kesällä ja syksyllä 2013 toteutusta kyselyaineistosta raportin, josta ilmenevät hankekuntien yhteyshenkilöiden näkemykset lastensuojelutarpeen selvitysten nykytilasta ja kehittämistarpeista. Raporttia ja kyselyvastauksia hyödynnetään hanketoimia kohdennettaessa ja myöhemmin hankkeen tuloksia arvioitaessa. Tämä kooste lähetetään kuntien yhteyshenkilöille sähköpostitse.

Pyydän LasSe-hankkeen, sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen henkilöstölle lupaa kerätä, analysoida ja säilyttää edellä mainitun mukaisesti kerättyjä aineistoja kunnastanne ajalla 1.4.2013 – 31.10.2015. Lisäksi pyydän, että mainitut tahot voivat julkaista aineistoa koskevia tuloksia yhteistyössä Väli-Suomen alueella toimivien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan yksiköiden kanssa

Päiväys ja paikka _____

Allekirjoitus
Tytti Rantanen, projekti-johtaja, LasSe-hanke

Anomusta koskeva päätös

Myönnän luvan anomuksen mukaisesti.

Päiväys ja paikka _____

Allekirjoitus
Nimenselvennys, tehtävänimike ja organisaatio

Liite 3.

Lomakekyselyt 1) yhteistyökumppaneille ja 2) palautekysely lastensuojelulaki -koulutuksesta pro gradu -tutkimukseen valitut avoimet kysymykset

1) *Lomakekysely yhteistyökumppaneille. Avointen vastausten kriittiset vastaukset poimittu seuraavista kysymyksistä:*

1. *Onko sinulla riittävästi tietoa lastensuojelun toimintatavoista? Avoimet vastaukset: Minulla on jonkin verran tietoa, mutta toivoisin enemmän. Mistä asioita toivoisit enemmän tietoa?*
2. *Jos toivoisit enemmän tietoa lastensuojelun toimintatavoista, niin millaisiin kysymyksiin haluaisit vastauksia?*
3. *Kohtaatko työssäsi lasten ja vanhempien kanssa tilanteita, joissa toivoisit konsultaatioapua lastensuojelun sosiaalityöstä? Avoimet vastaukset: Melko usein, millaisia tilanteita? / Avoimet vastaukset: Kyllä, kerran tai muutaman kerran vuodessa, esimerkiksi seuraavan kaltaisissa tilanteissa*
4. *Oletko saanut konsultaatioapua lastensuojelusta silloin, kun olet sitä tarvinnut? Millaisista asioista? Avoimet vastaukset: En ole saanut, vaikka olen yrittänyt saada kontaktia. Millä tavalla olet yrittänyt saada kontaktia? Avoimet vastaukset: Kyllä, olen saanut jonkin verran. Millaisiin asioihin? / Avoimet vastaukset: En ole saanut, vaikka olen yrittänyt saada kontaktia. Millä tavalla olet yrittänyt saada kontaktia?*
5. *Toivoisitko, että yhteydenpito lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa olisi nykyistä tiiviimpää? Avoimet vastaukset: Kyllä, minkälaisissa asioissa, mainitse esimerkki*
6. *Jos saat lastensuojelusta kutsun yhteiseen neuvotteluun perheen kanssa tekemäsi ilmoituksen/pyynnön johdosta tai myöhemmin esimerkiksi selvityksen yhteenvedoa käsiteltäessä, olisiko osallistuminen sinulle mahdollista? Avoimet vastaukset: Melko todennäköisesti se olisi mahdollista. Mikä voi olla esteenä?*
7. *Miten itse haluaisit olla osallistumassa lastensuojelutarpeen selvitykseen?*
8. *Toivotko, että lastensuojelun ja oman toimipaikkasi käytännöistä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheen osalta sovittaisiin nykyistä tarkemmin, esimerkiksi laatimalla yhdessä ohjeistus tai toimintamalli? Avoimet vastaukset: Ei, miksi? Avoimet vastaukset: Kyllä. Millaista ohjeistusta tai toimintamallia toivot?*
9. *Miten kehittäisit yhteistyötä lastensuojelun kanssa?*

2) ***Palautekysely lastensuojelulaki*** -koulutuksesta. Avointen vastausten kriittiset vastaukset poimittu seuraavista kysymyksistä:

10. *Millaisia uusia ideoita / oivalluksia tai vahvistusta sait koulutuksesta lastensuojelutarpeen selvityksen koskeviin asioihin?*
11. *Millaisia uusia ideoita / oivalluksia tai konkreettista hyödynnettävää sait koulutuksesta lastensuojelua koskeviin asioihin?*
12. *Millaisia hyviä käytäntöjä organisaatiossasi on lastensuojelutarpeen selvitykseen/ lastensuojeluun liittyviin asioihin (esim. palaverit, tiedonsiirto)?*
13. *Miten kehittäisit yhteistyötä lastensuojelutarpeen selvitystä/lastensuojelua koskevissa kysymyksissä eri toimijoiden välillä (tarpeet, toiveet jne.)?*
14. *Mitä muuta haluaisit sanoa?*

Liite 4. YHDISTÄVÄ LUOKKA: Edistävät tekijät moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Alaluokka (1), yhteensä 37 alaluokka (1)	Alaluokka (2), yht.15 kpl	Yläluokka, yht. 5 kpl	Päälouokka
Rakenteiden huomiointi (36) Yhteistyön tavat ja paikat (7)	Rakenteet	Hallinnon rakenteet	Toimintaympäristö rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät
Peruspalveluiden voimavarat (8) Resursointi (9)	Resurssit		
Esimies yhteistyön käynnistäjänä (28)	Koordinoituvastuu		
Vastuista ja työnjaosta sopiminen (4) Toimintakäytänteistä sopiminen (5) Tiedonkulkuun liittyvät sopimukset (17)	Sopimuksellisuus	Toiminnan organisoitumisesta sopiminen	
Suunnitelman/mallin kehittäminen (6) Konsultoinnin tapoja (21)	Menettelytavat		
Matalakynnyksisyys (37)	Joustavuus		
Yhteiset tarpeet (35) Hyödytään toisesta (34) Kiinnostunut yhteistyöstä (32) Yhteistyötahon tärkeys (33) Tiedonsaannin hyödyt (25)	Hyödyt ja tärkeys	Yhteistyön merkityksellisyys	
Konsultointiin liittyvät tiedot yhteystiedot ja tavoitettavuus (16)	Tavoitettavuus	Tiedon jakaminen	
Reflektointi (20) Osaamisen vaihto (13)	Neuvon kysyminen		
Yleinen tieto lastensuojelusta (14) Ymmärtää ls.ilmoituksen ja selvitysprosessin (15) Lastensuojelusta tiedon jakaminen lastensuojelusta asiakkaalle (24)	Tietoisuus lastensuojelusta		
Lastensuojelu jakamassa tietoa asiakkaasta (22) Yhteistyökumppani jakamassa tietoa asiakkaasta (23)	Asiakastiedon jakaminen		
Yhteinen historia (1) Henkilöityminen (2) Esimiesten henkilökemiat (28)	Aikaisempi tutuus	Luottamuksellisuus	
Esimieheen luottaminen (26) Luottamus toimijoiden kesken (29) Yhteistyötahon kunnioittaminen (31)	Luottamus		
Ammatillisen vastuun ottaminen (30) Peruspalvelujen vastuu (19) Rinnalla kulkeminen (12) Asiakkaan kuuleminen (11) Tunteiden huomiointi (10)	Vastuullisuus		
Tutuksi tuleminen (18) Tapaamiset (3)	Tutustuminen		

Liite 5. YHDISTÄVÄ LUOKKA: Estävät tekijät moniammatillisessa yhteistyössä lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Alaluokka (1)	Alaluokka (2)	Yläluokka	Päälouokka
Jonot ja hitaus (4) Aikataulut (3) Työmäärä (7) Kiire (5)	Ajankäyttöä rajaavat tekijät	Resurssit	Toimintaympäristön rakenteisiin ja organisoitumiseen liittyvät tekijät
Henkilöstön ja resurssien vähäisyys (1) Henkilöstön vaihtuvuus (2) Henkilöityminen (8) Henkilöstön osaamisen puute (29) Työntekijän tavoitettavuus (6)	Henkilöstöresurssiin liittyvät tekijät		
Toimintarakenteiden haasteet (22) Epäselvät käytänteet (21) Erilaiset toimintatavat (23) Kirjaamisen haasteet (28)	Toimintarakenteet ja -tavat	Organisoituminen	
Pelko ja rohkeuden puute (16) Delegointi (20) ”Luukuttaminen” (25)	Pois siirtäminen	Rajaaminen	
Ei ole kutsuttu neuvotteluun (18) Passiivinen toiminta (24) Valtakysymykset (26) Oman työn rajaaminen (19)	Työn rajaaminen tekijöitä		
Avoimuuden puute (10) Tiedon jakamisen yksipuolisuus (11) Tietämättömyyden seuraukset (12) Tuen puute (14)	Tiedon jakamiseen liittyvät puutteet	Tiedon jakaminen	
Toimijoilla ei tietoa toistensa profesioista (13) Erilaiset näkemykset ja odotukset (27) Lastensuojelun huono imago (9)	Epäselvyys toisen toimijan perustehtävästä		
Luottamuksen puute (15) Arvostuksen puute (17)	Kunnioittamisen ja luottamuksen puute	Arvostuksen puute	